

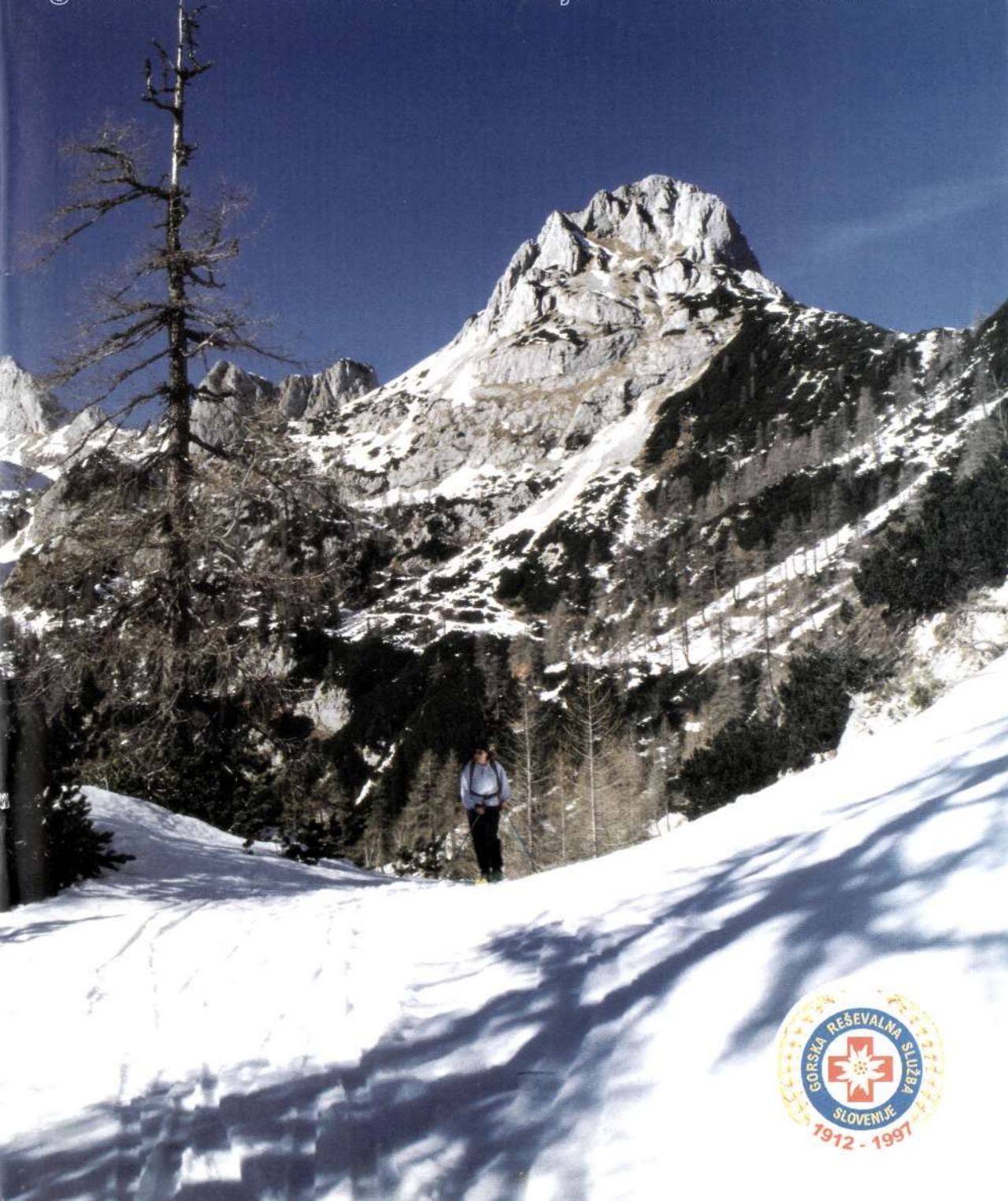
POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

12

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1997

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1997

12

letnik XCVII

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Tragična junaška himalajska zgodba	513
Peter Fajfar	Zakaj v gore	515
Stanko Klinar	90 let slovenskega vzpona čez Steno	517
Ivan Gams	Rekviem za triglavski ledenik	523
Marjan Raztresen	Planinski forum o preventivi	525
Aleš Tacer	Tišina gorá	527
Rudolf Travinič	Slap Savice	527
Bojan Pollak	Slovenci rešujejo himalajske šerpe	528
Mitja Košir	Življenje, zapisano goram	532
Tomaz Banovec	In memoriam: Miroslav Črnivec	533
Anton Cedilnik	Skrajno nora pot na Triglav	535
Tine Lenarčič	Zaključena serija maratonov	538
Mateja Pate	Kje je druga polovica Half Doma	539
Milan Vošank	Vriski na Peci	541
Franci Horvat	Raz tančic in polna luna	542
Milena Ožbolt	Klek in Klečica	544
Marjan Bradeško	Zalazčenca	545
Marjan Bradeško	Godiča	546
	Bitka za sveto goro	547
	Odmevi	548
	Iz planinske literature	549
	Društvene novice	553

Slika na naslovni strani: **Jezerski Stog**

Foto: Vlado Habjan

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-šifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1997 znaša 2500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 1997, posamezna številka stane 250 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovode do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometu davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

SLOVENSKI ODPRAVI NA PUMORI IN NUPTSE, SOSEDNJI GORI STREHE SVETA MOUNT EVERESTA

TRAGIČNA JUNAŠKA HIMALAJSKA ZGODBA

MARJAN RAZTRESEN

To je bila ena od najbolj žalostnih tiskovnih konferenc, kar jih je pripravila Planinska zveza Slovenije po vrnitvi ene od zelo uspešnih slovenskih alpinističnih odprav v Himalajo: na ljubljansko letališče Brnik sta se 12. novembra z odprave čez dotlej še nikoli preplezано zahodno steno 7861 metrov visokega Nuptseja, soseda Mount Everesta v nepalski Himalaji, vrnila njen zmagovalc **Tomaž Humar** in alpinist **Marjan Kovač**, medtem ko je Humarjev soplezalec na vrh gore **Janez Jeglič** ostal nekje na prepadnih strminah te gore. Potem ko je bilo delo pravzaprav opravljeno, ko so bile preplezane tri stene in doseženi trije himalajski vrhovi, Lobiče, Pumori in Nuptse, je z vrha tretjega najverjetneje orkanski sunek vetra dobesedno odpihnil nesrečnega vrhunskega plezalca Janeza Jegliča prek prepadne 2500-metrške stene.

VISOKA CENA ZA VELIK DOSEŽEK

Tiskovni konferenci in sprejemu v podjetju Avto Debevc v Mengšu, ki je generalni sponzor Tomaža Humarja, je kljub dokaj poznim večernim uram in zelo deževnemu vremenu prisostvovalo okoli sto ljudi, od tega še najmanj novinarjev. Med prisotnimi je bilo nekaj alpinistov, med njimi **Viki Grošelj**, **Roman Robas**, **Bojan Pollak** in **Tomaž Jamnik**.

Tiskovno konferenco je uvedel načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva in podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Tone Škarja**, ki je dejal, da so želje ob odhodu vsake odprave v visoke gore in nevarne stene take, da bi odprava prišla na vrh, da bi ji to uspelo čim varneje in da bi se predvsem vsi zdravi vrnili domov. »To pot je bilo tako,« je dejal, »da je bila za velik dosežek slovenske odprave plačana visoka cena. V stene, v kakršno sta šla Jeglič in Humar, je mogoče na eni odpravi oditi le trikrat ali štirikrat, ker večkrat v takih razmerah, kakršne so tam, ni mogoče preživeti. Janez Jeglič ni bil zrtev lastne napake; to pot se je vnovič pokazalo, da je Himalaja tako nenaklonjena ljudem, da se najhujše lahko pripeti celo najboljšim, kakršen je Jeglič

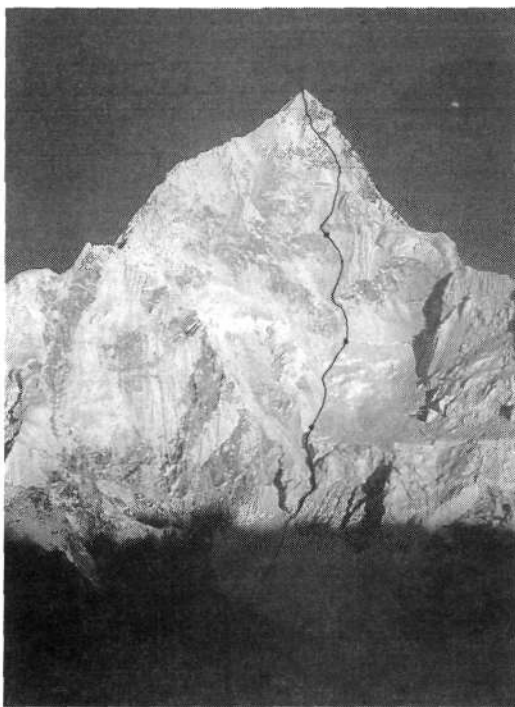
Bil je vrhunski slovenski in svetovni alpinist: Janez Jeglič

prav gotovo bil. Ljudje, ki ostajajo v dolinah, se tega ne zavedajo in so prepričani, da se kaj tako hudega lahko zgodi le slabše pripravljenim. Doslej se je že pogosto pokazalo, da se vse najhujše lahko pripeti vsakemu, ki v Himalaji išče najtežavnejše cilje. Nič se ne more zgoditi le takim, ki se iz Slovenije odpravijo, na primer, na osemtisočak Šišo Pangmo, tam vidijo, da je to mnogo višja in nevarnejša gora, kot so si bili predstavljali, se v njene stene sploh ne odpravijo in se s takega planinskega izleta vrnejo domov. Zahodna stena Nuptseja, 2500 metrov ledene, zasnežene, skalnate in močno prepihane navpičnice, je bila dolgoletna želja Janeza Jegliča in nekoliko krajša želja Humarja in Kovača, ki so se je resno lotili.«

KAMNIČANI NA VRHU PUMORJA

Iz prve roke so potem prisotni na tiskovni konferenci poslušali, kaj se je dogajalo na dveh odpravah, katerih

*Vesele, duhovnega bogastva polne
božične praznike
in v vseh pogledih srečno, zdravo, uspešno novo leto 1998,
ko naj bi se izpolnile največje želje,
želita uredništvo in uprava
Planinskega vestnika*

Nuptse z vrisano smerjo po zahodni steni, ki sta jo preplezala Janez Jeglič in Tomaž Humar

vodja je bil Tomaž Humar, na kamniški odpravi na 7165 metrov visoki Pumori in na »odpravi treh« čez zahodno steno na 7861 metrov visoki Nuptse.

Člani obeh odprav so z Brnika odpotovali 10. septembra in že šest dni pozneje z letališča v Lukli odšli proti Kumbuju. Po manjših vmesnih aklimatizacijskih turah so 24. septembra pod Pumorijem na nadmorski višini 5400 metrov postavili bazni tabor, komaj tri dni pozneje pa so se Humar, Jeglič in Mehičan **Carlos Carsolio**, stari znanec naših plezalcev, ki se je Slovencem pridružil, da bi z njimi preplezal stene na obe Everestovi sosedji, za aklimatizacijo odpravili na goro Lobeče. Na vzhodni vrh, visok 6119 metrov, so po dotlej še nepreplezani 900 metrov visoki težavni severozahodni steni priplezali 30. septembra in se 1. oktobra vrnili v bazni tabor. Spotoma so se že v slabem vremenu ob vrnitvi ustavili v vasiči Lobeče, kjer stoji tako imenovana italijanska piramida in kjer ta čas živi **Gianpietro**, ki ima poleg radijskih postaj tudi satelitski telefon, s katerim komunicira s svetom.

Ta čas so **Cene Berčič**, **Franc Osolnik**, **Damjan Kočar**, **Viktor Tersoglav**, Marjan Kovač in zdravnik **dr. Franci Kokalj** na Pumoriju na nadmorski višini 6200 metrov postavili še drugi tabor in opremili del nove smeri. Ko se je deveterica slovenskih plezalcev lotila te gore, ko so nekateri od njih priplezali že do višine 6200 metrov in tam pritrčili šotor, da bi iz njega po jugovzhodni steni plezali na vrh gore, so zvedeli, da se je nad njimi zgodila huda nesreča, v kateri naj bi trije slovaški alpinisti umrli, edini preživel, Milan po imenu,

pa naj bi bil v hudih težavah. Po skrajno napornem reševanju so ga Slovenci spravili v dolino, že med sestopanjem pa je mladeniča, ki je bil v zelo slabem stanju, vzel v oskrbo dr. Kokalj.

Ker se je čas, predviden za plezanje na vrh, začel iztekati in ker vreme ni bilo prav dobro, se je odprava na vrh gore odpravila po normalni smeri. Tako so Humar, Jeglič, Kovač in Carsolio, ki naj bi jim bila ta gora aklimatizacijski vzpon za plezanje na Nuptse, ter Berčič in Kokalj 15. oktobra okoli 10. ure priplezali na vrh in se po isti smeri vrnili v bazni tabor. S tem se je kamniška odprava končala in se je sklenila vrniti domov. Prav tako si je premislil tudi Carsolio: vreme je bilo prav slabo, stena Nuptseja je bila nevarnejša, kot si je bil prej predstavljal.

VELIKO MOŽNOSTI ZA NEUSPEH

Iz baznega tabora so odšli Kamničani, prav tako so zaradi močnega neprestanega sneženja in hudih vetrov svoje bazne tabore izpraznili člani drugih odprav okoli Everesta. Odnahal je tudi sloviti južnotirolski alpinist **Hans Kammerlander**. Med 19. in 25. oktobrom je bilo tako pošastno vreme, da je Janez Jeglič, ki je skušil ničkoliko dni pregovorno slabega vremena v Patagoniji, večkrat dejal, kako je bilo v Patagoniji vendarle prijetneje. Trojica je vendarle čakala severni veter, ko bi bilo sicer občutno hladnejše, vendar stabilnejše vreme, v kakršnem bi se našim plezalcem ponudila edina priložnost za plezanje po tej nevarni steni.

V nedeljo, 26. oktobra, se je vreme končno toliko uredilo, da je trojica zapustila bazni tabor in odšla do nadmorske višine 5200 metrov, pod vznožje zahodne stene Nuptseja, in tam prenočila. To noč se je poslabšalo zdravstveno stanje že prej bolnega Marjana Kovača, ki je imel težave s pljuči, tako da se je vrnil v bazo, Humar in Jeglič pa sta 27. oktobra ob šestih zjutraj vstopila v 2500 metrov visoko malone navpično in izredno nevarno steno. »Zavedala sva se, da so v takih stenah možnosti za neuspeh zelo velike,« je pripovedoval Humar, »vendar sva računala, da bova imela srečo in da nama bo uspelo.«

Štiri ure sta plezala v labirintu ledeniških razpok in skrbno opazovala, kako se desno nad njima neprestano podirajo velikanske klade ledu in skal v predelu stene, imenovanem Orient Express. Sklenila sta plezati po varnejšem, a zelo strmem ozebniku, kjer je bil zelo trd led. Na ramah sta imela težka nahrbtnika, v katerih sta nosila najmanj za deset dni hrane in vso najnujnejšo opremo. Po zelo težkem ledeniku sta dosegla ta ozebnik, pod ledenim odlomom na nadmorski višini 5900 metrov postavila šotor in v njem preživela vetrovno noč.

ZADNJA PRILOŽNOST ZA VRH

Naslednje jutro, 28. oktobra, sta v slabem vremenu šele ob 11. uri nadaljevala pot in si razmeroma zgodaj popoldne na nadmorski višini 6300 metrov postavila svoj šotorček v ledeniški razpoki, da ju ponoči ne bi pometlo iz stene. Kljub temu sta dobro čutila viharno noč,

ko jima je pošteno zasulo šotor, ki sta ga 29. oktobra zjutraj odkopala in spet do zgodnjega popoldneva plezala po kombinirani lednoskalni steni. Na strmem zasneženem in deloma poledenelem pobočju sta si v treh urah dela zgradila škarpo: eden je spodaj rezal trde snežne bloke in jih podajal drugemu, ki jih je zlagal v polico, na katero sta postavila šotorček in ga z lednimi vijaki 6700 metrov visoko pritrčila v pobočje ter tam preživela vetrovno in plazovito noč, ko je v bazi padlo 20 centimetrov snega.

Plezalcema v steni je ta noč precej polomila in raztrgala šotor, ki sta ga zjutraj odkopala, ga popravila in ves dan 30. oktobra zaradi prav slabega vremena preždeli v njem. Ta dan sta izkoristila vsaj toliko, da sta po radijski postaji poklicala Gianpietra, ki jima je za naslednji dan napovedal kar obetavno vreme: vetrovno bo sicer, je dejal, vendar stabilno vreme. Najresneje jima je hkrati svetoval, naj kolikor le moreta pohitita, ker se vreme slabša.

Zmagovalca 2500 metrov visoke stene Nuptseja Tomaž Humar in Janez Jeglič pred odhodom na odpravo

Ko sta se zadnje zgodnje oktobrsko jutro zbudila, sta se trdno odločila: če ta dan ne preplezata stene, je to pot ne bosta in se bosta nujno morala vrniti. Ob optimi-

namesto komentarja

ZAKAJ V GORE

Preprosto vprašanje, ki si ga ljudje že od nekdaj postavljajo in na katerega lahko odgovori vsakdo in nihče. To je vprašanje, ki ima lahko neskončno mnogo odgovorov in nobenega. Prepogosto slišimo: v gore hodim, ker tam so. Ker v njih najdem sebe, si spočijem od natrpanega vsakdana utrujeno glavo, ker doživim z njimi umirjen ritem življenja. Esteti pravijo: ker je v njih lepota. Ambiciozni, ker jim predstavljajo izziv premagovanja objektivnih ovir in subjektivnosti njihovega duha. Fotografom predstavljajo prispodobo predmeta, ki izžareva včasih krutost, nedostopnost, našopirjeno mogočnost, zopet drugič lepoto in ljubezen do ljudi, velikokrat pa samo posnetek za spomin. Še več pa je ljudi, ki odgovora na zastavljeno vprašanje ne najdejo.

Bolj ko se poglabljamo v razmišljanje, zakaj tja, bližje so nam gore. In navsezadnje: ali nam je sploh potrebno iti tja? Kaj nismo ob mislih nanje že tam? Smo in nismo! Misli namreč pogosto niso nič več kot nekaj naključnega, kar spet mine, ne da bi za sabo pustilo sledove. In misli imajo svoje mrtve in žive čase. Misel, ki jo srečamo na tej poti, oživi šele tisti hip, ko se ji pridruži nekaj, kar ni več mišljenje, ampak čutimo njeno resnico. Stik stopala s skalo nam zbudi spoznanje, da smo tam, da ji pripadamo – kakor novorojenček, ko prvič občuti materino toplino telesa. To veliko spoznanje se le napol dopolni v svetlobnem krogu možganov, z drugo polovico pa je v temnih tleh najgloblje notranjosti in je predvsem duševno

stanje. Doživljanje gorá je torej povezano s fizično prisotnostjo telesa in našim živim razmišljanjem.

Ne smemo pozabiti na literate, ki svojih misli občutenja gorá ne prelivajo na papir sredi gora. Njihova dela nastajajo doma v miru, ko se jim za zaprtimi očmi zopet prikaže podoba gorá. Ali ni tukaj nevarnosti, da nam misli pod vplivom drugačnega okolja spletajo nova spoznanja, nam podajajo nove odgovore in zastavijo nova vprašanja? Gore torej lahko kljub enkratnemu obisku doživimo zahvaljujoč se svoji neskončni domišljiji večkrat.

Tukaj lahko najdemo tudi odgovor, zakaj se vračamo na ista mesta, hodimo po istih poteh, čeprav smo jih prehodili že ničkolikokrat: zemlja nam ponuja vedno nova odkritja, nove izzive. Misli spodbujajo fizično aktivnost, ta pa oživi misel, ki zopet išče nova vprašanja in odgovore.

Gotovo je videnje lepote posledica prijetnega doživlja v naši notranjosti. Z mislimi doživimo, s čutili začutimo in zopet nam misli potrdijo ali ovržejo predstavo o lepem. Prav tako lahko fotograf, slikar, kipar iztisne podobo svojega občutja do gorá. Njegova stvaritev je le posledica predstav in občutij, ki si jih je izoblikoval v mislih, s fizično prisotnostjo pa jih potrdi ali ovrže.

Ustavimo se še pri ambicioznežu. Zavestno premaganje objektivnih preprek je pravzaprav preverjanje fizičnih sposobnosti. Vendar je prepreka premagana že prej, s samo odločitvijo o nameri.

Robert Musil pravi: Vem, reči so reči in bodo to najbrž vedno ostale; in jaz jih bom najbrž vedno videl zdaj tako, zdaj tako. Zdaj z očmi razuma, zdaj z onimi drugimi... In tega ne bom več poskušal primerjati med seboj...

Peter Fajfar

Trojica, ki je sestavljala mini odpravo v maksli steno: Marjan Kovač, Tomaž Humar in Janez Jeglič.

Foto: Dušan Malovrh

stični vremenski napovedi sta že uro po polnoči vstala, se temeljito pripravila na odločilni naskok in ob štirih zjutraj zapustila šotorček. Štiri ure pozneje sta si na nadmorski višini 7100 metrov v malodane brezvetrju, ko se je nad njima bočilo popolnoma jasno nebo, vzela kratek počitek in poklicala bazni tabor. Marjanu sta povedala, kje sta, da ju zelo zebe in da ne čutita nog («kar pa smo si tiste dni takointako neprestano pripovedovali in to ni bilo nič novega», kot je dejal Marjan Kovač takoj po vrnitvi v Slovenijo), Marjan pa jima je povedal, da ima Everestov vrh ribo, kar pomeni poslabšanje vremena.

ZMAGOVALCA NA VRHU STENE IN GORE

Po skalovju, snegu in ledu sta Humar in Jeglič hodila skupaj do pol dvanajstih, ko sta prišla do nadmorske višine 7500 metrov. Tam sta se dogovorila, da bosta plezala do dveh popoldne, potem se bosta obrnila ne glede na to, kako visoko in daleč bosta prišla, ker bi ju sicer hudo priganjal čas. Dogovorila sta se tudi, da v najboljšem primeru z vrha stene in z najbolj zahodnega vrha Nuptseja glede na opozorila Gianpietra in Marjana o napovedanem poslabšanju vremena ne gresta dalje, čeprav je bil nedaleč s tega vrha v dolgem grebenu Nuptseja drugi zahodni vrh Nuptseja, na katerem še ni stala človeška noga.

Tako je Janez, ki je plezal nekoliko hitreje, odšel naprej, Tomaž pa za njim. Na vrhu stene in na vrhu gore bi opravila, kar je bilo treba na cilju poti opraviti, fotografirala drug drugega, vrh in okolico, potem pa bi se skupaj vrnili v dolino.

»Janez mi je pomahal, ko je ob enih popoldne prišel na vrh,« je pripovedoval Tomaž, »potem me je še enkrat pogledal in izginil za rob. Sam temu nisem posvečal nikakršne pozornosti, ampak sem kolikor je bilo le mogoče pospešil korak. Toda ko sem bil četrta ure pozneje na vrhu stene in na drugem zahodnem vrhu Nuptseja, 7742 metrov visoko, sem s tega vrha videl kakšnih 150 metrov po grebenu proti prvemu zahodnemu vrhu gore sledi njegovih korakov, ki so se nenadoma nehale, njega pa ni bilo nikjer ...«

»Očitno se je odločil za prečenje vsaj teh dveh vrhov,« pravi Tomaž, »ko je bil še nikoli doseženi, pa vendar popolnoma nepomembni vrh tako blizu. Šel sem po

sledi, ki je peljala po izredno ostrem grebenu, na obeh straneh katerega so bili prepadi, in na njenem koncu videl v snegu le vključeno njegovo radijsko postajo ...«

Kričal je, natančno pregledal vsenaokrog, vendar o nesrečnem tovarišu ni bilo ne duha ne sluha.

JANEZ JE SKRIVNOSTNO IZGINIL Z VRHA

Vseskozi ga je skoraj do vrha stene s teleskopom opazoval tudi Italijan Gianpietro iz piramide v Lobučah pod temi gorami in se z njim dogovoril za intervju z vrha, ki bi ga Italijan po satelitskem telefonu poslal v svet. Marjan Kovač, ki je ves čas poslušal njen pogovor, mu je svetoval, naj se na vrhu ne zadržuje predolgo, ker grozi poslabšanje vremena. »Ob pol dvanajstih sem zadnjič govoril z njim,« nam je dejal Kovač. »Dejal je sicer, da ga zebe, sicer pa je deloval zelo sveže in nikakor utrujeno. Tudi sam sem ga z daljnogledom videl na vrhu, potem pa je izginil za rob.«

Tomaž Humar se je s konca sledi na grebenu vrnil na drugi zahodni vrh Nuptseja, ko mu je bilo popolnoma jasno, da je Janeza Jegliča odneslo dva kilometra in pol globoko pod steno; bodisi ga je presenetil močan sunek orkanskega vetra in ga vrgel z gore, bodisi se je odlomil kos napihanega snega in ga potegnil s seboj. Izginotje je, kot sta pripovedovala Humar in Kovač, vsekakor zavito v skrivnost, ki je najverjetneje ne bo uspelo nikoli nikomur razvozlati; vsekakor je izginil dobesedno z vrha.

Kolikor je bilo le mogoče, je Tomaž obdržal trezno glavo: najprej je podrobnosti, ki jih je opazil, sporočil Marjanu v bazo, potem je približno pol ure na vrhu fotografiral, nato je popolnoma brez hrane in pijače začel po isti smeri, po kateri sta bila prišla, sestopati in reševati golo kožo.

Ko je prišel na raz, se je znočilo – baterija pa mu ni gorela. Karseda previdno je taval okrog in okoli polnoči na srečo našel šotorček, iz katerega sta odšla navsezgodaj zjutraj. V njem je bilo nekaj malega hrane in napitkov ter plinski kuhalnik, na katerem si je kljub utrujenosti sklenil skuhati pijačo. Medtem ko mu je sveča nekoliko ogrevala šotorček in ko se je sneg talil, je zauredal in se okoli treh zjutraj zbudil – v plamenih. Kuhalnik je nekje ob strani spuščal plin, ki se je ob

sveči vžgal in načel šotor. Tako je Tomaž ostal dobesedno brez strehe nad glavo in vso noč so ga zasipavali plaziči, ki pa ga na srečo niso resno ogrozili.

TOMAŽEVA SREČA V NESREČI

Ta dan, ko se je rešil pred požarom, je imel ogromno sreče v nesreči. Odločil se je priti vsaj do ledeniške razpoke, kjer sta imela bivač, in ker nekega strmega dela stene ni mogel preplezati, se je preprosto vrgel čez ta del na tobogan snega ter se s cepinom ujel, sicer bi ga odneslo. Ko je bil že tik pred razpoko, se je nad njim podrla opast, ga zasula z ledom, snegom in kamenjem in ga pošteno potolkla, tako da si je potem v razpoki še dolgo brisal krvave rane. Ob petih popoldne je dosegel spodnji rob stene in že pred tem sporočil Marjanu, v kakšnem stanju je in da je brez baterije, v temi pa da si ne upa hoditi med ledeniški razpokami. Pod steno je Tomaž počakal, da je prišel Marjan z dvema Poljakoma in tako so vsi skupaj 2. novembra ob treh jutraj prišli v bazni tabor, kjer je Tomaža naslednje jutro pregledal neki ameriški zdravnik.

Takoj zatem je odšel v najbližjo vasico Lobuče, od koder je po satelitskem telefonu sporočil žalostno vest v domovino.

Preživeli zmagovalec Nuptsejeve stene je imel tako močno omrznjene prste na nogah, da odtlej ni mogel sam hoditi. Nosači so ga odnesli do prvega večjega kraja Namče Bazar, od tod konji do poljskega letališča v Lukli, od koder je odletel v Katmandu, kjer ga je Ko-

vač takoj odpeljal v ambulanto na pregled, 12. novembra pa sta se Humar in Kovač prek Frankfurta vrnila v Ljubljano. Do trenutka, ko to poročamo, še ne vemo, kako bo z njegovimi štirimi prsti na nogah, ki so močno omrznjeni; zdravniki bodo vsekakor poskusili vse, da bi mu rešili največ, kar bo mogoče rešiti.

PISMO IRENE JEGLIČ

Na tiskovno konferenco takoj po prihodu obeh alpinistov iz Himalaje je podpredsedniku PZS Tonetu Škarji poslala Janezova soproga **Irena Jeglič** pismo, v katerem ga je prosila, naj bi ji ob prvi priložnosti izročil Janezove osebne predmete, ki sta jih prinesla njegova soplezalca, »predvsem pa zapiske, ki jih je ponavadi Janez pisal«.

V pismu je potem nadaljevala: »Rada bi povedala še nekaj besed o svojem ljubljenu možu in očetu najinih otrok.

Vsa ugibanja, zakaj se je to zgodilo, se mi zdijo nepotrebna. Jaz, ki sem spremljala njegove priprave na to odpravo, še posebno na duhovnem področju, verjamem, da je Janez storil le to, kar je čutil, da mora storiti. In če ga je Bog, ki je gospodar življenja in smrti, želel vzeti k sebi v večno kraljestvo miru, ki sva ga skupaj željno iskala, potem mu tudi jaz želim tega miru.

Toda ostaja še dan vere in upanja, da Janez še živi in se vrača k nam, ki ga imamo iz srca radi.

Hvala za vse dobre misli in molitve, ki nam jih v teh dneh poklanjate!«

KDO JE PRVI SLOVENEK, KI JE PREPLEZAL TRIGLAVSKO SEVERNO STENO?

90 LET SLOVENSKEGA VZPONA ČEZ STENO

STANKO KLINAR

(Iz tega se vidi, da se po pripovedovanju in ustnem prenašanju razne zgodbe spreminjajo in prilagajajo. So pa ... morda podzavestno še ostanek nagnjenosti k bajkam in mističnim razlagam zagonetnih dogodkov. Vsi smo še prevečkrat radi otroci, ki z odprtimi usti poslušajo pravljice svojih mamic in babic ali pa si jih ob bujni domišljiji – zlasti sredi mogočnih naravnih sil, npr. v gorah – sami izmišljajo.

Seveda so take grozljive zgodbe pogosto spremljale naša plezalska in zlasti reševalna pota. Ob večerih sta se, utrujenim v koči ali ob ognju v samotnem bivaku na prostem, domišljija in resničnost često prepletali. Pogosto smo kot lahkoverni vnuki svojo babico tudi mi zamaknjeno poslušali starejše domačine, naše reševalske tovariše in učitelje, ki so vedeli še za mnoge stare gorske »štornje«.

Dr. Miha Potočnik v knjigi Triglav, gora in simbol, 1979, str. 322.

Odgovor na nadnaslovno vprašanje zapisujejo slovenski planinski kronisti že domala sto let, vendar po mo-

jem mnenju prenačljeno in zelo pod vplivom »naravnih sil« in »bujne domišljije«, ki jih omenja **dr. Miha Potočnik** v tukajšnjem motu. Tak odgovor pa je lahko tudi že napačen.

Naslovno vprašanje je treba seveda brati na zgodovinskem ozadju izpred prve svetovne vojne. Triglav je v obeh sveta – če odmislimo Aljažev stolp, Kredarico in Aljažev dom – veljal malodane za nemško goro: nemške kočice, nemški kažipot, nemški »turisti« (kot so se hribolazci tedaj imenovali) – če odmislimo belo vrano **Kadiilnika** in peščico piparskih in drenovskih zagnancev, pa vzporedna samotarja individualista **Henrika Tumo** in **Janka Mlakarja** in še kako zvezdo nestalnico, vidno na planinskem nebu eno ali dve sezoni (npr. **dr. Stojca**, a tudi znatno trajnejšega **dr. Šviglja**), ki pa za tukajšnje razmišljanje o slovenski planinski zgodovini, enako kot Janko Mlakar, ni pomemben).

Triglavska severna stena, ki je bila tedaj globoko znatraj meja Avstro-Ogrske, ta pa je bila velika država s širokimi, tudi onkrajevropskimi obzorji – ta stena torej, ki so jo svetovljani dobro poznali in jo s svojimi ocenami uvrstili med najlepše in največičastnejše stene v Alpah, je privlačila predvsem (avstrijske) Nemce. Ko so leta 517

Janez Košir iz Mojstrane, gorski vodnik Slovenskega planinskega društva od leta 1906. Dne 22. avgusta 1908 je kot soplezalec Franza Zimmra in Gustava Jahna preplezal Triglavsko severno steno po Nemški smeri (Nemškem steburu). To je prvi dokumentirani slovenski vzpon čez Steno.

1906 preplezali steno po sredi – po Nemškem steburu –, se **Reini**, eden od trojice v navezi s **Königom** in **Domeninggom**, v svojem poročilu ni mogel brzdati in ga je končal z besedami: »Naj še tako na ves glas pribijajo, da je Triglav slovenska gora, danes je nemška sila premagala njegov najbolj strašni bok in se preborila skozi mrke megle ...« (**Kugyju** se je ta tevtonski »somrak bogov« zdel tako nacionalistično žaljiv, da ga je v svoji knjigi Petsto let Triglava, kamor je sicer uvrstil Reinlovo poročilo, kratkomalo izpustil.)

PRI TUMI NITI BESEDE O KOŠIRJU

Alpinistično neorganizirani Slovenci (Slovensko planinsko društvo je ob ustanovitvi 1893 zagotovilo zaskrbljenim mamicam in papačijem, da ne bo gojilo »strme turistike«) so stali križem rok, domačini so kakega pobitega Nemca odnesli izpod vznožja Stene (tako je bilo z **Wagnerjem**) ali kakega drugega šli gledat na zgornji rob Stene, kako mrtev visi na vrvi (tako je bilo z **Lasom**). Edini, ki so se količkaj zmigali, so bili Trentarji (večinoma divji lovci in gonjači), pa tudi vodnik **Jože Komac-Pavr**, kot je zabeleženo v PV 1906 na str. 123 – glej tukaj v nadaljevanju opombo k Tumovim »posameznim Trentarjem«, pa tudi navedek iz PV 1909 z naslovom Nov zmagovalec Triglavske stene), in visoko izobraženi, slovensko zavedni Tuma (taka vsaj je uradna interpretacija slovenske planinske zgodovine) – le da je ta, žal, prišel na sceno nekoliko prepozno in na tukajšnje naše razmišljanje ne vpliva. (Toliko manj, ker o **Janezu Koširju**, o katerem se bo spletla naša zgodba, ni pri Tumi niti besede. Ni jasno zakaj, saj Koširjeva

zgodba ni bila neprodušno pokrita. Zanikuje pa ravno izjavo, da se nihče drug ni zmigal kot Trentarji in Tuma.)

Stara vera pravi – in brezverski pozitivist Tuma jo je v PV 1914 na straneh 177 in 178 zapisal kot suho zlato –, da je okoli leta 1894 (v kasnejši literaturi prevladuje letnica 1890, a ni jasno zakaj) Trentar **Berginc** preplezal Triglavsko steno v vzhodnem delu. Takole pravi Tuma, in to je po vsej priliki prvi zapis tega podatka, ki se žilavo ponavlja v vseh navedbah do današnjega dne (v vseh tistih, ki to pač navajajo): » ... Tudi severno steno Triglava je preplezal že pred 20. leti **Andrej Berginc**, p.d. Štrukelj, iz Trente. (Op. S. K.: Torej je prava Berginčeva letnica 1894; in Bergincu je bilo v resnici ime Ivan, ne Andrej.) Trentarski divji lovci ... zasledili so že davno prehod divjih koz čez severno steno Triglava od Zelenega Snega dol proti Pragu in proti Luknji. Štrukelj je kot gonič z vrh Luknje pregledal Triglavsko steno in jo potem preplezal po črti, katero sem opisal v P. Vestniku 1910 (op. S. K.: to je več ali manj v območju današnje Slovenske smeri, vendar ni jasno, kako je Tuma za Berginca to vedel), seveda sam brez vsakega orodja, da bi prignal lovski plen proti Zelenemu Snegu in pod Triglavsko severno rebro, kjer je bilo gotovo čakanje. Prehod po severni steni Triglava je torej bil znan posameznim Trentarjem že davno pred nemškimi turisti.«

ZAKAJ BERGINC NI PLEZAL PO SLOVENSKI SMERI

(Op. S. K.: Če »posameznim Trentarjem«, potem verjetno ne samo Bergincu. Toda komu še? V Planinskih vestnikih pred letom 1909, ko je zabeležen Pavrov vzpon – glej tukaj v nadaljevanju –, je omenjen en sam vzpon prek Stene, namreč vzpon naveze König-Reinl-Domenigg leta 1906, in sicer v PV 1906 na str. 123 pod naslovom »Prvi čez Triglavsko steno«. V tem poročilu že na samem začetku beremo: »Nihče se je (namreč Stene, op. S. K.) ni hotel lotiti, le vodnika Komac in Tožbar iz Trente sta zdajpazdaj poskušala, kako bi preko te ogromne navpične stene posezla na vrh Triglava, a ni se jima posrečilo. Lovci trdijo, da se je celo lahko gonje divje koze ogibljejo ...« Kdo bi torej lahko bili tisti Tumovi »posamezni Trentarji«, če še najboljšim ni kar takoj uspelo? Stranski produkt navedene izjave v PV 1906 je pa vendarle ta, da je Stena veljala kot izziv tudi za Slovence in da je niso gledali samo od daleč.) Resnici na ljubo bodi povedano, da se »nemški turisti« v »Berginčevem« delu Stene pred prvo vojno niso mudili, pač pa v dokaj višjem in bolj športnem osrednjem delu, a ker gre za prvenstvo v Steni kot celoti, Tumova izjava »prehod po severni steni Triglava je torej bil znan posameznim Trentarjem že davno pred nemškimi turisti« slovenskemu srcu silno godi. Njegovo pripoved o Bergincu so kasnejši kronisti prečarali v trdno zgodovinsko dejstvo. Kdor pozna baletno lahkotne Trentarje in kdor pozna tisti del Stene, ve, da vzpon za Berginca ni presegal zahtev ali naporov njegove vsakdanje prakse, saj je, mladostno spreten, igraje lahko pretelovalil

tiste police in grape. Vzpon je bil torej docela mogoč in je sploh zelo verjeten. Žal pa nihče ne ve točno, kje naj bi bil Berginc plezal (konec koncev je samo vzhodni del Stene širok vsaj pol kilometra, lahko so ga, zagnanca, gamsi speljali čisto nekam v bližino Praga, morda sploh ni preplezal Stene od tal do vrha. Nikakor ni gotovo, četudi je to – za Tumo – pozneje zapisala **M. M. Debelakova** v Kroniki Triglava (PV 1949, str. 155), da se je sprehodil ravno v območju današnje Slovenske grape: »Po Slovenski grapi je prišel v Slovensko krnico levo od slapa ter izstopil skozi enega izmed številnih kamninov v levi mejni steni krnice«. – In kako je M. M. D. to vedela? Gamsi menda tja ne zahajajo. Prav glede gamsov je podvomil ravno njen sin **Matjaž Deržaj** v knjigi Triglav, gora naših gora na str. 340: »Navedbe..., da je Berginc plezal v smeri, ki nosi ime slovenska smer, ne drže, saj bi ne bil imel kaj iskati v Slovenski grapi, ker se tam ne zadržujejo gamsi.« Tudi po moji vednosti gamsov – Berginčev cilj je smisel lazenja po Steni – tam ni, pač pa se mudijo nekoliko vzhodnejše, okrog Ustoličenja; tam so danes tudi kozorogi.

VSE SAME DOMNEVE

Stanko Hribar izjavlja v knjigi Triglav, gora in simbol na str. 283: »Plezal pa je Berginc menda izpod Praga pod Glavo v slovensko grapo na slovenski turn in čez triglavsko pleče na Zaplanjo.« Okrog Berginca je polno domnev (»menda«!), in kot je z domnevami navada, leže močno navzkriž. (Glej moto tega članka, Potočnikov citat na začetku.) A če je tako, kot pravi Hribar, potem Berginc res ni preplezal Stene od tal do vrha.

Tudi pisci Našega alpinizma (NA) 1932. leta niso pretirano srečni zaradi nedoločljivosti Berginčeve smeri: »1890. je trentski divji lovec Breginjec (op. S. K.: upam, da hočejo reči Berginc) preplezal Triglavsko severno steno v skrajnem vzhodnem delu (pribl. sedanja slovenska smer ali pa še bolj vzhodno), ko je gonil gamze proti Zelenemu snegu. Sploh so trentski divji lovci takrat uporabljali to smer za gonjo.« (NA, str. 162 in 163) Kakor sicer NA zdravo dvomi o zanesljivosti podatkov o Berginčevem vzponu, pa je zadnja navedena izjava precej debela. Če je bil namreč tak »promet« po tem delu Stene, kako da vemo (ali vsaj mislimo, da vemo) samo za Berginca, in kako da si je Tuma, ki je leta 1910 splezal tu čez, za to »prejagano« smer nabral prvenstvenih zaslug? Saj, prvič, sploh ne bi smela biti »njegova« – glej v nadaljevanju tukaj tudi Pavrov vzpon iz leta 1909 – in, drugič, bi v plezalskem oziru kotirala zelo nizko.

No, videti je, da so besede poceni, in to je žal v slovenskem planinstvu kar prepogost pojav. Tuma sam pravi, da je od Berginčevega vzpona do Tumovega zapisa poteklo 20 let. Kako natančen je bil spomin in kako natančen pogovor o zadevi in kje? (Pod Steno? – Ko bi bila Berginc in Tuma stala pod Steno, bi bil Berginc lahko natanko pokazal, kje je plezal. To bi imelo dokumentarno težo, vendar ni bilo tako.) In kdo je o vzponu sploh poročal? Lahko je bilo kdovek(d)aj, kdovek je in kdovekako. (Glej še enkrat Potočnikov moto na za-

četku tega spisa.) Nič ni dokumentirano, nič potrjeno, vse je premalo jasno. Ostala je vera. (Temelječa na namigavanjih in domnevah.)

PAVROVO PLEZANJE LETA 1909 IN 1910

Mislim, da se moramo strezniti in priznati, da posebno danes (ko status Triglava kot slovenske gore in slovenskega simbola ni s strani tujcev niti najmanj ogrožen in ko je Slovenija v svetovnem merilu alpinistična velesila) nima smisla, zlasti ne iz domoljubnih/nacionalističnih nagibov, v nemško-slovensko tekmo za Steno pred prvo vojno vpregati Berginca ali tudi neko njegovo tedanjo nejasno družino.

Leta 1909 je Triglavsko steno v vzhodnem delu preplezal Trentar Jože Komac, po domače Pavr ...

(Planinski vestnik 1909, str. 196: »Nov zmagalec Triglavske stene. – V drugi polovici meseca septembra t.l. je znani gorski vodnik Josip Komac, p.d. »Pauer« iz Trente, preplezal severno steno Triglava ter je za to rabil 5 ur in 35 minut brez odpočitka. – Turo je napravil sam brez vrvi in orodja v navadnih okovanih čevljih. – Res je, da Slovenci nismo šli prvič čez to steno, ali težko, da napravi kdo turo tako, kakor naš Komac.« / Op. S. K.: Le kdo bi mogli biti tisti Slovenci, ki so šli čez Steno pred Komacem? Berginc et Co.? PV je ob vseh prejšnjih slovenskih (??) vzponih trdno spal in ni črnil ne bele ne črne. – Tumovi »posamezni Trentarji« in v NA omenjeni »divji lovci, ki so uporabljali to smer za gonjo« skupaj s temi »Slovenci, ki so že prej šli čez to steno«, visijo močno v zraku.)

... in tam je leta 1910 vodil Tuma, po smeri, ki je nesporno naša današnja Slovenska smer. O plezanju/vzponu je Tuma objavil obširno poročilo v PV 1910 na straneh 191 do 197, vendar pri vsej hvali, ki jo siplje na Pavra zaradi zanesljivega vodstva, niti z besedo ne omenja, da je ta leto poprej – verjetno iz vodniških nagibov – že preplezal to smer. Je Tuma dvomil? Mu je godilo, da bi ohranil prvenstvo zase? (Vpričo vesti v PV 1909 bi bilo to nemogoče.) Imajo tudi veliki ljudje majhne slabosti?

KOŠIRJEV VZPON LETA 1908

Toda leta 1908 je domačin iz Mojstrane Janez Košir v družbi odličnih nemških plezalcev **Jahna** in **Zimra** (nanju spominja danes v Steni Zimmer-Jahnov izstop) preplezal Nemški steber, smer prvopristopnikov izpred dveh let (1906, že omenjeni König, Reinl, Domenigg), smer, ki se pne čez čudovito napeto steno v vpadnici vrha, torej sredi Stene, in je v športnem pogledu čisto nekaj drugega kot razrvano skalovje okoli Slovenske smeri.

Odločen dokaz, da je bil ta vzpon opravljen, je vpis v Koširjevi vodniški knjižici. Za ta vpis vse do danes ni vedel noben kronist; knjižica je bila dolgo shranjena na Koširjevem domu, nato deponirana v planinskem muzeju v Mojstrani, prelistal pa je ni nihče, zlasti ne z raziskovalnim zgodovinskim namenom. Faksimile vpisa je tukaj objavljen, prevod pa se glasi:

22/8 1908 je Janez Košir v okviru poizvedovalne akcije za pogrešanim **Karлом Wagnerjem** z nama preplezal severno steno Triglava. Célo turo je opravil z okovanimi čevlji, kar še posebej kaže na njegovo sposobnost. Z njegovim plezanjem sva bila zelo zadovoljna in ga lahko samo priporočiva.

Franz Zimmer, Avstrijski akademski klub, **Gust. Jahn**

Kje točno so preplezali Steno (dr. Miha Potočnik poroča, da po Königovi smeri – glej tukaj v nadaljevanju), iz vpisa ni razvidno. Vsekakor je »preplezati Steno« takrat v nemških krogih pomenilo preplezati jo po eni od variant Nemške smeri, ker drugih smeri tedaj še ni bilo. (Berginčeva je bila nejasna in sporna in je niso imeli za mar, če so sploh vedeli zanjo. Vodila je preveč na robu Stene. Športni gon je terjal središčno smer.) Tudi iskanje Wagnerja je pomenilo preplezati jo v osrednjem delu, ker se je Wagner napotil tja. S priporočilom na koncu verjetno merita podpisnika na domnevni Koširjev namen, da bi vodil kliente po tej smeri. (Košir je bil oblastveno potrjen gorski vodnik slovenskega planinskega društva.) Košir pa tega namena očitno ni imel; iz njegove knjižice ni razvidno, da bi bil kasneje kdaj vodil po Steni. Za vse ostalo vodništvo pa je, kot pričajo zapisi v knjižici, požel veliko hvalo.

ALJAŽ JE VEDEL ZA KOŠIRJEVO PLEZANJE

Koširjev vzpon nas sili v ponoven pretres uradne planinske zgodovine in v omembo, da se je med Slovenci vendarle zmigal tudi kdo drug poleg Trentarjev in Tume, dejansko celo pred njimi.

Četudi vpis v Koširjevi vodniški knjižici v javnosti ni bil znan, pa je bil znan Koširjev vzpon, a nerazumljivo odinjen in potlačen. In zgodovinsko neocenjen. Prvi, ki ga je javno omenil, je po vsej priliki **Jakob Aljaž**. V Planinskem vestniku 1922, str. 179 (Planinski spomini), piše: »Pred 16. leti je šel mlad, pogumen slov. vodnik Janez Košir iz Mojstrane kot spremljevalec nekega Nemca (menda inženirja Königa iz Gradca) po sredi Triglavске stene gori; srečno sta do vrha prišla. Janez Košir se ni pustil navezati na vrh. Pravil mi je pozneje, da se na vrh in na tujca ni zanesel, ampak je bolj zaupal sebi in skali. Dostavil je tudi, da za en milijon ne gre več; kajti življenje je več vredno! Kolikor je meni znano, sta imenovana dva prva preplezala Trigl. steno.«

Poročilo je zmotno, razen glede imena Janeza Koširja, njegovega dejanja in središčne lege smeri. Zelo verjetno je tudi, da se Košir ni navezal na vrh, ker so bili takratni mojstranski domačini zelo odklonilni do vrvi. To vem iz lastnih pogovorov s **Turkovim Janezom** v petdesetih letih, ko sem ga vabil v Slovensko smer (kot krono njegovega planinskega udejstvovanja, on je tudi pomagal iskati in nositi ponesrečenega Wagnerja leta 1908) in je moja ponudba, da ga bom dobro varoval – bil je pač že v letih – gladko odklonil, češ, »na štriku pa nisem nikol' hodu, če se kej nardí, gresta pój oba dól.« Druge podatke v Aljaževem poročilu ...

(da bi to bilo pred 16 leti, torej leta 1906, da je bil soplezalec König, da sta bila prva – pri Aljažu je kar preveč tistih, ki so prvi preplezali Steno, v PV 1922 na str. 100

beremo: »Zimmer in Jahn ... sta l. 1906 prvič Triglavsko steno ... preplezala.« Navedba je sicer dvoumna, je namreč dobesedno res, da sta jo ta dva v svoji karieri tedaj prvič preplezala, vendar se širše Aljažovo sobesedilo razume, da sta bila sploh prva, ki sta Steno preplezala. Kako je v resnici s temi rečmi, je vestno popisano v mnogih virih, med njimi v knjigi Triglav, gora naših gora, 1980, na straneh 267, 284, 344 in 345.)

... so kasnejši kronisti vljudno prezrli, se pravi popravili, ker so imeli čisto drugačne dokaze v rokah, četudi za vpis v Koširjevi vodniški knjižici niso vedeli. Tisto o milijonu je prav lahko rekel tudi le Aljažu na ljubo, ker je vedel, da je bil Aljaž kar precej nasršen proti plezariji v Steni.

ZAKAJ PV O VZPONU NI POROČAL?

Četudi torej vemo, da je Aljaževa poročila treba brati iz kritične razdalje in s prizanesljivo širino (kot čustveno odklonilen do plezarije se Aljaž zanjo ni veliko brigal in je potem, ko je v svojih Planinskih spominih kljub vsemu popisoval, marsikaj zamešal), se je vseeno mogoče sklicevati na še en njegov odstavek v Pl. spominih, kjer se je Koširjev vzpon še enkrat znašel črno na belem; PV 1922, str. 101: »Skoraj nemogoče je bilo priti do Lassa. Naši vodniki so silili vodnika Janeza Koširja, rekoč: 'No, ti si že preplezal Trigl. steno, pojdi doli po Lassa.' Pa ko je Košir nekoliko plezal navzdol in je videl, nad kakim groznim prepadom visi Lass, se prestraši in beži domú v Mojstrano ter noče več nazaj iti.«

Lass je doživel svojo tragedijo leta 1909. Kot rečeno, je za Aljaža značilno nekoliko nepoznavalsko in pristransko poročanje (morda celo nekoliko privoščljivo). V resnici je Košir rekel, da če bi bil Lass še živ, bi ga poskusil rešiti, za mrtvega pa ne bo tvegaj življenja. (Glej **Lovšin**, Gorski vodniki v Julijskih Alpah, 1961, str. 182.) Za našo rdečo nit pa je seveda pomembno le to, da so mojstranski domačini, Koširjevi tovariši vodniki-reševalci, vedeli, da je Košir Steno prejšnje leto, ko mu je bilo nepolnih dvajset let (rojen je bil 24. oktobra 1888), že preplezal, torej je bilo to splošno znano dejstvo.

To splošno znano dejstvo pa je PV gladko zamočal. V PV 1908 bi namreč pričakovali vsaj tako kratko vest, kakršna je v letniku 1906 o Königu, Reinlu in Domenigu in v letniku 1909 o Jožetu Komacu-Pavru. Toda kolikor je bilo mogoče ugotoviti, ni v Planinskih vestnikih nikjer omembe Koširjevega vzpona, razen v navedenih Aljaževih Spominih. V tem me podpirajo per negativnem tudi drugi kronisti (Lovšin, Hribar, Potočnik, **Savenc**, Deržaj); nihče se namreč ne opira na PV iz časov pred Aljaževimi Spomini, pa tudi ne kasneje. – V PV 1908, na str. 133–135, najdemo poročilo o iskanju ponesrečenega Karla Wagnerja pod naslovom »Prva žrtev Triglavске severne smeri – Karl Wagner.« Med drugim pravi: »Prišla sta z Dunaja na pomoč še veleturista Fr. Zimmer in Gustav Jahn, ki sta bila že trikrat preplezala severno steno Triglava ... Zimmer je prevzel vodstvo, in iskali so in iskali z domačini na vse strani, a zopet zastonj. Dunajčani so se vrnili brez uspeha na Dunaj. – Le vztrajnosti in spretnosti naših do-

mačih vodnikov, zlasti neustrašenega Urbasa in Koširja ml., je uspelo neumorno, izkušeno delo, da so naši Wagnerja in ga spravili iz Zlatorogovega groznega kraljestva ...» Poročilo, četudi dolgo, je na vse strani pomankljivo, najbolj pa v navedenih stavkih, kjer bi moralo biti konkretno zapisano, kako so »iskali in iskali«. Zimmer, Jahn in Košir so namreč v okviru iskanja opravili poizvedovalni vzpon po Dolgi nemški smeri. (Glej tukaj faksimile in v nadaljevanju pričevanje dr. Mihe Potočnika.) Je bil v PV na delu odpor do »strme turisticke« in popolno nerazumevanje zgodovinskega trenutka ali hlastavo novinarstvo s tipično enostranostjo in površnostjo? Dopolnilna vest v istem letniku PV (1908) na str. 154 pod naslovom »O ponesrečenem Wagnerju« ne prinaša za našo raziskavo nič novega.

ISKANJE KARLA WAGNERJA

Kasnejši kronisti (npr. Franci Savenc in Matjaž Deržaj v knjigi Triglav, gora naših gora, 1980) so na Aljaževih podatkih (in še katerih vmesnih, recimo Lovšinovih, Hribarjevih in Potočnikovih v knjigah Triglav, gora in simbol, 1979, V Triglavu in njegovi sosesčini, 1944, 1946) gradili naprej, jih popravili in okrepili.

Matjaž Deržaj piše v knjigi Triglav, gora naših gora na str. 346: »Jahn in Zimmer sta vzela s seboj Janeza Koširja ml. in z njim v navezi preplezala nemško smer ... To je bil sedmi vzpon čez steno in prvi vzpon slovenskega vodnika po nemški smeri.« – Navedek naj bi se glasil: »To je bil (če štejemo Berginca, sedmi vzpon čez Steno in) prvi dokumentirani slovenski vzpon čez Steno, in sicer po Nemški smeri.« (Da je bil prvi vzpon slovenskega vodnika po Nemški smeri, sledi potem samo po sebi.) Izraz »z njim v navezi« bi bilo – glede na prej povedano – varno nadomestiti s »skupaj z njim« – velika verjetnost je namreč (glede na Aljaževo poročilo in izjavo Turkovega Janeza), da niso bili navezani. (Enak popravek bi terjala izočetna izjava Francija Savenca v isti knjigi na str. 269.)

Najzanesljivejši, od Aljaža dejansko neodvisni kronist je dr. Miha Potočnik kot drugi Koširjev direktni sogovornik, tako rekoč osebna priča: »Janez Košir, gorski vodnik in lovski čuvaj iz Mojstrane, mi je ne samo enkrat pravil, da je kot vodnik in nosač spremljal Jahna in Zimmra 21. avgusta (verjetneje: 22. avgusta) 1908 pri njunem vzponu po Königovi smeri. (Op. S. K.: Košir je res bil vodnik, kot tak večkrat naveden tudi v PV pred letom 1910, vendar Jahna in Zimmra ni spremljal kot vodnik, t.j. ni ju vodil, ker za vodenje po tej smeri ni bil usposobljen; je pa smer popolnoma samostojno, nenavezan, preplezal. Kako naj bi bil med plezanjem opravljal vlogo nosača, ni jasno. Posebne (težke, reševalne?) opreme niso imeli. – Izjavo dr. Mihe Potočnika, ki tukaj takoj sledi, da Košir v steni ni bil »samostojno«, je treba razumeti v pomenu »samoiniciativno«. Plezal pa je samostojno, brez pomoči vrvi.) Plezali so kar v okovankah. Zimmer in Jahn kot že najboljša poznavalca stene in Košir so namreč plezali po poizvedovalni akciji za pogrešanim Karlom Wagnerjem v približni smeri prvopristopnikov iz leta 1906 ...

Ingeledali in v vedu naši.
Vjubljani 12. maja 1908.

Wiednik
Košir
Tajnik
Hauptmann

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V LJUBLJANI

Wiednik 27/5. 1908.

Am 27/8 1908 hat. Janez Košir aus Anlass der Nachforschung nach dem Vermissten Karl Wagner mit uns die Nordwand des Triglav durchklettert. Derselbe hat die ganze Tour mit Nagelschuhern gemacht was seiner Tüchtigkeit vorzüglich gibt. Wir waren mit seiner Klettererei sehr zufrieden und können denselben nur empfehlen.

Frankfurter
Gör. Jahn O.A.K.

Ingeledali in v vedu naši.
Vjubljani 26. maja 1909.

Wiednik
Košir
Tajnik
Hauptmann

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V LJUBLJANI

Vpis vzpona v Koširjevi vodniški knjižici. Nad tem vpisom in pod njim je potrditev SPD za lastnoročnima podpisoma načelnika in tajnika Josipa Tominška in Josipa Hauptmanna.

Tako je bil Janez Košir za Bergincem prvi izpričani Slovenec (op. S. K.: po mojem mnenju Berginc ni izpričan) – v steni sicer res ne samostojno – še pred Komacem in Tumo. ... Košir ... je bil dober in pogumen plezalec in visokogorski lovec ... Košir nam je tudi ob reševanju avstrijskega alpinista **Fritza Tuna**, ki je 26. 8. 1931 padel v Nemškem stebri približno tam, kjer se je leta 1909 smrtno ponesrečil **Wilhelm Lass**, naslednji dan, 27. 8., pokazal nadvse zanimiv prehod iz Nemškega stebra tik nad Oknom v kotel pod Malo Črno steno in nad Zimmer-Jahnov izstop. Do tistega reševanja tega prehoda skalaši nismo poznali in nam nihče o njem pred Koširjem tudi ni pripovedoval. Uporabljali pa so ga že reševalci, med katerimi je bil tudi Janez Košir, takrat, ko so iz stene spravljali mrtvega Lassa.

... V Triglavski steni se je 16. in 17. avgusta leta 1908 kot prva žrtev plezanja v tej steni smrtno ponesrečil Dunajčan Karl Wagner. Ko so ga pogrešili, so ga sprva iskali mojstranski reševalci, med katerimi je bil tudi Košir. Vendar niso bili še vsi vajeni plezanja v takih stenah, kot je Triglavsko. (Zapisano v knjigi Triglav, gora in simbol, 1979, na straneh 318 do 321.) (Op. S. K.: Košir je vendar že čez nekaj dni, 22. avgusta 1908, z Jahnom in Zimmerom preplezal celo steno od tal do vrha. Tudi pri spravi Wagnerja iz stene čez nekaj dodatnih dni je ponovno vstopil na drugem mestu – danes začetek Bavarske smeri – in se vidno izkazal. Kako je bilo torej z »Aljaževim« milijonom?)

DOKUMENTIRANO ZANESLJIVO PRVI

Dr. Miha Potočnik je torej točno vedel za Koširjevo dejanje in njegovo mesto v zgodovini slovenskega planinstva. Četudi (najbrž) ni videl vpisa v Koširjevi vodniški knjižici (tukajšnji faksimile), mu je verjel na besedo, saj se je izpoved ujemala z dobro znanimi dogodki in terenom. Pošteno je priznal Koširjevo dejanje: »... za Bergincem prvi izpričani Slovenec ... še pred Komacem in Tumo.« (Berginc, kot rečeno, je dokaj sporen.) Nenaavadno je samo to, da tega ni bolj poudaril ali populariziral in podatek je šel gladko mimo (kosmatih) ušes (planinske) javnosti. Tako kronisti – pač zaradi nekritičnega prepisovanja – med prvimi Slovenci v Steni večinoma omenjajo Berginca, J. Komaca (Pavra) in Tumo, Koširja pa skoraj ne vidijo. (Lovšin zanj ve, a ga poudarja še manj kot Potočnik. Vodnik V naših stenah, 1954, ga ne pozna.)

Da se motijo tudi velike glave, kaže zapis M. M. Debelakove v njeni Kroniki Triglava: »... dr. Tuma (je bil) prvi slovenski alpinist, ki je preplezal triglavsko steno ...« (PV 1949, str. 237). Naziv alpinist gor ali dol – naziva alpinist tako ni nihče uradno podeljeval – Tuma je bil v Steni leta 1910, Jože Komac leta 1909, Janez Košir leta 1908 in domnevni Berginc že davnega leta 1890 (ali raje 1894, kar na stvari nič ne spremeni). In mar Košir in Komac kot oblastveno potrjena vodnika z vodniško knjižico in znakom nista bila alpinista?

Ni sicer jasno, kako je Janez Košir pri svojem potikanju okrog Triglavske stene in po njej, takrat ko so iskali Wagnerja, prišel v tak tesen stik z nemškima plezalce-

ma, da sta ga povabila s seboj na težko, dolgo plezanje; dejstvo je, da se je vabilu odzval – v času, ko je bila plezalska tehnika taka, kakršno je človeku dala mati narava (brez omembe vrednega varovanja), ko je bila Stena še docela neobplezana, plezalska (reševalna) družina majhna in oddaljena in za stensko reševanje v glavnem neusposobljena in je bilo upanje na kakršnokoli pomoč manj kot simbolično. Gotovo je bil videti plezalsko stremljiv in zanesljiv, najbrž bolj kot drugi domačini – reševalci. Res je sicer, da ni šel v Steno na lastno pobudo ali v okviru kakega svojega pionirsko-raziskovalnega programa (za to je bil še ne čisto dvajsetleten tudi premlad, po programu sta delala Kugy in Tuma), niti ni preplezal Stene iz domoljubnih slovenskih nagibov (kot se je v tistih »slavjanskih« časih marsikaj dogajalo) »z razvitimi slovenskimi zastavami v čast in slavo domovine«, vendar je tudi res, da je bil dovolj pogumen, da je po osrednji smeri in v dobro znani odlični družbi nesporno samostojno (brez pomoči vrvi) preplezal Triglavsko severno steno – iz pravega planinskega avanturizma, četudi je uradno veljal vzpon kot poizvedovalna akcija za Wagnerjem (kdor je kaj takega skušil, bo razumel, saj poizvedovalna akcija ni nujno pomenila preplezati Steno, in nihče drug iz tiste poizvedovalne družine je ni, razen omenjene trojice) – in da ga nesporni zgodovinski datum (čeprav tudi za tega nima zasluga) uvršča v slovenski konkurenci na prvo mesto. Ali z drugimi besedami: *Janez Košir je prvi Slovenec, ki je dokumentirano zanesljivo preplezal Triglavsko severno steno*. To je odgovor na naše naslovno vprašanje. To dejstvo je brez dvoma treba vgraditi v slovensko (planinsko) zgodovino in slovensko kulturno zavest.

BO ZGODOVINA PRIZNALA PRVENSTVO?

Edini, ki še lahko meša štrene, je »odličen športnik dr. Stojec, ki je večinoma sam preplezal najtežje naše stene, med njimi Triglavsko Steno v Jahnovi smeri.« (Tuma, Pomen in razvoj alpinizma, 1930, str. 53.) Ta hvalevredni športnik pa je bil v planinskem pogledu dobesedno nepismen (in najbrž tudi toliko nedružaben), da za njim ni ostalo nobeno otipljivo sporočilo, samó namigavanje. Če je res kaj bilo, je moral seveda biti pred 9. septembrom 1909, ko se je dr. Stojec hudo poškodoval v severni steni Škrlatice. Po tem dogodku je namreč izginil s planinskega ekrana. Toda kdaj, kje (plezal je marsikje v Steni) in pred katero pričo naj bi bilo? Če (skoraj) nič ne vemo, je to (skoraj) toliko, kot da ni bilo: Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu. (Če pa je že kaj bilo, je bilo bolj verjetno za kot pred Koširjem, kajti Stojčeva plezalska era je bila kratka, verjetno samo enosezonska. Če naj bi bil v Steni pred Koširjem, bi jo bil moral preplezati pred 22. avgustom 1908. To je malo verjetno. In ko bi jo bil, ali se kot izobraženec ne bi bil zavedal svojega pionirskega dejanja? In o njem izobražensko/dokumentirano spregovoril?) Če torej nimamo kaj potipati, tudi nimamo kaj vskladiščiti v zgodovinski spomin. (In kako je Tuma vedel za Stojca? In zakaj o njem piše tako pavšalno in pomanjkljivo? In če je dr. Stojec pred svojo nesrečo v

Škrilatici leta 1909 preplezal Steno, potem Tuma – če pomislimo na izjavo M. M. Debelakove – sam indirektno prizna, da ni bil »prvi slovenski alpinist, ki je preplezal triglavsko steno«.)

Tako upam, da bo slovenska (planinska) zgodovina priznala slovensko stensko prvenstvo Mojstrančanu Janezu Koširju. To bo veliko priznanje neposrednim triglavskim domačinom, za katere večinoma niso naši (recimo Kugy in Tuma) tako visokih besed kot za nekoliko oddaljene domačine Trentarje. Vendar je oceno mogoče še popraviti in ugled pokrpati.

Če pa kdo še dvomi, naj poskusi poiskati dodatnih dokazov v morebitnem članku/poročilu, če sta ga za avstrijsko-nemško publicistiko (Hochtourist, Erschließung der Ostalpen, Österreichische Alpenzeitung, Mitteilungen des D.u.Ö. Alpenvereines, Zeitschrift des D.u.Ö. Alpenvereines, Bergsteiger, za kako knjigo) napisala Jahn in/ali Zimmer. Če Koširja seveda omenjata. Do sedaj teh virov za ta podatek ni še nihče prevetrl. Vendar sodim, da je tu navedenih dokazov dovolj.

V Enciklopediji Slovenije bi želel videti zapis: *Janez Košir (24. oktober 1888, Mojstrana – 28. oktober 1943, istotam). 22. avgusta 1908 je kot prvi dokumentirano izpričani Slovenec preplezal Triglavsko severno steno kot soplezalec nemških alpinistov F. Zimmra in G. Jahna, in sicer po Nemški smeri.*

ZAMOLČAN ZARADI IDEOLOGIJE?

Košir za svoje dejanje ni užil posebne slave. Se pravi nobene. Najbrž ni bil tiste sorte, da bi ga znal vnovčiti. Morda se njegovega zgodovinskega pomena niti ni prav zavedal. Za oceno je bil odvisen od uradne zgodovine, ta pa mu vpriču Komačevega in Tumovega samoiniciativnega vzpona (četudi po Slovenski smeri) po vsem videzu ni hotela dati polnega priznanja. Dovolj ji je bežna omemba, brez ovrednotenja, ali vsaj s prešibkim.

Ali pa je ideološko-politično (torej pristransko, iz docela nealpinističnih razlogov) oklevala? Med drugo vojno se je namreč Košir znašel na seznamu osumljenih. Partizanski likvidatorji so ga ustrelili v njegovi hiši v Mojstrani 28. oktobra 1943, tako rekoč kot darilo za rojstni dan, ki ga je imel pred štirimi dnevi, ko je dopolnil 55 let. Slovenci smo tedaj odraščali v zgodovinski narod in k maturitetnemu spričevalu spada bratomorno krvolitje. (Po **Tarasu Kermaunerju.**)

Toda to je že druga zgodba. Naša zgodba pa želi samo, da si ustoličeno zgodovinopisje ne glede na razloge za Koširjevo obsodbo zanaprej ne bi zatiskalo oči pred njegovim dejanjem v Triglavski steni in da bi bilo do njega zgodovinsko pravično. Devetdesetletnica njegovega vzpona se zdi primeren (skrajšen) čas, da se nepristransko ovrednoti.

ZDAJ JE ČAS ZA OGLEDE SVEŽE ODKRITEGA LEDENIŠKEGA RELIEFA

REKVIEM ZA TRIGLAVSKI LEDENIK

IVAN GAMS

Prva povojna desetletja je Planinski vestnik večkrat pisal o stanju na Triglavskem ledeniku. Zdaj, ko so se uresničile črnogledne napovedi piscev in je ledenik razpadel, pa ostaja glasilo planincev nemo. A ni lepo, če ostanemo ob izgubi starega planinskega znanca izpod Triglava brez besed. Spomnimo se njegovega življenja vsaj v njegovih zadnjih letih in poskušajmo ugotoviti, zakaj je preminil.

Lovci in pastirji so dali Triglavskemu ledeniku ime Zeleni sneg verjetno v novem veku. Prej je bilo v zadnji tretjini srednjega veka topleje in ledenika najbrž ni bilo. V hladnejšem, novoveškem razdobju, imenovanem mala ledena doba, ko so vzhodnoalpski ledeniki bili najdaljši okoli srede preteklega stoletja, je imel Triglavski ledenik v sedemdesetih letih preteklega stoletja nekaj nad 40 hektarjev. Ko je takratni Inštitut za geografijo Slovenske akademije znanosti in umetnosti (zdaj ZRC SAZU) leta 1946 začel vsakoletno zgodnjejesensko merjenje obsega, smo v petdesetih letih poredko še videli razkrit svetlozelenkast do modrikast led, če ne na površju, pa vsaj v več deset metrov dolgih vzdolžnih ledeniških razpokah nižje snežnih vršajev pod ostenjem grebena Mali – Veliki Triglav. Takrat so na zgornjem robu ledenika nastale najvišje, z minijem narisane mar-

kacije. Ko so postale za merilce nedosegljive, so jih naredili nižje, a so tudi te zadnji desetletji postale nedostopne. Spoznali smo, da na vsakoletni snežni nastavek ledenika, ki se je naslanjal na strmo osojno ostenje triglavskega grebena, najbolj vpliva količina snežnih padavin v redilni dobi. Te že med sneženjem drsijo s prestrmega skalovja ali zdrsrnejo kasneje v obliki majhnih plazičev. To opažanje je izhodišče za iskanje vzroka, zakaj je ledenik shiral.

Žal so se na bližnji vremenski postaji Kredarica začela neprekinjena opazovanja šele leta 1954. Za daljšo preteklost se moramo zato nasloniti na nižinske postaje, od katerih je najstarejša ljubljanska. Tako primerjavo opravičuje dejstvo, da potekajo večletna temperaturna in padavinska nihanja v nižini in na Kredarici dokazano dokaj vzporedno. V Ljubljani so se zimske padavine (računane v tridesetletnih drsečih povprečjih) po začetku opazovanj leta 1851 močno povečevale do osemdesetih let prejšnjega stoletja, do srede tega stoletja nato upadale, odtlej pa so spet naraščale. Naraščale pa so v drugi polovici tega stoletja tudi poletne padavine in zdaj (1961–90) dobi Kredarica največ padavin poleti. Pri tem Triglavsko pogorje ni izjema. Ljubljana je dobivala v poletnih mesecih v nizu 1931–1960 27,1 odstotka, v naslednjem nizu (1961–1990) pa 30,1 odstotka vseh letnih padavin. Ozemlje, kjer dobi poletje

Triglavski ledenik avgusta 1982. Pogled proti zahodu. Tako podoba je ledenik kazal konec poletja v mnogih povojnih letih. Pod triglavskim ostenjem je svetel snežni pokrov. Na njegovem spodnjem robu priteka voda, ki čez dan prepoji vrhnji sneg in ponoči pogosto zmrzne. Nastane temnejši led, ki tvori površje osrednjega in spodnjega ledenika. Ob desnem robu je Glava. Nad Triglavsko steno se je ledenik razkrojil v manjša podstenska ledišča pod Velikim Triglavom. S snežnim obrobjem in z gruščem pokritim spodnjim (vzhodnim) robom vred meri ledenik čez 11 ha.

Konec avgusta 1994. Spodaj z gruščnatim vršajem pokriti vzhodni del ledenika, nad njim polje skalnih grbin. V smeri Glave je spodnje snežišče in ledišče. Ohranja se v jarku, ki ulovi več snega.

Ledišče pod triglavskim ostenjem, slikano septembra 1994 z Glave proti jugu. Niže in zahodnejše so razkrite prej z ledom pokrite, na vrhu razezane apneniške grbine, med katerimi so kraške kotanje. Ker ni sonca, je površina ledišča videti svetlejša, kot je bila v resnici. Črna proga ob spodnjem koncu ledišča označuje humosno naplavinno na robnem snegu. V naslednjih treh letih se podoba ledenika ni bistveno spremenila.

Foto: I. Gams

največ padavin, se je iz vzhodne Slovenije po nižavju razširilo proti zahodu vse do Brnika, v višinah pa zajelo celo Triglav (postaja Kredarica).

Obenem je postal bolj suh oktober. Ta mesec je v Ljubljani v letih 1851–1920 dobival 168 mm, v nizu 1961–1990 pa le 115 mm. Zimske temperature (primerjavo naslanjamo na še starejšo postajo Trst, ki deluje ves čas blizu morske obale in nanjo širitev mesta manj vpliva kot je to primer s kotlinsko Ljubljano) so se v dobi 1851–1985 zviševale novembra za 0,98° C na sto let, decembra za 0,95 in marca za 0,5° C. Poletja pa so postala rahlo hladnejša (podrobnosti o tem je mogoče najti v reviji Ujma, 4, 1980).

Zimska temperatura na Kredarici (1961–1990) znaša -7,8° C in zato tedanja otoplitev ni mogla vplivati na vzdrževanje ledene gmote. Večji učinek je imelo zmanjšanje oktobrskih padavin. Ta mesec ima na Kredarici v nadmorski višini 2514 metrov, kar je blizu srede ledenika, sicer še pozitivno temperaturo (0,8° C), a padavine navadno spremljajo ohladitve. Zato smo ta mesec šteli za redilno dobo. Kot povedano, pa je ta mesec ledeniku prinašal vedno manj novih zalog snega, povečane poletne padavine pa so pomagale pri topljenju ledu.

Ko se na ledeniku zaradi dežja in sonca topi vrhnji sneg, kar je v glavnem od maja do oktobra, snežnica prenika skozi sneg do vododržne podlage. To pa ni votlikavi apnenec, temveč na njem ležeči led. Na tej podlagi snežnica drsi proti spodnjemu koncu ledenika in pri tem prepoji snežno odejo v podlagi. Ponoči navadno premočena snežna plast zmrzne. Zračne minimalne temperature na Kredarici sicer ne padejo pod 0° C v štirih mesecih. Toda zaradi nizke absolutne zračne vlage in izhlapevanja ob jasnih nočeh snežna brozga zmrzne že pri temperaturi nad 0°. Tako se sneg sčasoma pretvarja v vedno bolj gost vodni led. Odkar je dobil ledenik med oktobrom in majem vedno manj novega snega, je postal ta proces mnogo važnejši kot diageneza snežnih kristalov v ledene zaradi starosti in preobtežitve ledenih gmot. Slednje se dogaja na večjih alpskih ledenikih, katerih redilni del predstavlja dve tretjini ali več celotne ledenikove dolžine. Ker vsebuje vodni led manj zračnih mehurčkov, je malo težji ob običajnega ledeniškega ledu visoko v Alpah. Zato in delno zaradi onesnaženosti ledeniškega površja je pod Triglavom temnejše modrikaste barve kot pravi ledeniški led.

V drugi polovici tega stoletja je postajala pozno-poletna zaplata temnomodrikastega ledenega osredja vedno večja, a je le izjemoma zajela ves ledenik. Na zgornjem in spodnjem robu je ostajalo snežišče. Če je bilo na spodnjem koncu debelo, so (in smo) bili merilci prisiljeni spriču pomanjkanja modernih instrumentov meriti oddaljenost »ledenika« od markacij na skali kar od roba snežnega pokrova ne glede na to, ali je bil pod njim led ali ne. Zato je ledenik zmanjševal svojo debelino hitreje, kot se je površinsko krčil. Do srede osemdesetih let je ohranjal 11 do 13 hektarov obsega.

Doslej smo prezrli letna odstopanja navzgor ali navzdol in govorili o povprečku dobe 1955–1991. Primerjava obsega ledenika z istočasnimi povprečki postaje Kre-

darica je pokazala, da na stanje na srednjem in spodnjem ledeniku najbolj vpliva poletna povprečna temperatura in število ur s sončnim obsevanjem. Čim dlje od Triglavovega ostenja, tembolj sneg na ledeniku ob toplem poletnem jasnem vremenu kopni. Prav glede na ti dve vremenski prvini, količino snežnih padavin v redilni in temperaturo v talilni dobi, so bila končna osemdeseta leta in prva polovica devetdesetih let usodna za ledenikov obstoj. Poletno sončno obsevanje se je v letih 1992–1994 podaljšalo za 11 odstotkov, poletne temperature pa dvignile za 1,6° C. Maj je v teh letih dvignil povprečno temperaturo za -0,2° na 1,6° C. Z njim se je podaljšal čas ablacije (taljenja) na ledeniku za cel mesec, nekaj pa tudi na račun septembra ali izjemoma tudi oktobra.

Po toplem poletju leta 1988 so ob koncu talilne dobe sredi ledenika v večjem sklenjenem obsegu pogledale izpod snega in ledu nižje zglajene, višje pa ledeniško razine skalne grbine. V še večjem obsegu so se pojavile leta 1991, ko je bila julija in avgusta temperatura nad 7° C (dolgoletno povprečje julija in avgusta je 5,8° C). Sledil je popoln razpad ledenika na zgornje in spodnje snežišče in prekritje vzhodnega roba ledenika, ki je v senci grebena Kredarice, z gruščem, ki se posipa izpod Malega Triglava. Led se je povsem umaknil tudi na zahodnem robu, s strmega skalnatega pobočja med Velikim Triglavom in Triglavsko steno. Od 40 do 44 hektarov velikega ledenika pred dobrim stoletjem je ostalo le okoli 3 do 4 hektare snežne ali gruščnate površine z vodnim ledom ali zrcem (firmom) v podlagi. Takega pa najdemo tudi pod nekaterimi stalnimi snežišči.

Ko sem v končnih petdesetih letih spremljal skupino francoskih glaciologov, so po ogledu Triglavskega ledenika podvomili, ali še zasluži to ime. Po razmerah v francoskih Alpah so imeli drugačno predstavo o minimalnem obsegu ledenika in ledeniškem ledu. Tudi ledenik pod Kaninom in Prestreljenikom je izginil iz nekaterih seznamov ledenikov v italijanskih Alpah. Slovenci, ki radi ponavljamo, da naša narava premore na razdalji manj kot 90 km ledenik in toplo Sredozemsko morje, razpad Triglavskega ledenika težje priznavamo kot izgubo enega od mnogih drugi alpski narodi.

Toda še vedno obstoji upanje, da se bo ledenik obnovil. Seveda ne kmalu. Leti 1995 in 1996 sta se glede poletnih temperatur in padavin v redilni dobi spet približali dolgoletnemu povprečju, a se ledenik ni opomogel. Snežnica iz površinskega snega ne teče več od Triglavovega ostenja do spodnjega konca ledenika na robnih Triglavskih podih. Večidel takoj ponikne v kraška tla. Ta so v pasu grbin v večji meri kot prej izpostavljena poletnemu sončnemu segrevanju, pozimi pa snežna odeja še zavira zimsko ohlajevanje. Zato je skalna podlaga ledenika toplejša kot prej.

Vse kaže, da bo za obnovo ledenika potrebnih več zaporednih let z obilo snega v redilni in s hladnim ter oblačnim poletjem v talilni dobi. Ko se bo obnovil, bo podpisani z mnogimi planinci vred zapel obnovljenemu ledeniku alelujo. Ker ne vemo, kdaj bo to, naj tisti, ki je nekoč na ledeniku preiščeval, kakšna je skalna podlaga in kako globoko je pod njim, pohiti na ogled, da ne bo prikrajšan za užitek spoznavanja sveže odkritega ledeniškega reliefa.

GORSKIH NESREČ JE ŽE PREVEČ, MARSIKAJ BI BILO TREBA STORITI ZA VEČJO VARNOST V GORAH

PLANINSKI FORUM O PREVENTIVI

MARJAN RAZTRESEN

»Na vrhovih in poteh, ki jih obiskujejo popotniki z vseh koncev sveta, še predvsem na poteh, ki so izpostavljene padajočemu kamenju, ki so zračne ali zahtevajo posebno pripravljenost, slovenski planinci izstopajo: so brez čelad, pasu, rokavic, zaščitnih očal, medtem ko Avstrijci ali Italijani na takih poteh nosijo to s seboj kot del obvezne osebne opreme. Tudi zaradi tega je pri nas število gorskih nesreč vse večje, tudi tistih z najbolj tragičnim izidom. Manjše gorske nesreče, pri katerih pomagajo planinski tovariši sami, sploh niso zabeležene. Preventivnih dejavnosti je vedno manj in se zdi, kot da bi se družba raje ukvarjala s posledicami nesreč kot pa z njihovim preprečevanjem.«

To sta med drugim na vabilo na planinski forum, na katerem naj bi razpravljali o preventivni in ki sta ga sklicala za letošnji 4. november v prostorih Gorenjskega sejma v Kranju, napisala sklicateljca, predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar** in predsednik Planinskega društva Kranj **Franc Ekar**. Na vabilo sta poleg tega napisala, da so tri četrtine Slovenije gorate, zaradi

česar bi moral biti v rednem pouku slovenskih osnovnih in srednjih šol kot eden od predmetov planinstvo, pri katerem bi govorili o planinski informatiki, vzgoji, napotkih in preventivi. Glede na vabilo naj bi na Forumu razpravljali tudi o tistih odstavkih in členih slovenskih zakonov, ki določajo, da morajo sami plačati stroške reševanja v gorah tisti, ki so nesrečo s posledicami povzročili iz lastne malomarnosti.

V »delovnem predsedstvu« letošnjega kranjskega planinskega foruma so bili Danilo Škerbinek, Andrej Brvar in Franc Ekar.

V dvorani, kjer je bil planinski forum, je bilo na ogled nekaj gorniške opreme, kakršne zadnja leta ne uporabljajo samo alpinisti, ampak tudi »navadni« planinci.

Foto: Mirko Kunšič

O vsem tem ta dan v nekaj več kot dveurni razpravi resda niso govorili, marsikatero pereče vprašanje pa so vendarle odprli in bodo o njem izčrpaneje nemara govorili ob drugih priložnostih.

MNOŽICE NA GORSKIH POTEH

Predsednik PZS Andrej Brvar, ki je bil skupaj s predsednikom PD Kranj in načelnikom Gorske reševalne službe Slovenije **Danilom Škerbinekom** v nekakšnem »predsedstvu« tega foruma, je razpravo uvedel z ugotovitvijo o najpomembnejših problemih, ki jih prinaša množičnost v planinstvu – varstvu narave in varnosti. Dejal je, da niti v Sloveniji niti drugod v Alpah množičnosti ne nasprotujejo, vendar naj bo ta kvalitetna. Planinstvo prinaša vrsto pozitivnih učinkov, saj je med drugim za veliko ljudi ta dejavnost vse, s čimer se lahko ukvarjajo v prostem času. Toda čeprav samo v Avstriji v gorah zaradi srčnega infarkta letno umre 80 do 90 ljudi, na drugi strani planinstvo zdravstveno reši mnogo več ljudi.

Ko se je zdaj z avtomobili mogoče pripeljati daleč v alpske doline, se premalo usposobljeni ljudje hitro znajdejo v svetu, ki ga ne obvladujejo dovolj, ker pa so na gorskih poteh pogosto množice gorskih obiskovalcev, zaradi črednega nagona nekateri premalo premišljujejo o lastni varnosti in se kljub neprimernim razmeram odpravljajo v nevarnosti. Zdaj je planinstvo po Brvarjevih besedah vse bolj šport in ne – kot je bilo včasih – način življenja.

»PZS mora aktivno ukrepati,« je dejal njen predsednik, »in s preventivnimi akcijami preprečevati nesreče. Ena od akcij naj bi bila zapiranje gorskih dolin za motorni promet, tako da bi bili najvišji gorski vrhovi dostopni samo tistim, ki so sposobni in usposobljeni opraviti težavno pot.« Prav tako naj bi oskrbniki planinskih postojank – tako kot so že bili nekdaj – gorskim pohodnikom spet v večji meri ostali informatorji in svetovalci. Zavzel se je za takšno ozaveščanje ljudi v javnih glasilih, kajti »pri nas hodi v gore okoli 20 odstotkov prebivalcev Slovenije, PZS pa ima le 80.000 članov, za katere lahko s izobraževalnimi in drugačnimi akcijami vsaj delno prevzame skrb za varnost, medtem ko naj bi za druge imeli več posluha državni organi.«

Borut Peršolja iz Mladinske komisije pri PZS je potožil nad razmeroma slabim obiskom planinskih izobraževalnih akcij: lani je bilo, na primer, v naši državi le 800 absolventov planinske šole, marsikatero planinsko društvo pa nima nobenega izšolanega vodnika. Po njegovem prepričanju so rezerve še v GRS, pri 1300 vodnikih PZS in oskrbnikih planinskih koč. Vsaj nekaj gorniških znanj naj bi pridobili vsi državljani Slovenije, kar bo po Peršoljevem mnenju težko doseči, saj država za takšno izobraževanje učiteljev in mentorjev, na primer, ne stori skoraj nič in niti ne priznava nekaterih planinskih standardov, o vodenju po gorskem svetu, na primer.

NATANČNA STATISTIKA

Načelnik GRS Danilo Škerbinek je približno 40 prisotnim udeležencem Planinskega foruma nanizal vrsto zgovornih števil, za začetek primerjavo med nesrečami v slovenskih gorah v obdobju od leta 1977 do 1986 ter med letoma 1986 in 1996: v prvem obdobju je bilo letno povprečno 77 reševalnih akcij, v drugem povprečno letno 122, zadnja leta pa se te številke skokovito večajo: leta 1994 jih je bilo 135, leta 1995 že 173, lani 167, letos do konca oktobra pa kar 179. Medtem ko se je lani v naših gorah ponesrečilo 197 gornikov, je bila letos do konca oktobra ta številka prvič v zgodovini večja od 200. Tudi statistika smrtno ponesrečenih ali umrlih v naših gorah je pošastna: v prvem od obeh omenjenih obdobjih je bilo letno povprečno 21 ali 22 mrtvih, letos jih je že doslej 27.

Še drugačno statistiko so izdelali slovenski gorski reševalci: letošnje najpogostejše žrtve slovenskih gora so stare 20 do 29 let, dve tretjini je moških, največ nesreč je bilo v lepem avgustovskem vremenu, in sicer v Julijskih Alpah na nadmorski višini približno 1900 metrov, najpogostejše pa so bile poškodbe nog, rok, glave in prsnega koša. Najpogostejši vzroki za nesreče so bili telesna nepripravljenost, nepoznavanje gorskega sveta, bolezen, krušljive skale, odlomi, neprimerna oprema, predvsem še obutev. Vse to je imelo ob nezanesljivem koraku ter slabi telesni in duševni pripravljenosti za posledico zdrs, spotik in padec. V oči padejo hude nesreče kvalificiranih planinskih kadrov, po mnenju GRS tudi zato, ker se s športno dejavnostjo ne ukvarjajo kontinuirano.

Najpogostejše se statistično dogajajo nesreče v neorganiziranih planinskih skupinah, nato posameznikom in šele slednjic v organiziranih skupinah, nato pa v alpinističnih navezah in pri gorskih obiskovalcih, ki se ukvarjajo z drugačnimi športi, na primer z jadralskim padalstvom ali jamarstvom.

Danilo Škerbinek je posebej opozoril, da se veliko planincev preslabo pripravi na izbrano turo: premalo poznajo njeno težavnost, pogosto ne obvestijo svojcev, da se vrnejo pozneje, če se jim podre časovni načrt, ne vpisujejo se v planinske knjige v kočah in na vrhovih, da bi gorski reševalci po teh vpisih v primeru nesreče našli sled za njimi. Omenil je tudi, da se člani PZS premalo poslužujejo vzgojnih in izobraževalnih možnosti,

ki so jim na voljo, gorniškem izobraževanju pa ne posevčajo ustrezne pozornosti niti v šolskih krogih, za kar je navedel primer: planinska organizacija je slovenskim šolam prek Ministrstva za šolstvo in šport ponudila brošuro Gornikov svetovalec, vendar ministrstvo ni smatralo za potrebno, da bi vsaj odgovorilo, kaj šele, da bi knjižico odkupilo in posredovalo šolam.

PLANINSKO VZGOJO V ŠOLE!

Blaž Jereb iz ljubljanske Fakultete za šport je povedal, da ima fakulteta kot šola za kadre v športni vzgoji izdelane cilje, namene in normative za takšno šolsko dejavnost, da pa je izvajanje teh programov povezano z denarjem. Prepričan je, da bi morala biti gorniška vzgoja v rednem šolskem programu šolske športne vzgoje.

Predavateljica biologije v osnovni šoli v Lescah **Neda Golmajer** misli, da planinstvo kot način življenja izumira in je treba to dejavnost zato prilagajati sedanjim razmeram, k sodelovanju pri vodenju planinskih šolskih izletov pa naj bi povabili gozdarje in seveda predvsem planince ter »izposlovali«, da bi bil ta »predmet« pravilno vrednoten tudi med profesorji.

Nad pomanjkanjem denarja za take šolske dejavnosti je potožil tudi ravnatelj gimnazije v Kranju **Franci Rozman**, ki je poleg tega dejal, da bi morali biti planinski programi ocenjeni tako, da bi bili tudi kar zadeva učiteljske plače ustrezno ovrednoteni. Zavzel se je za to, da bi bil med obveznimi izbirnimi šolskimi vsebinami tudi planinski program.

Bojan Ušeničnik iz Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje je govoril o celovitem varstvu, ki se začne s preventivo. Dejal je, da je pri nas že vzpostavljen informacijski sistem o nesrečah, imamo telefonsko številko za klic v sili, po telefonu je že mogoče zvedeti tudi za snežne plazove in druge nevarnosti v gorah, »skupne akcije imamo z GRS, s šolami pa programe preventivnih dejavnosti«. Povedal pa je tudi, da bodo odslej zaračunavali stroške za nekatere reševalne akcije (in ne samo v gorah), kjer bodo ugotovili, da je šlo za veliko malomarnost ponesrečenca, o čemer zdaj razpravljajo z zavarovalnicami.

OPOZARJANJE NA NEVARNOSTI

Predsednik PD Kranj Franc Ekar je nato spodbudil k razpravi o opremljenosti planinskih obiskovalcev v slovenskih gorah; ponovil je ugotovitev, da so slovenske gorske poti dobro opremljene in označene, niso pa na začetku dovolj poudarjene nevarnosti na nekaterih njenih odsekih, kot so nevarna mesta za zdrse in padce ali padajoče kamenje.

Z njim se je popolnoma strinjal načelnik Komisije za pota pri PZS in predsednik PD Radovljica **Tone Tomše**, ki pravi, da bi bilo treba na začetkih težavnih in zelo težavnih poti napisati na table nova opozorila, ki bi morala biti ponovljena tudi na zemljevidih in v planinskih vodnikih. Nevarne dele poti naj bi oskrbovalci iz planinskih društev vsako pomlad pregledali in – če bi bilo treba – popravili, vmes pa med letom redno vzdrževali. Hkrati bi morali planinske obiskovalce tudi ali predvsem v medijih ozaveščati o nevarnostih, ki so v gor-

skem svetu. **Rudi Kocjančič** iz PD Jesenice je vprašal, kdo bo prevzel odgovornost za morebitne nesreče, ko bi Hanzovo pot na Prisank spremenili iz zavarovane planinske poti v takšno, po kateri bi bilo dovolj varno iti samo v spremstvu z gorskim vodnikom. Opozoril je še na hiperprodukcijo planinskih kadrov: kje na svetu imajo kar 15 vrst različnih vodnikov, kot jih imamo pri nas, »reševanja v gorah pa bo kljub temu vedno več«.

O tem se je vnela kar manjša živahna razprava, v kateri je Danilo Škerbinek med drugim dejal, da po statutu PZS vsakdo hodi po gorskem svetu popolnoma na lastno odgovornost. Kljub omenjeni hiperprodukciji pa kar v 70 slovenskih planinskih društvih nimajo niti enega samega vodnika. V to smer je šla tudi razprava **Marjana Ručigaja** iz GRS Kranj: ni dovolj imeti dobro in ustrezno opremo, znati jo je treba tudi uporabljati, kajti sicer je lahko smrtno nevarna, če se nanjo samo zanašamo, a nam ne koristi, kot smo od nje pričakovali. Planinska vzgoja naj bi bila usmerjena tudi v izbiro prave opreme, ki lahko pomeni večjo varnost na gorskih poteh.

Dobri dve uri je trajala razprava na planinskem forumu o varnosti v gorah, ki sicer ni razrešila nobene dileme, je pa nakazala marsikateri problem, o katerem bo treba podrobneje spregovoriti v še bolj poznavalskih krogih.

Tišina gora

ALEŠ TACER

*Tam na obzorju
nebo je goro poljubilo;
v zatonu sonca
se je vanjo zlilo.*

*Sence večera
so legle čez skale
in žarki vesolja
žarijo v noč.*

V gluhi tišini
tonem z mrakom
v svojo prabit ...

Slap Savice

RUDOLF TRAVINIČ

*S strmih skal
bobni velik šumeč slap.
Tisoče kapljic prši
v spektru mavričnih barv.*

*V njegovem vznožju
stojim sam samcat,
tako majhen in tih
in se prepuščam
nežnemu božanju drobnih kapljic.*

SLOVENCİ REŠUJEJO HIMALAJSKE ŠERPE

BOJAN POLLAK

Po letu dni prekinitve – lani namreč osnovnega tečaja za vodnike nepalske planinske organizacije ni bilo, ker je NMA vse svoje sile usmerila v odprtje dela mednarodnega planinskega muzeja in čiščenje Mount Everesta – je letos PZS oziroma KOTG izvedla osnovno alpinistično-vodniško izobraževanje vodnikov nepalske planinske organizacije. Tako je nadaljevala poslanstvo, ki ga je že v letu 1979 začel **Aleš Kunaver**.

29. avgusta letos sta odšla v Nepal dva inštruktorja, en inštruktor in zdravnik sta jima sledila 3. septembra. Do zamika odhodov je prišlo zaradi tega, ker je NMA v avgustu premaknila začetek tečaja za dva tedna naprej, s 15. na 1. september, vsi izbrani inštruktorji pa niso mogli prestaviti vseh dogovorjenih obveznosti v Sloveniji; ta sprememba v časovnem načrtu je povzročila obilo težav.

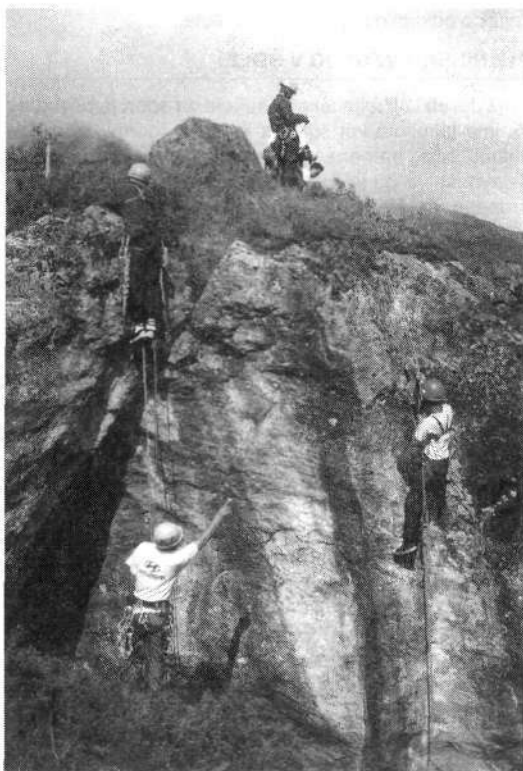
Osnovni tečaj, 15. po vrsti, je uradno trajal od 1. septembra do 7. oktobra. Vodil ga je **Bojan Pollak**, pomagali pa so mu še gorski vodnik **Vlado Schlamberger**, alpinistični inštruktor **Jože Zupan** in zdravnik **Miha Zajec**, vodnik PZS. Z nepalske strani so aktivno sodelovali inštruktorja **Da Gombu Šerpa**, **Lakpa Norbu Šerpa** in pomožni inštruktor **Ngima Dendi Šerpa**.

Na tečaju se je izobraževalo 13 tečajnikov, saj se je NMA glede na slabe izkušnje z nekaterih prejšnjih tečajev, ko inštruktorji tečajnikov niso mogli ustrezno obvladovati, sklenila vnaprej izogniti neljubim zapletljajem. Glede na prejšnje tečaje, na katerih je običajno sodelovalo okoli 30 tečajnikov, se je ta številka pokazala kot zelo ustrezna, saj je manj tečajnikov pri enakem številu inštruktorjev pomenilo kvalitetno izboljšanje, boljši osebni stik in večjo varnost. Pa tudi tečajniki so pokazali izjemno zanimanje za vso snov, disciplino in veliko voljo za učenje in pridobivanje novih znanj.

NAPOREN TEČAJ

31. avgusta, dve uri po prihodu v Katmandu, je že bil sestanek z na novo izvoljenim izobraževalnim odborom NMA. Ker je precej ambiciozen, je hotel stvari zapeljati kar precej po svoje: premaknil je začetek tečaja in skrajšal čas, ki smo ga predlagali, za dober teden dni, hotel je črtati nekatere predmete in podobno. Zato smo ga morali najprej prepričati o potrebnosti tudi teoretičnih znanj, nato pa organizirati tečaj tako, da nam je uspelo predelati vso potrebno snov. To je seveda pomenilo velik napor tako za tečajnike kot tudi za inštruktorje, ki med celotnim tečajem niso imeli enega samega celega prostega dneva.

Prvi del tečaja je bil v Katmanduju, kjer je bilo šest dni teoretičnih predavanj in dva dni praktičnih vaj iz kopnega plezanja v Baladžuju. Nato so vsi odšli v Langtang.

Vaje iz samoreševanja smo imeli na velikem balvanu.

Kraj je izbral izobraževalni odbor NMA – kot so nam pojasnili, predvsem zaradi manjših stroškov in krajšega časa. Na izbiro je bil sicer tudi Kumbu, ki je odpadel zaradi prevelikih stroškov, do tabora pod Paldorjem na območju Ganeša, ki je menda samo dva dni hoje od zadnje ceste, pa Nepalcem ni uspelo pravočasno priti in je tako ta varianta odpadla.

V Manangu sicer stoji stavba, namenjena šoli, vendar nismo vztrajali, da bi bil tečaj tam. Pomembnejša je ideja, tečaj, prenos znanja, kot pa stavba, ki sicer bistveno olajša izvedbo tečaja, posebej še, če je slabše vreme; vendar je bistvena vsebina, ne oblika. Zato smo se prilagodili zahtevi NMA in je bil glavni praktični del tečaja pri Kjangdžin Gompi v Langtangu (približno 3850 m) in v višinskem baznem taboru (približno 4750 m) pod Gandža La. Za vajo so se tečajniki z inštruktorji povzpeli na snežno-ledni plato vzhodno od Gandža La in na dva skalnata vrhova brez imena (približno 5350 in 5100 m), ker so imeli dovoljenje samo za vzpon na Naja Kango. Le-ta pa je za osnovni tečaj pretežka in prenevarna. Žal niso imeli dovoljenja, da bi tečaj izvedli v knici vzhodno od Naja Kange in Urgjen-

me, kjer so pogoji za tak tečaj bistveno boljši od tistih na severni strani Gandža La.

PREDMETNIK PO STANDARDU UIAA

To je bil prvi tečaj za vodnike NMA, na katerem smo obdelali vse predmete, ki so zajeti v standardu UIAA za prostovoljne vodnike (voluntary leaders): zgodovina planinstva in alpinizma; oprema (osebna in tehnična); geologija in geografija gorá; vreme in meteorologija; rastlinstvo in živalstvo Nepala; zaščita narave – ekologija; vodnik in vódeni – odgovornost vodnika, organizacija, priprava in izvedba vzpona, odprave, trekkinga; taborjenje in bivakiranje; nevarnosti v gorah; orientacija v gorah; oprema – osebna in tehnična; vrvi in vozli; hoja, plezanje in vódenje v kopnem (hoja, zaustavljanje zdrsov, prosto in tehnično plezanje, stojišča, pritrilne točke, sidrišča, varovanje: okoli pasu, s polbičevim vozlom; samovarovanje, spust po vrvi: Dülfer, osmica; navezovanje na kompletni plezalni pas, improviziran kompletni plezalni pas, samoreševanje: prusikovi vozli, žimar; postopki dvigovanja in spuščanja, zabijanje in izbijanje klinov, vrvne ograje); hoja, plezanje in vódenje v snegu in ledu (hoja v snegu, zaustavljanje zdrsov, uporaba smučarskih palic, uporaba cepina za hojo, plezanje, zaustavljanje, varovanje, uporaba derez, stojišča in sidrišča v snegu in ledu, varovanje v snegu in ledu, zaustavljanje padlega plezalca v snegu, plezanje v snegu in ledu, navezava na vrv za prečenje ledenika, reševanje iz razpok, vrvne ograje v snegu in ledu, spust po vrvi na snežni gobi); planinsko izrazje; opis in ocena plezalnega vzpona; komunikacije in radijske zveze; prehrana v gorah; higiena in osebna higiena; človeško telo; prva pomoč (položaji in transport ponesrečenca, tehnike oživljanja, šok, nezavest, krvavitve, rane, obvezovanje različnih ran, imobilizacija zlomljenih kosti, poškodbe od glave do peta, poškodbe sklepov, opekline, snežna slepota, zmrzline, podhladitev,

Nad vse zanimiva je bila praktična vaja iz prečkanja reke s pomočjo vrvne žičnice.

uporaba dodatnega kisika); višinska bolezen; utrujenost; psihologija vódenj; reševanje (helikopter, improvizacije, reševanje iz plazov); kako učiti; prečkanje rek; nepalska država; nepalska planinska organizacija.

Slovenski inštruktorji so pred začetkom tečaja pripravili in s pomočjo Slovenske vojske tudi razmnožili priročnik in še poseben dodatek v angleščini, v katerih so obdelane vse teme razen nepalske države in nepalske planinske organizacije. Po en izvod je dobil vsak tečajnik in inštruktor, poleg tega pa še vsi člani nepalskega izobraževalnega odbora in odbora za tisk. To je praktično edina literatura, ki jo imajo za izobraževanje, saj jim drugi takega priročnika, prirejenega posebej za NMA, ne dajo.

ZAHTEVNI IZPITI

Prvi del teoretičnih izpitov je bil še v Katmanduju, nato pa so bili izpiti vsak dan po vajah oziroma predavanjih v Kjangdžin Gompji. Za vse predmete razen enega so bili opravljeni pisni testi. Za praktični del izpitov je moral

Praktične vaje na snegu: zaustavljanje zdrsov z vrvjo.

Foto: Bojan Pollak

Priloge na praktične vaje na ledeniku – v ozadju je Langtang Lirung (7245 m).

vsak tečajnik narediti povsem dobro najmanj enkrat naslednje: orientirati zemljevid, določiti nadmorsko višino na zemljevidu izbrane točke, določiti stojišče v naravi in na zemljevidu, določiti smer v naravi proti na zemljevidu izbrani točki, sidrišče na dve ali več pritrdilnih točk, dobro zabiti in izbiti najmanj 10 klinov, samoreševanje s prusikovim vozlom in žimarji, spust po vrvi v Dülferjevem sedežu in z osmico, navezavo vrvi na kompletni plezalni pas, improvizacijo kompletnega plezalnega pasu, vrvene ograje in gibanje ob njih, postopke na varovališču, dvig in spust padlega soplezalca, zaustavljanje s cepinom, se navezati na vrvi za prečkanje ledenika, varovati okoli pasu v snegu in zaustaviti padlega plezalca, improviziran reševalni sedež iz glavne vrvi, se spustiti po vrvi s ponesrečencem, namestiti ponesrečenca v pravilen položaj glede na poškodbo, obvezati rano, imobilizirati zlomljeno kost, zaustaviti krvavitev, pravilno oživljati.

Tečaj so uspešno opravili vsi udeleženci. Ker jih je bilo razmeroma malo, smo si lahko privoščili to, da je tisti, ki je bil v kakšni pomembni stvari šibek, tisto snov toliko časa ponavljal skupaj z inštruktorjem, da jo je obvladal.

Sodelovanje med nepalskimi in slovenskimi inštruktorji je bilo odlično. NMA je dokazala, da je sicer sposobna samostojno organizirati tak tečaj, toda za boljši prenos znanja in izboljšanje kvalitete tečaja še vedno rabi pomoč bolj izobraženih in bolj izkušenih planinskih organizacij.

Tečaj je bil zelo uspešen in bo z malenkostnimi dopolnitvami (kakšen dan več in kakšno prosto popoldne več) lahko služil kot model za naslednje tečaje. Zato NMA in PZS že pripravljata sodelovanje za prihodnje. NMA bo pripravila sistem izobraževanja svojih lastnih vodnikov, ker osnovni tečaj ni dovolj, da bi pridobili naziv »vodnik NMA«. V ta sistem (»nadaljevalni tečajji«) bo vključila tudi pomoč drugih planinskih organizacij (morda Francije, Avstrije, Nemčije), da bo dobila kvalificirane hribovce in vodnike.

NOBENE POMOČI OD REPUBLIKE SLOVENIJE

Ob tečaju je potrebno omeniti še nekaj. Poleg prenosa znanja, ki je za Nepalce dobesedno življenjskega pomena, in promocije Slovenije je bila zelo pomembna tudi zdravniška pomoč. Najbližji zdravnik je od Langtanga oddaljen dobra dva dneva hoje, najbližja zobozdravstvena ambulanta pa je v Katmanduju, kar pomeni še en cel dan vožnje z avtobusom. Zato ljudje rešujejo svoje zdravstvene težave še na prvobiten, naraven način (homeopatsko, naravna medicina itd.), kar ima za posledico veliko smrtnost, pa tudi ogromno zastaranih poškodb, kroničnih bolezni in podobno.

Naš zdravnik dr. Miha Zajec je imel v času tečaja 114 zdravniških posegov v improvizirani ambulanti, 15-krat je šel bolnike obiskat na dom, opravil pa je tudi tri operacije. Tako se ga bodo tisti, ki jim je dobesedno rešil življenje (npr. mlada mati, ki ji je zaradi mastitisa grozila smrt), še dolgo s hvaležnostjo spominjali.

Stroški tečaja v Nepalju so bili okoli 900.000 nepalskih rupij – NPR (prehrana, prevozi, bivanje, nosači, oprema itd.). Nepalski tečajniki so morali za tečaj plačati 5000 NPR, kar je manj kot 10 odstotkov stroškov, vendar za nepalske razmere še vedno zelo veliko. Na ta način je bila dosežena selekcija, tečajniki pa so šolanje vzeli resno. Slovensko udeležbo je financirala predvsem KOTG PZS, ker je **Tonetu Škarji** uspelo pridobiti sponzorja, predstavništvo južnokorejskega industrijskega velikana Hyundai v Sloveniji, Hyundai Auto Trade, ki je pokril vse glavne stroške (letalske karte, del opreme, prevoze, vize, takse itd.).

Samostojna slovenska država je za to svojo promocijo in utrjevanje ugleda pomagala samo s prgiščem turističnih prospektov, udeleženci pa so zbrali še nekaj opreme in materiala, da so lahko kolikor toliko dostojno zastopali samostojno Slovenijo. Pri tem so jim pomagali sponzorji – iz Celja: **Fotolik**, **Mestna občina, Moda**, **Rossi sport**; iz Domžal: **Tosama**; iz Jarš: **Induplati**; iz

Na vrhu Thulo Dunge (približno 5350 metrov visoko)

Kamnika: **Alojz Berlec**, Svečastvo in medicinstvo **Stele**, tovarna kovinskih izdelkov in livarna **Titan**; iz Kozjega: **Mont**; iz Kranja: **Planika**; iz Laškega: **Občina, Kmetijska zadruga, Merx – Izbira, Pivovarna**; iz Ljubljane: **Adria Airways, Anapurna, Bayer-Pharma, Dumo, ITU šport extrem, Stane Klemenc, Swiss Air, Urad za promocijo turizma**; iz Petrovc: **Scala – Zarja**; iz Sevnice: **Stilles**; iz Slovenj Gradca: **Mestna občina, Splošna bolnišnica**; iz Škofje Loke: **Porenta nahrbtniki**; iz Velenja: **Veplas**; iz Žirov: **Etiketa**.

Žal naša mlada država, predvsem pa njeni politiki še niso dojeli pomembnosti te akcije. Preveč so zagledani v svoje drobnjakarske probleme. V tem delu sveta še vedno poznajo Jugoslavijo, ki je bila zanje nekakšen zgled. Zaradi naše nedomišljene in kratkovidne politike sedanja srbsko-črnogorska federacija še vedno žanje rezultate, do katerih smo se v letih skupne države dokopali predvsem Slovenci. Ravno ti naši tečaji so tudi ena od akcij, kjer dokazujemo samostojno Slovenijo, pa tudi to, da smo bili prav Slovenci tisti, ki smo tam največ naredili.

VELIK UGLED ŠOLE V NEPALU

Vendar ta naša šola, na katero smo lahko upravičeno ponosni, saj v njej dajemo svoje, slovensko znanje, slovenske izkušnje in ne prenašamo tujih, ni tako nepomembna, kot bi jo radi prikazali nekateri, ki jim je tako hudo za tiste okoli tri milijone dolarjev (okoli 20.000 USD), kolikor imamo stroškov za enkratno izvedbo tečaja. Po njem smo Slovenci znani praktično po vsem alpinističnem svetu – od Evrope do Združenih držav, od Azije do Avstralije. Vodniki, ki jih vzgajamo na teh tečajih, se nato srečujejo, vodijo turiste z vseh koncev sveta, sodelujejo na odpravah in trekingih in tako prenašajo slovensko znanje in vedenje o Sloveniji kot alpinistični velesili tudi na druge. Zanimive so besede ameriških volonterjev, od katerih dela eden v Langtangu na vodooskrbnih sistemih, drugi pa na izobraževanju v Tibetu in Nepal, » ... kako lahko tako majhna država,

Topli kraji

Sedim na klopi in hlad mi leze v hrbet. Za menoj mogočna stena Dolgega hrbta. In tudi v noge mi postaja hladno.

Na drugi strani je vsa Košuta v soncu in Stol in Baba, tudi ta dva sta vsa obsijana. Za nas tu pa hladna senca in krog in krog tišina; le kakšen kamen se odkruši v steni.

Zmoti me korak planinca, a gre kar mimo. Morda ne ve za dober, topel čaj v koči.

Misli mi uhajajo domov.

Ko pridem domov, bom zavpil:

»Gremo v toplejše kraje!«

»Jaaa, na morjeeee,« bodo rekli vsi v en glas.

»Neee, v prelepo Vipavsko dolino!«

»Jaaa, po 'zajlah',« zopet vsi v en glas.

In že zdravimo proti Nanosu, skozi prijetno, toplo vasičo Gradišče. Kaj hitro smo na začetku jeklenic Furlanove »ferrate«.

Navežemo se. Skala je topla, dobra, a vsega je prehitro konec. Na najlepšem mestu še posnetek za dokaz in potem navzdol.

»In kam sedaj?«

»Na sladoled!« zopet rečejo vsi v en glas.

»Ja, gremo!«

Zaslužili smo si ga.

Rudi Lanz

Na obrazih ni sledu strahu. Foto: Rudi Lanz

kot je Slovenija, daje tako veliko pomoč Nepalcem, ki jim jo druge, bistveno večje in bogatejše države ne dajejo!«

In kako naprej? Nepalci nujno potrebujejo znanja, ki jim v resnici rešujejo življenja. Samo med našim bivanjem v Langtangu sta se smrtno ponesrečila dva »vodnika« – sirdarja (eden pod Mero in drugi na Ama Dablamu), ker teh znanj in izkušenj nista imela. Tudi NMA še vedno potrebuje našo pomoč, čeprav ve, da je francoska in v zadnjem času tudi avstrijska in nemška bistveno bo-

gatejša. Vendar se za francosko pomočjo skrivajo tudi povsem konkretni komercialni interesi, ki se pri avstrijski in nemški pomoči še niso pokazali.

Če nam bo uspelo od naše države dobiti določeno sistemsko finančno podporo, potem bomo lahko to našo akcijo nadaljevali kot enakovredni partnerji, drugače pa postajata samostojno sodelovanje in takšna promocija Slovenije močno vprašljivi, saj nam ne more nihče jamčiti, da bomo vsakič našli dobrotnika, kot je bil letos Hyundai – Auto Trade.

JANEZ KRUŠIČ 80-LETNIK

ŽIVLJENJE, ZAPISANO GORAM

MITJA KOŠIR

Letošnjega decembra (rojen 9. 12. 1917) je v svoje deveto desetletje stopil eden od najpomembnejših protagonistov slovenskega povojnega alpinističnega dogajanja, **Janez Krušič**, Jeseničan, ki je svoje rojstno mesto zaznamoval in zadolžil z desetletja dolgim odgovornim delom v planinski organizaciji in s svojimi številnimi vrhunskimi alpinističnimi dejanji. Mimo njegovega imena pač ne more objektivna planinska in še posebej alpinistična zgodovina, mora pa ga uvrstiti – in ga tudi uvršča – ob bok velikim gornikom, kakršni so bili **Joža Čop**, **Miha Potočnik**, **Stanko Tomišek**, obe veliki dami slovenskega alpinizma **Mira Marko Debelakova** ter **Pavla Jesihova**, iz starejšega rodu skalašev pa samotni **Uroš Župančič** in mojstri iz Grintovcev **Boris Režek**, **Vinko Modic**, brata **Gregorina**, **Pavle Kemperle** ...

Janez Krušič, ki ga še vedno čilega koraka srečujemo v gorah, najpogosteje na martuljskih brezpotjih, je v naše alpinistično dogajanje odločno vstopil po drugi svetovni vojni in se v nekaj letih povzpел v slovenski alpinistični vrh, ki se je prav takrat, po velikem Joževem dejanju v Triglavskem stebri, začel resno soočati z dotlej sanjsko šesto težavnostno stopnjo. Hkrati je ves čas požrtovalno delal v jeseniškem planinskem društvu, kjer se ga mlajši rodovi spominjamo kot dolgoletnega načelnika tamkajšnjega alpinističnega odseka, učitelja in velikega vzornika.

BILANCA: VEČ KOT 1200 PLEZALNIH VZPONOV

Moj spomin nanj sega tja v zgodnja šestdeseta leta, ko sem prav pod njegovim skrbnim vodstvom napravil prve negotove alpinistične korake. Seveda v martuljske gore, kamor je neizmerno rad zahajal in še zahaja. Nanje ga veže vrsta odličnih prvenstvenih vzponov s tistim največičastnejšim preko severne stene Špika.

Pa jih ni, te martuljske gore, zaznamoval le kot prvenstveni plezalec, ampak tudi kot graditelj. Po njegovi zaslugi sta se namreč dvema skalaškima bivakoma, tistima v Veliki Dnini in na Gruntu pod Oltarjem, pridružila

Dolfe Kramžar, Joža Čop, Janez Krušič (s klobukom in brki)

še dva, Za Akom pod Široko pečjo in na Rušju pod Starnjem in Dolkovo špico.

Vendar nas ni učil le plezalnih veščin; od nas je postopoma zahteval več pristnega odnosa do gorá, učil nas je z odprtimi očmi hoditi po gorskih prostranstvih, nam dajal knjige v roke in vedno poudarjal, da naj pišemo, zapisujemo vse, kar smo doživljali, pa čeprav le v skromen osebni dnevnik. Njegovi dnevniški zapiski so impozanten dokument o več kot polstoletnem življenju, povsem zavezanem goram.

Ko bi ne bilo leta 1952 in tragične nesreče v severni steni Špika, ko je po zahtevni in nadvse tvegani reševalni akciji prišlo do hudih in z današnjega stališča povsem nepotrebnih nesporazumov in celo sodnega epiloga, bi Janez Krušič, do takrat eden izmed najbolje usposobljenih jeseniških gorskih reševalcev, to tudi ostal. Tako pa je po hudi krizi, ki je zajela slovensko Gorsko reševalno službo, resnično prizadet zaradi storjene krivice reševalne vrste zapustil. Vendar le formalno, saj je v srcu reševalec bil in tudi ostal. Zato pa je toliko več svojih energij posvetil slovenskemu gorskemu vodništvu in je bil prvi in dolgoletni načelnik Komisije za gorsko vodništvo pri Planinski zvezi Slovenije, še vedno pa je častni član Združenja gorskih vodnikov Slovenije. Skratka, bil je učitelj v pravem pomenu besede.

Čeprav je zaljubljen v martuljske gore in zimska prostranstva triglavskih dolin, je dolga desetletja suvereno

obvladoval tako Julijce kot Grintovce, o čemer zgovorno pripoveduje njegova »bilanca«, kot sam rad pravi: več kot 1200 plezalnih vzponov, poletnih in zimskih, doma in na tujem, od tega kar 70 prvenstvenih. Tam, kjer med prvimi plezalci zasledimo njegovo ime, vemo, da bo plezanje zahtevno, vendar lepo, kajti njegove smeri so elegantne in polne domišljije. Z njegovim stalnim soplezalcem **Jankom Šilarjem** sta opravila tudi vrsto najzahtevnejših ponovitev v naših stenah, kamor sta v prvih letih po drugi vojni prav gotovo še sodila Čopov steber v Triglavu in Aschenbrennerjeva smer v Travniku.

Vedno so ga vabile tuje gore in kmalu je, čeprav časi odpravam na tuje niso bili naklonjeni, obvladoval Visoke Ture, Osrednje in Zahodne Alpe, dokler leta 1966 ni prevzel vodstva alpinistične odprave na Kavkaz, od koder smo se vrnili z vrsto lepih vzponov in celo dvema prvenstvenima v Gestoli in Ulu Auzu. Himalaja, ki bi jo tako rad videl, pa je slovenskim alpinistom na široko odprla vrata šele, ko njegove alpinistične ambicije niso več segale tako visoko.

ZGLED IN VODJA MLADE GENERACIJE

Zato so toliko več imeli od njega jeseniški planinci in mladi alpinistični rodovi. To so bili časi odsekovih skupnih tur, ki so bile Janežovo veliko veselje, nam pa so pomenile nepozabna druženja s starejšimi, izkušenejšimi. Ni naš le zibal v plezalski zagnanosti, ampak je od nas terjal tudi konkretna koristna dejanja. Zato pod njegovo »komando« niso bile redke udarniške akcije pri planinskih kočah in planinskih potih v oskrbi jeseniškega planinskega društva. Ena od takšnih najbolj zagna-

nih akcij, ki ji je bil on »šef«, je bila gradnja zavetišča na Zadnjem Voglu, med katero so se zakresale tudi iskre, saj je semtertja kdo vendarle »pobegnul« na kakšno plezarijo. Pa se je vedno vse lepo uredilo in padle so celo pohvale in čestitke.

Naj mi bo dovoljena neka povsem osebna impresija. Prav na začetku mojega alpinističnega udejstvovanja, davnega leta 1962, je nas najmlajše iz odseka Janež za več dni popeljal v Zahodne Julijce, seveda s skupinskim potnim listom in s takrat običajnimi zapleti (nagajanji) na naši strani meje v Ratečah. S temi gorami onstran meje me je odločilno zastupil, saj sem še osnovnošolec pod njegovim skrbnim vodstvom iz Zajezerja »osvojil« Škrbini prednje in zadnje Špranje, bil na Višu in Kostrunovih špicah, na Velikem Nabojisu in Poldošnji špici, najbolj pa mi je še danes v spominu meglen ponevihtni dan, ko smo se od Zgornjega Belopeškega jezera povzpeli po sloviti »ferrati« Via della Vita v Vevnici na Rob nad Zagačami in dalje po vzhodnem grebenu na Mangart. To je bil kljub žicam in zavrtanim klinom moj resnični alpinistični krst. Torej je on »kriv«, da se še vedno rad vračam k tem goram.

Zdaj Janež Krušič – če ni kje v gorah – živi na Rodinah pod Stolom, kjer sta z ženo Katro zgradila prijazen dom, ali pa v Kranjski Gori pomaga hčerka pri podobnem opravilu. Povsod ga opazujejo njegovi vrhovi, ki jim ostaja neomajno zvest, tako kot je zvest stari alpinistični tovarišiji, saj nikdar ne zamudi tradicionalnih letnih srečanj stare garde na Vršiču. Letos je, najstarejši med njimi, opravil najdaljšo turo tja na Veliko Mojstrovko.

Želimo in verjamemo, da bo še dolgo tako.

ODŠEL JE KARTOGRAFSKI RAZISKOVALEC SLOVENSKEGA GORSKEGA SVETA

IN MEMORIAM: MIROSLAV ČRNIVEC

TOMAŽ BANOVEC

V avgustu, mesecu svetlobe, mesecu Mirovih in naših gorá, v času počitnic, ko se prijatelji dogovarjamo za skupne gorske in drugačne podvige, v tem mesecu in času vedno pričakujemo, da bomo doživeli samo lepe in prijetne stvari.

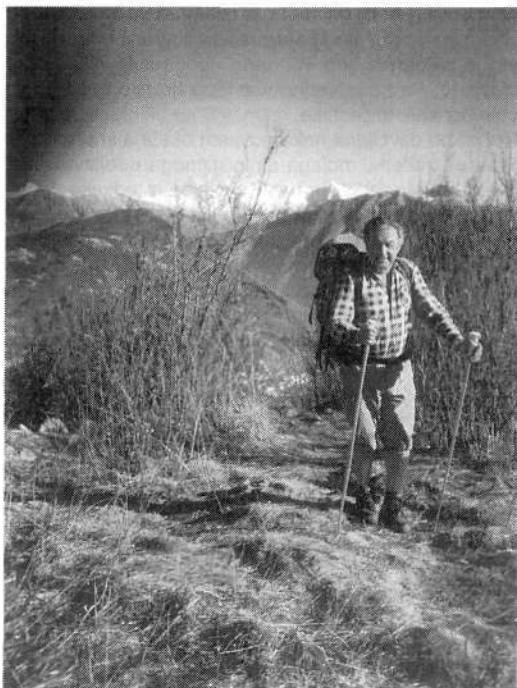
Pa ni vedno tako. Prišla je nesrečna sobota in ponedeljek, ko smo dokončno izvedeli, da Mira ni več. Odšel je nepričakovano. Temu sprva nismo verjeli – saj ni bilo mogoče. Še pred dobrim mesecem smo skupaj ogledovali Kolpsko dolino in kostelski grad. Bil je poln življenja: kot vedno zagorel, poln energije in načrtov je Miro tudi takrat v lepem junijskem obkolpskem dnevu, kot je bil njegov običaj, povsod našel sonce; vedno ga je iskal in povsod ga je našel. Včasih ga je sicer vseeno dohitela senca, vendar je živel za sončno plat življenja.

Kako govoriti in kaj napisati Tvojim planinskim prijateljem, kolegom in drugim, ki so te poznali, kaj v imenu planinskih organizacijskih sodrušnikov in spet kaj v imenu prijateljev?

Miro Črnivec

Na fakulteti smo Mira nekateri spoznali najprej kot asistenta, drugim je bil že kolega. Za njim so že bili težki časi. Leto 1948 je prizadelo tudi njega. Tradicija njegove družine, navajene preganjanj, se je ponovila v drugi obliki, senčna stran je začasno zmagala. Vendar je bil kmalu spet med nami, asistent in strokovnjak.

Inz. Miro Črničev na eni od svojih zadnjih planinskih tur

Mirova načelnost in doslednost ob vrnitvi na fakulteto je bila znana. Strokovno je – poleg pedagoškega – začel delo na takratnih jugoslovanskih avtokartah novega tipa ali manire. Bil je duša velikega projekta, njegovo odlično senčenje reliefa za tedanje karto države je šlo v milijonih izvodov v roke domačin in tujih potnikov. To je bila prava umetnina za tiste čase in tista pričakovanja. Ta kartografska znanja in ljubezen do kart je potem gojil ves preostali del življenja.

Miro je bil dober strokovnjak in odličan pedagog. V šestdesetih letih je z družino kot ekspert odšel v Afriko, poglobil in dopolnil je znanje fotogrametrije in se dodatno teoretično izobrazil. Potem se je vrnil in kot uglednega strokovnjaka so povabili na delo v takratno Republiško geodetsko upravo. Potrebovali so človeka izkušenj in mednarodno strokovno razgledanega poznavalca.

Postali smo njegovi kolegi, nič več njegovi študenti. So odločali smo o smereh razvoja stroke in službe. Miro kot direktor Republiške geodetske uprave je večkrat posredoval v takratnem Izvršnem svetu in drugje, predstavljal je potrebo po razvoju stroke in se srečeval s političnimi in strokovnimi problemi tega področja. In s kartografijo. Vedno je bil v gorah in je prinašal podatke s svojih včasih tudi skritih poti.

Veliko je bilo kadrovskih težav. Visoko izobraženih geodetov je bilo naenkrat premalo. Miro se je zato vključil še v pedagoško delo na fakulteti. Kasneje je postal direktor Inštituta za geodezijo in fotogrametrijo ter se je strokovno temeljito in sedaj dokončno ponovno presusmeril v kartografijo. Posebej še v planinsko kartogra-

fijo, kar je nadaljeval tudi na svojem zadnjem geodetskem delovnem mestu v Geodetskem zavodu.

Kot s stroko so se razvijali – ali bolje rečeno nadaljevali – njegovi planinski koraki. Kako je šel s prijateljem še kot študent na Bovški Grintavec, je povedal večkrat, o svoji turi na Kilimandžaro je znal povedati vedno nekaj lepih in novih podrobnosti in prav tako o svojih najnovejših turah. Te so bile nekaj posebnega; kje vse ni bil, kje na Bovškem, v Dolomitih in drugje ga ni bilo!

Gore in prirodo je imel enako rad kot njegova cela družina, soproga, otroka, vnuki, njegov oče in mati in tudi bratje in sestre. Žar, s katerim je pripovedoval o planinskih potepanjih s svojimi vnuki in o ptičkih iz Rombonskega studenca, je bil nekaj posebnega. Njegov odnos do gor je bil poseben, lahko bi rekli visoko profesionalen. Mislim, da so bile – ali bolje, da so postale – gore njegov način življenja, ki je bilo povezano z družino, stroko, službo in prijatelji.

Miro je bil raziskovalec gor, temeljit in neomahljiv. Njegov poseben način hoje v gore se je dokazal kot njegov – Mirov. Vedno znova smo se pogovarjali o tem, kje so bili Črničevi v nedeljo in kje še niso bili. Tudi sam je veliko hodil in bali smo se zanj, domači in prijatelji. Hodil je po svoje in veliko po svojih in neuhojenih poteh. Vse si je ogledal, praviloma izmeril, opisal in predvsem uporabil ter sporočil drugim na kartografski način – nove in nove podatke o čudovitem, a navidezno nekoristnem svetu nad nami.

Tega Mirovega dela ob zamirajočem visokogorskem življenju in zapuščanju gora in lovskih ter pastirskih prehodov na primorskem delu Julijskih Alp ne bo nihče nadomestil.

Z Mirom smo se v začetku osemdesetih let srečali tudi pri delu v planinski organizaciji. Povabilo k delu je sprejel takoj in ga našel v komisiji za pota. Načelnik je bil dve mandatni dobi. Spet v drugem krogu ljudi je postal znan njegov način dela, to pot v širši slovenski planinski bratovščini. Miro, dosleden, zavezan dogovorom, včasih nekoliko preveč temperamenten in na hipe tudi jezen in trmast, a tudi dovolj potrpežljiv in uspešen pri velikih nalogah in projektih. Planinskim potom je dal kot načelnik komisije nekatere intelektualne in nove strokovne elemente, predvsem pa povezovanja z že preoblikovano novo planinsko kartografijo in založništvom.

Miro je nato prevzel takratno predsedništvo izvršnega odbora Glavnega odbora Planinske zveze Slovenije. Vodenje tega organa je bilo zahtevno. Časi in ureditev so bili drugačni kot danes, cilji in smotri planinske organizacije pa podobni. Organizacijsko in predsedniško delo je neotipljivo in včasih polno težav in razočaranja. Tudi tu je Miro oddelal svoje.

Nekateri pravijo, da je danes veliko drugačnega, in res je tako. Poleg vsem znane – recimo ji Aljaževa – zgodovine planinske organizacije in zavesti nam raste kup za planinstvo pomembnih dokumentov iz časov po drugi vojni, akterji pa odhajajo. Spreminjamo se in odhajamo, gore pa so ostale – gore kot ena od pomembnih vezi med dolgoletnimi prijatelji in znanci, ki so jih dodat-

no stkale družinske, strokovne in prijateljske vezi. Miro je to vedel, spremembe je doživljal in razumel, ni pa se strinjal z neracionalnimi in površnimi razlagami o potrebnosti teh sprememb in na tak način.

Njegovega »ratia« spet nismo vsi razumeli ali smo ga večinoma nekoliko pozneje. Miro je kasneje dajal prednost predvsem planinskemu založništvu in tistim stvarim v gorah, ki jih je imel še posebej rad. Zadnje strokovno delo je bilo vodenje oblikovanja novega videza planinskih zemljevidov v razmerju 1:50 000. Miro si je tako v vrsti drugih del postavil kar lep spomenik.

Danes se Miru zahvaljujemo za to delo v času, ki ga je prebil na Dvorčakovi 9 ali na Zvezi, kot smo rekli, tudi v imenu tistih planinskih prijateljev in delavcev, ki so takrat sodelovali z njim in, upam, tudi v imenu tistih, ki danes še nadaljujejo njegovo delo.

Od gorá je imel Miro najraje bovško pokrajino, severno Primorsko in kraje okrog nje ter zamejske gore. Postal je neke vrste dvojni občan. Kot Ljubljančan je pomagal na Bovškem, popisoval in kartiral je vse, kar je prehodil, včasih je tam preživil tudi težave samohodca. Vseeno se je vedno znova vračal v Ljubljano, prinašal nova spoznanja ter nova gradiva in dokumentacijo.

Miro je imel prijazno in razumevajočo družino ter prijatelje, ki so imeli veliko razumevanja za njegov način življenja in za njegove poglede na svet. Njegova načelnost in značaj sta ga včasih speljala v osamljenost, v trd boj argumentov in dodatna pojasnjevanja. Takega

smo poznali tisti, ki smo mu bili blizu in takega smo imeli radi. V dialogih z Mirom smo pridobivali vsi.

Čas, tako neskončno končen zaklad, ki nam je določen v enkratno rabo, in neusmiljena ura, ki ga meri, sta sicer delala svoje, vendar smo imeli nekatere priložnosti za srečanja z njim. Druženja in letošnje zadnje na Kolpi so nam ustavljala naše sicer največkrat nerazumno in silovito hitenje. Bili smo dovolj intimni, veliko smo si povedali, veliko obnovili, mogoče tudi po svoje, vendar vedno kot prijatelji.

Miro je bil z nami. Govoril je o svojih gorah, o svojih načrtih in delu in vedno o svoji družini, vnukih, materi, bratih in sestrah. Njegovo večkrat izkazano zadovoljstvo, da bi težko obžaloval nekaj, kar je že storil, je bilo očitno. Če bi že obžaloval, je rekel, bi to, česar še ni storil.

Miro pa je v svojem življenju storil zelo veliko. Sooblikoval — če ne kar oblikoval — je današnja geodetsko službo, pomagal pri delu in vplival na delo planinske organizacije, na planinsko in drugo kartografijo in seveda pri tem ustvaril ali soustvaril svoj in naš krog znancev in prijateljev.

Miro je tudi dokazal, da se v navidezno raziskanem svetu gorá lahko (in tudi mora) raziskovati še naprej in da je treba to posredovati še drugim.

In Miro je z Živo ustvaril prijetno družinsko življenje, življenje sonca, sobivanja z naravo, razumevanja in pričakanja novega in lepega.

Takega Mira bomo ohranili v našem spominu.

TRIJE KORIDORJI IZ GLAVNEGA MESTA NA STREHO SLOVENIJE

SKRAJNO NORA POT NA TRIGLAV

ANTON CEDILNIK

Poleg tega, da je Triglav za dobršen del slovenskega naroda romarska pot, je za dobršen del gorniške populacije tudi izziv. Preplezali so ga podolgem in počez, postavljali so hitrostne rekorde pri vzponu in pri spustu, nekateri so bili na njem že nekajstokrat, drugi v eni sezoni nekajdesetkrat, najbolj zamegljeni so nanj vlekli mopede, sem in tja pa se gre kdo na njem celo volilno kampanjo.

Pa vendar je med vsemi mogočimi in nemogočimi izzivi še vedno najbolj popularen tisti, ki izzivalca navda s svečanim občutkom romanja. Kdo in kdaj se je prvi spomnil in šel na Triglav kar od doma peš, verjetno nihče ne ve. Imel pa je obilo posnemovalcev. Skoraj gotovo ni slovenske deželice, iz katere še ne bi bilo pohodnika, obsijanega z avrelo dolgohodca na Triglav. Na Gorenjskem je bila to pred izbruhom avtomobilizma splošna praksa: gornik, ki je preko Ratitovca in Komne romal na našo najvišjo goro, je imel poleg čisto hribovskega še privarčevalno zadoščenje, ker mu ni bilo treba na avtobus.

DVA ALI 14 DNI DO TRIGLAVA

Ljubljančani so že nekoliko dlje od Očaka, pa je bila potrebna za peš hojo nanj precej večja motivacija. Tako je treking iz glavnega mesta na najvišjo goro postal podvig zase. Običajno je potekal tako, da je pohodnik spotoma obiskal večino tistega, kar ponuja lepega in zanimivega ta del naše dežele. Povzpел se je na Katarino, Tošč in Pasjo ravan, na Lubnik, Blegoš in Porezen, na Ratitovec, Črno prst, Rodico in Vogel, prehodil vse tri Komne, pil iz Sedmerih jezer in tik pred zdajci še skočil na levo na Kanjavec. Vmes se je ustavljal v gostilnah, pri planinskih kočah in na gostoljubnih domačijah, jedel domač kruh z domačo salamo in pil hladno sirotko, če je bilo vroče, ali pa sadjevec, če je zahladilo. Če je bil dovolj poučen o svoji domovini, je lahko spotoma obiskal cel kup cerkvá, ki poleg duhovne tolažbe nudijo obilo umetniških užitkov, občudoval je še dokaj ohranjeno značilno arhitekturo škofjeloško-hribovskih kmetij, obiskal je partizansko bolnišnico in dražgoški spomenik, kratek skok vstran je zadoščal še za obisk neoznačenih grobov povojnih vojni žrtev pri Crgrobu; ostanki prve svetovne norosti pa tudi nudijo dovolj

snovi za razmišljanje – od polhograjske Grmade preko Porezna do Komne in še naprej se najdejo sledovi italijanskih apetitov.

Tak pohod traja tudi do dva tedna in brez lažne skromnosti lahko rečemo, da more tako v lepoti in poučnosti kot tudi v težavnosti konkurirati mnogim proslavljenim trekonom v daljnih deželah. Prav čudno je, da se še ni našel »Mencinger«, ki bi napisal vodnik te poti. Ali pa morda tudi ne; vsak vandrovec hodi namreč po tej poti malo po svoje in vodnik bi ostal le opis piščeve variante.

Nima pa vsak na voljo štirinajst dni ali pa ne dovolj potrpežljivosti. Nekaterim se spet preveč mudi in hočejo priti čim prej in čim bolj naravnost. Avtor tega zapisa je pred leti nekega zaspanega avgustovskega jutra kar po cesti odšel iz Ljubljane, prenočil v Bohinjski Bistrici in bil drugi dan malo po poldnevu že na Triglavu (kjer so mu v hudem mrazu in ledeni sodri, tako bodi mimogrede omenjeno, morale rezervne nogavice služiti kot rokavice). To mu je dalo misliti: iz Ljubljane se da priti na Triglav v zelo kratkem času, v dveh, največ treh dneh, tudi če človek ne bi bil tako nor, da bi hodil po asfaltu.

DVE RAVNI ČRTI NA GORO

Tako je sčasoma nastal načrt Ravna črta I. Potegnimo na zemljevidu ravno črto od središča Ljubljane do vrha Triglava in jo okličimo za traso bodočega pohoda. Nekaj rek prečka in še veličastno gorsko steno za povrhu, zato dodajmo prvotni črti še dve vzporednici, levo in desno dva kilometra vstran, da dobimo štiri kilometre širok koridor, v katerem so dobre ceste in dovolj dobrih mostov (takrat je bil v Nomnju še most čez Savo). Naloga je preprosta: priti je treba iz Ljubljane na Triglav, ne da bi zašel iz koridorja, pa seveda po možnosti v čim krajšem času.

Naloga smo se poleti leta 1978 lotili **Božo O., Vlado P.** in avtor ter jo tudi uspešno končali v štirinapetdesetih urah – in še toliko smo bili pri močeh, da smo prek Doline triglavskih jezer sestopili v Bohinj.

Kaj kmalu je avtorju padla v glavo misel, da bi bilo vredno poskusiti zožiti štirikilometrski koridor na polovico. Toda že površen študij poti je pokazal, da pomeni ta na videz majhna poostreitev robnih pogojev bistveno težji podvig. No, zadeva se je še zdela uresničljiva in načrt Ravna črta II je čakal na realizacijo. Kar precej let pa je trajalo, da je avtor našel dovolj sposobno (ali pa dovolj noro) ekipo.

Lanskega julija smo krenili na pot **Den C., Mitja K., Janez K., Branka K., Tomo P., Marko V.** in avtor. Garali smo, da se bog usmili. Plezali smo na hribe, se spuščali v globoke soteske, skakali čez potoke, prebredli dve reki ter praščili skozi goščo, trnje in koprive (ali veste, da zraste kopriva tudi prek metra in poll). Pestili so nas žulji in dva pohodnika sta morala zaradi poškodbe – žal – predčasno končati turo.

A vse je bilo zaman. Koridor s širino samo dveh kilometrov je zahteval skrajno pazljivost pri orientaciji, zaradi česar smo kar precej časa zapravili s študiranjem voja-

ških specialk, ki smo jih imeli s seboj. Pa ni bilo to usodno za projekt, čeprav so bile specialke zastarele in smo mnogokrat pogrešali banalne turistične karte ali pa karte Atlasa Slovenije. Turi je zavdala prijazna ženica v Podlonku, ki ni mogla razumeti, zakaj bi nekdo hotel riniti na Jelovico kar čez Kosmati vrh, pa nas je napolila na za brezdelne turiste bolj primerno pot. Seveda je šel tisti prekleti kolovoz iz koridorja, in to kar za šeststo metrov. Turo smo sicer nadaljevali in tudi prišli na cilj. A to je bila le ponovitev podviga iz leta 1978 in še celo v tri ure slabšem času, da niti ne omenjamo, da je bila ekipa psihično in fizično skrajno zdelana.

Analiza napak je pokazala, da je bilo narobe to, da smo poznali pot le iz kart. Sklep vseh udeležencev je bil enoten: drugo leto znova, ampak po skrbnih pripravah. Da pa zadeva ne bi postala preveč enolična, smo dodali še časovni okvir: osemindirideset ur.

V naslednjih mesecih smo preučili, kos za kosom, vso traso, nekatere dele celo po večkrat. Letošnjega junija je bilo vse nared, le vreme je bilo prekislo. Tako smo nekega julijskega ponedeljka natančno polodne krenili izpred parlamenta, ki je predstavljal startno točko. Na začetku smo bili le Den C., **Aleš H.** in avtor, kasneje pa se nam je pridružil še Tomo P. Povprečna starost: 42 let. Opremo smo imeli skrajno lahko, edino težo so predstavljale spalne vreče. Obuti smo bili v nizke superge, nogavice smo menjali dvakrat na dan (in jih metali preč). Pravilo je bilo, da se vedemo tako kot na kakšnem nepalskem trekingu, torej da jemo, pijemo in uporabljamo le tisto, kar imamo s seboj ali kar lahko kupimo. Možnost, da bi nas naše najdražje čakale kje ob

Prezrti velikan

Kar nekaj let je že minilo, kar je v pogovoru s takratnim oskrbnikom Zavetišča pod Špičkom, legendarnim Francelem, beseda nanesa na bližnje vrhove. Še posebej se mi je zdela zanimiva mogočna gora zahodno od Zavetišča. »To je Pelc,« je pojasnil Francelj. »Vrh je težko dostopen in dočaka le malo obiska,« je še dodal.

Po tistem o Pelcu nekaj let nisem razmišljal, potem pa sem se nenadoma spomnil nanj in se odločil, da poskusim priti na vrh. Nihče izmed planinskih znancev gore ni poznal, zato sem začel brskati po literaturi, da bi o njej izvedel kaj več.

Pelc nad Klonicami, tako se naš vrh pravilno imenuje, sodi, čeprav malo znan, med najmogočnejše vrhove Julijskih Alp. S svojimi 2442 metri višine je povsem primerljiv z mnogo bolj znanimi slovenskimi vrhovi, ki pri planincih sodijo med najbolj zaželjene cilje. Toda množice planincev, ki obiščejo Zavetišče pod Špičkom in skoraj oblegajo Jalovec, gore sploh ne opazijo. Kot da je ni! Zanimivo je, da je tudi planinska literatura ta vrh skoraj prezrla. V vodniku po Julijskih Alpah (**Mihelič**) je le omenjen kot najvišji in najtežje dostopen vrh grebena Pelcev. Prezrt je v knjigi 100 slovenskih vrhov (**Klinar**), ki sicer opisuje poti na nekatere težje dostopne vrhove, kot na pri-

poti s svežim perilom, bogatim kosilom in še čim, je zato odpadla.

ŠEST KILOMETROV DO VRHA GORE

Prvi dan je bil najtežji. Po asfaltu smo prišli v dobri uri do Glinc, tam smo zavili v gozd, pod Toškim čelom v Babni dol, čez Petelinec v Žlebe, nato na Tehovec, v dolino Ločnice, na Osolnik, v Hrastnico, pod Dešno smo prebredli Soro (most v Bodovljah je sicer v koridorju, le da je do njega kilometrski ovinek), potem pa Podpulfrca, Gabrovo, pod Lubnikom do Tomaža nad Praprotnim, spet dol v Spodnjo Lušo in uro pozneje, po 8 urah in 52 minutah, hribovska kmetija Strehar, kjer nam prijazen Tavčarjevi postrežejo z narezkom in pijačo ter ponudijo prenočišče na kozolcu. Med pogovorom se je pokazalo, da je tudi gospod **Tavčar** svoje dni pešalil na Triglav; kar prijetno je bilo, da nas je vsaj en domačin jemal resno.

V enem popoldnevu smo prehodili 27 km zračne linije ali okoli 40 km poti, torej 3 km zračne razdalje ali dobre 4 km poti na uro. Seštevek vseh vzponov tega dne je 1860 metrov, kar je ravno za en vzpon iz Vrat na Triglav.

O prvem svitu smo odšli dalje. Mimo Stirpnika do Zgoranje Golice, nato v Studensko grapo, po njej na skrajni desni rob koridorja, nato do mosta čez Soro v Železnikih. Potem na cesto proti Prtovcu, toda kmalu na desno navzdol, pa spet navzgor v Podlonc, nato do lovske kočice, pod Kosmatim vrhom na Jelovico (grenki spomin na lanskoletni kiks!) do Milega pogleda, od tod pa kar naravnost, malo po cestah in malo počez, do Bitenjske

planine, kjer smo na oni strani Bohinjske kotline prvič ugledali naš cilj. Izredno strma pot v dolino je skrajno mučna zaradi podrtega drevja, prvotne markirane poti pa sploh ni več.

Sava Bohinjka je močno narasla zaradi deževja. Ne bi je mogli prebresti, ne da bi zmočili nahrbtnikov, kar bi bila zaradi spalnih vreč in rezervnega perila majhna katastrofa. Pa so se ravno takrat pripeljali neki nemški kajakaši po reki in nam ljubeznivo spravili prtljago na drugi breg. V Normnju smo počivali, ker bo nadaljevanje kar utrudljivo. V trgovini na Koprivniku smo se dobro založili, saj pozneje ne bo več priložnosti. Sledi Zgornje Podjelje, nato vzpon na planino Konjska dolina, pa še 5 km makadama in smo na Rudnem polju. Zgodnji večer je, zato nadaljujemo in v zadnjem gozdiču pod Studorskim prevalom prespimo pod smrekami.

Od Ljubljane smo oddaljeni že 56 km, kar pomeni, da smo v celem dnevu premerili 29 km zračne razdalje ali okoli 40 km poti, in sicer v neto času 14 ur in 48 minut. Seštevek vseh vzponov dá uglednih 2395 metrov.

Tudi tretji dan smo vstali, čim se je zdanilo. Res pa je, da je to vstajanje zahtevalo kar precejšen napor. Čeprav nas je čakalo le še 6,5 km zračne razdalje, smo vedeli, da naporov še ni konec. Do Studorskega prevala je pot običajna, nato pa smo zavili na desno navzgor na Tosc. Njegovo severno steno smo že nekoč prej opremili z možici, da ni bilo iskanja prehodov in nismo rabili alpinistične opreme. Torej še kar preprost spust na Bohinjska vrata in nato spet običajna pot na Konjski preval (do Vodnikove kočice si ne upamo, ker je na skrajnem levem robu koridorja). Logično nadaljevanje

mer na Široko peč ali Visoki Rokav, kot tudi v **Stritarjevi** uspešnici 111 izletov po slovenskih gorah. Ni pa nanj pozabil **dr. Julius Kugy**. V svojem delu »Iz življenja gornika« se svojega vzpona na goro posebej spominja. Kugy je na vrh kot prvi gornik stopil leta 1891 v spremstvu znamenitega vodnika **Andreja Komaca** iz Trente. Greben, ki poteka proti vrhu, ima za mogoče najdrznejši in najožji greben Julijskih Alp, kar pa je skoraj gotovo močno pretirano. Kugy, ki je bil na vrhu menda trikrat, tudi piše, da ne gre slediti grebenu vse do vrha, temveč da je bolje na primernem mestu zaviti na vzhodno stran gore in se vzpenjati po grapi. Nič kaj več tudi nisem našel v sicer zastarelem, a še vedno marsikdaj uporabnem **Kajzelj-Drofenikovem** alpinističnem vodniku. Glede na to, da dostop na vrh orientacijsko ni zahteven in da o kakšnih posebnih tehničnih težavah omenjeni avtorji ne poročajo, dodatnih informacij o gori nisem iskal, čeprav sem prepričan, da so vsi možni dostopi opisani v specializiranih plezalnih vodnikih.

Kot se ponavadi zgodi, prva dva moja poskusa vzpona na vrh nista bila uspešna. Prvič naju je s prijateljem pred nekaj leti prehitela nagla ohladitev v mesecu septembru in ko sva iz Koritnice prisopihala na Škrbino za Gradom, sva že na začetku grebena zagledala prve zaplate snega, skale pa so bile prekrite s tenko plastjo ledu. V takih razmerah se za vzpon nisva odločila, saj

sva ocenila, da v takem plezanje ne bi bilo prijetno, nevarnost zdrsa z grebena pa precejšnja. Razmere nama tudi v drugo niso bile naklonjene, toda z vsakim umikom z gore je naraščala tudi želja priti na vrh. Ko sem letos spet prišel od Zavetišča pod Špičkom do Škrbine, sem vedel, da bo šlo v tretje zares. Vznemirjenja in pričakovanja niso mogle pregnati niti megle, ki so občasno ovijale greben.

Sprva širok greben se kmalu zoži in preide v izpostavljen grebenski raz. Ko se ravno začne veseliti prijetnega plezanja, lahko nadaljuješ po zagrščeni grapi, ki pa se kmalu konča. Pretelovaditi moraš še nekoliko sitno škrbino in nato si kar prehitro že pod samim vrhom, na katerega se vzpneš z zahodne (desne) strani. Na vrhu te pozdravi kamnita piramida, drugih znakov človekove prisotnosti pa na gori ni (smer seveda ni markirana niti zavarovana).

Po tehnični težavnosti je vzpon primerljiv npr. s prečenjem Zeleniških špic, le da je precej krajši (za vzpon od Škrbine za Gradom do vrha porabiš približno 45 minut). Varovanje z vrvjo ni nujno potrebno. Z vrha obstaja možnost sestopa po isti poti, ki je presenetljivo celo nekoliko lažja od vzpona, še mnogo zanimivejše pa je nadaljevanje poti po grebenu proti Velikemu in Srednjemu Pelcu s sestopom v dolino.

Marko Podrekar

poti gre preko Planike, vendar se zaradi dogovora, da nas čakajo avtomobili v Vratih, odločimo za vzpon na Kredarico. Tam pustimo prtljago in odhitimo na vrh. Ob pol dvanajstih smo pri Aljaževem stolpu. Neto hoje je bilo tega dne 6 ur in 23 minut, seštevek vseh vzponov 1840 metrov, poti pa le okoli 10 km.

Celoten čas od starta do cilja je bil 47 ur, 26 minut in 23 sekund; prepričani pa smo, da bi se dal še bistveno skrajšati, seveda s primerno modifikacijo opreme in manjšimi spremembami poti. Na razdalji 62,5 km smo naredili okoli 90 km poti, seštevek vseh vzponov pa je spoštljivih 6090 metrov.

ČEMU SLUŽI TAKŠNO DIRKANJE?

Za športne medicince pa tole opažanje: sodeč po tehtanju takoj po prihodu domov nihče od nas ni izgubil kake omembe vredne teže. Vzrok je domnevno naslednji: ker smo leto poprej trpeli hudo žejo, smo se letos načrtno nacejali, pri čemer nam je šlo na roke, da je bil julij zelo moker in je bilo vode na vsakem koraku dovolj; telesa so zaradi velike potrošnje akumulirala ogromne

količine tekočine in jo skrajno varčno izločala. Verjetno smo shujšali šele nekaj dni pozneje, ko so se telesa spet prilagodila normalnemu utripu življenje in izločila odvečno vodo; žal pa nobeden od nas tega ni meril.

Morda bo kdo rekel, da takšno dirkanje skozi pokrajino ne služi ničemu. Pa ni res. Enostavno ni mogoče prestopiti tako divjati, ne da bi obenem imel časa za občudovanje okolice. Najlepše od vsega je, ko se na kaki dovolj visoki točki ozreš nazaj in vidiš, kje si hodil. Skrajni napor, z endorfini prepojeni možgani, neverjetno lep svet in ne nazadnje čudoviti tovariši v ekipi, to je doživetje, ki ostane v človeku za vselej. Avtor ne želi trditi, da je taka pot na Triglav v čem boljša od drugih. Preprosto drugačna je in zato smiselna za tistega, ki jo opravi. Ta zapis zato tudi ni poziv na ponavljanje; je le opis zanimive možnosti, morebitni ponavljalci se bodo pa zanjo odločili izključno na podlagi svojih notranjih nagibov.

Za konec: kdor bi se zanimal za podrobnosti o tem najtežjem slovenskem trekingu, naj pač stopi v stik s katerikoli članom naše ekipe. Z veseljem mu bomo dali vse zelene informacije.

GORSKI TEK RADOVANA SKUBICA S KUMA NA TRIGLAV

ZAKLJUČENA SERIJA MARATONOV

TINE LENARČIČ

Gorski maratonski teki **Radovana Hilarija Skubica** iz Zagorja ob Savi se nizajo drug za drugim. Ni še dolgo tega, ko smo poročali o njegovem že drugem uspešnem gorskem teku po Slovenski planinski poti s Pohorja po vrhovih in dolinah našega alpskega sveta vse do Ankarana. Dne 5. septembra letos pa je Skubic znova odšel na pot, tokrat z vrha zasavskega Kuma (1220 m) proti Triglavu (2864 m), našemu najvišjemu vrhu. S tem tekom je Skubic želel izpolniti svoj letošnji načrt treh maratonskih gorskih tekov: s Čemšeniške planine na Trdinov vrh na Gorjancih, po Slovenski planinski poti s Pohorja do Ankarana in s Kuma na Triglav. Svoj načrt za leto 1997 je v celoti izpolnil.

Pri tem naš gorski tekač vedno znova poudarja, da ne gre za nikakršno tekmovalstvo, pač pa izključno za pospešeno, hitro hojo in deloma tudi tek na različne gorske vrhove bodisi v domačem Zasavju ali po alpskih območjih v Sloveniji in tujini. Tekmovalj v gorskih tekih se ne udeležuje, na gorskih tekih teče sam iz nekaterih lastnih fizičnih in psihičnih nagibov, izključno v lastno zadovoljstvo in za ohranjanje kondicije.

Z vrha Kuma je odšel tokrat na pot ob 7. uri zjutraj. Pošto s planinskimi pozdravi planincev iz Hrastnika in Trbovelj mu je ob odhodu izročil **Slavko Potrata**, predsednik PD Trbovlje, nato pa je Radovan ob dobrih željah nas vseh pričel teči.

Pot, ki jo je premagoval s hitrimi koraki in tekom, ga je vodila na Mali Kum, Podkum, Renke in Zasavsko

Sv. goro; tu je prevzel pošto s pozdravi občanov in planincev iz Zagorja, ki so mu jo izročili **B. Omahne, A. Maček** in **L. Sajovec**. Ob 10. uri je nadaljeval pot na GEOSS, kamor je prispel ob 11. uri. Tu mu je predal

7. september 1997 ob 12.40: Radovan Skubic izročča oskrbniku Triglavskega doma na Kredarici Janku Rekarju pošto s pozdravi občanov zasavskih občin in zasavskih planincev.

Foto: Jure Nagode

pošto Litijanov in litijskih planincev **B. Vukovič**. Pot je nadaljeval preko Miklavža na Dolsko, od tu pa na Šmarno goro. Tam ga je prav pristrčno sprejel in pozdravil šmarnogorski gostinec **Miha Ledinek**, njegov trboveljski rojak. Ob 16. uri je nadaljeval pot in ob 19.30 prispel v Škofjo Loko, kjer je prenočil.

Naslednji dan, 6. septembra, je ob 7. uri nadaljeval pot s tekom na Lubnik. Tam pa je nekoliko zašel s poti in se je zato vračal v Škofjo Loko ter znova začel vzpon na Lubnik. Potem je »stopil« še na Blegoš in Ratitovec, ob Bohinjskem jezeru pa je prespal.

Zadnji dan, 7. septembra, je prav tako ob 7. uri nadaljeval pot oziroma tek skozi Staro Fužino in Voje do Vodnikovega doma in Planike ter točno opoldne v megli stopil na teme očaka Triglava. Na vrhu se je tedaj mudil neki nemški planinec, ki je Skubica tudi fotografiral. Vso pošto, ki jo je prinašal iz zasavskih občin in od zasavskih planincev, je žigosal, nato pa je sestopil na Kredarico, kjer je oskrbniku planinskega doma **Janku**

Rekarju ob 12.40 uri predal pošto Zasavcev za planince PD Ljubljana-Matica.

Med gorskim tekom Skubic ni imel težav. Sprejemi v planinskih kočah so bili zelo pristrčni in spontani in Radovan je povsod požel pristrčna in topla priznanja planincev in oskrbnikov planinskih koč in domov. Tu se je znova pokazala velika prizadevnost in pomoč PD Zagorje.

Radovan Skubic je vso pot s Kuma do Triglava prehodil oziroma pretekel v 25 čistih urah. Na določenih točkah so Radovana pričakali in ga oskrbeli z vsem potrebnim njegova žena **Ivi**, **Franc Fajfer** in **Jure Nagode**.

Sponzorji tega teka so bili Pošta Slovenije, Zavarovalnica Triglav – OE Trbovlje, Telekom – PE Trbovlje in Občina Zagorje. Cilj Skubičevega tudi tokratnega teka je bil dosežen.

Za letos je Radovan Skubic končal gorske teke, če ne računamo vsakodnevnih rekreacijskih tekov po razgibanem planinskem svetu Zasavja. To pa dela vsak dan in ob vsakem vremenu.

MOGOČEN KUP GRANITA, H KATEREMU DRVIJO MNOŽICE

KJE JE DRUGA POLOVICA HALF DOMA?

Brez dvoma je pogled na veličastno steno, ki se bohoti na vzhodnem koncu doline Yosemite in žari v zahajajočem soncu, sapo jemajoč.

In menda med alpinisti ni nikogar, ki bi ob pogledu na tako mogočen kup granita ostal ravnodušen, med zagriženimi planinci (hikerji, kot jih imenujejo Američani) pa nobene duše, ki bi se lahko uprla pohodu na tako zanimiv vrh, ki je upravičeno postal zaščitni znak Doline.

Na tri strani neba se z vrha proti dolini spuščajo strme stene, visoke najmanj 500 metrov. Šele na četrti, severovzhodni strani granitni orjak odkrije svojo šibko točko – z rame, ki se tam pripenja k vršnim pobočjem, je do vrha le kakih 250 višinskih metrov.

Tiste slabe pol ure vzpona si zapomniš za vse življenje: ne pretirano težko, toda precej zračno vzpenjanje po zlizanih granitnih ploščah s spoštljivo naklonino, opremljenih z žičnato ograjo in redko posejanimi lesenimi letvicami, katerih funkcija je nekje med stopnico in počivališčem, je resnično zanimiva izkušnja, še posebej, če moraš pred tem zanjo v potu svojega obraza pod nogami mleti trinajst kilometrov prašne poti, medtem ko ti sonce cvre možgane skozi vse mogoče pogruntavščine, ki si jih omisliš kot zaščito pred sončarico.

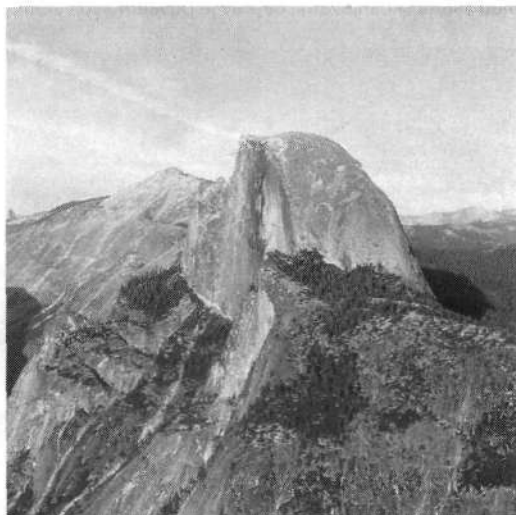
MIMO DVEH SLAPOV DO MALIH YOSEMITOV

Trinajst kilometrov prašne poti, ki se vije mimo dveh precej vodnatih slapov, čez jase in gozdove bujnih sekvoj in ima v principu razen nekaj odsekov precej skromno naklonino, vodi pravzaprav okoli zadnjice v žep, če imamo v mislih najbolj optimalen dostop do stene. Na jasi, ki leži stotine metrov nižje od vstopa v ste-

MATEJA PATE

Pod severozahodno steno Half Doma je eden izmed najimpresivnejših krajev na zemlji. El Cap je višji, Cathedral Spires so bolj podobni stolpom, toda stena iz enega samega kosa granita, skoraj pol milje visoka in prav toliko široka, nima primerjave.

Galen A. Rowell

Zaščitni znak doline

no, voda iz potoka Tenaya napaja jezero Mirror, v katerem se vsak dan bahavo ogleduje okamenela Tissa-ack; od tam vodi pod steno krajši, bolj direkten pristop, ki pa ga zelo redko uporabljajo celo plezalci, saj je v plezalskih vodniških opisan kot nepriporočljiv. Edina možnost, ki preostane manj avanturističnim plezalskim dušam in hikerjem, je pristop po poti, ki se imenuje Mist Trail (prosto po mojem znanju angleščine: pot meglic) in se vleče kot pravljica o jari kači.

Na izhodiščno točko vodi lokalni shuttle bus, zastojna pogruntavščina ekološko usmerjenih Američanov, ki skušajo omejiti promet po Dolini in s tem zmanjšati onesnaženje narave. Happy Isles je eden izmed tistih koticov Doline, ki je zaprt za javni promet.

Hoja po poti je ena sama bitka s prahom – začne se že takoj, ko stopiš iz busa na plano: na pobočjih bližnjega Glacier Pointa je pred nedavnim prišlo do velikanskega skalnega podora, ki je tisti konec Doline oskrbel s prahom za nadaljnjih trideset let.

Prvi slap na reki Merced, imenovan Vernal Fall, je po množičnosti obiska najverjetneje takoj za vsemi naravnimi znamenitostmi, ki si jih je možno ogledati kar iz avtomobila ali z minimalno vložene truda – v to kategorijo spadajo, recimo, Yosemite Falls, pa Bridalveil Fall in razgledne točke Glacier Point in Taft Point; za ogled slapu Vernal Fall je po neki približni oceni potrebnih kakih petnajst minut hoje po ravnem, če ga hočemo slikati od daleč; če pa smo bolj ambiciozne narave, se lahko potrudimo do platoja nad slapom, imenovanega Emerald Pool, kjer je končna postaja mnogih turistov vseh barv, velikosti in starosti.

Precej manj se jih potruji do drugega slapu – Nevada Fall bobni pod pobočji Liberty Capa, nad slapom pa spet najdemo idilično ravnino, ki se (vrag vedi zakaj) imenuje po svoji obsežnejši in bolj znani sestri Little Yosemite Valley. Senčni prostorčki ob razgibanem bregu reke so velika skušnjava, vendar je nemara bela kupola Half Dome, ki se blešči v žgočem soncu, prva med vsemi skušnjavami, čeprav je povsem svojevrstna

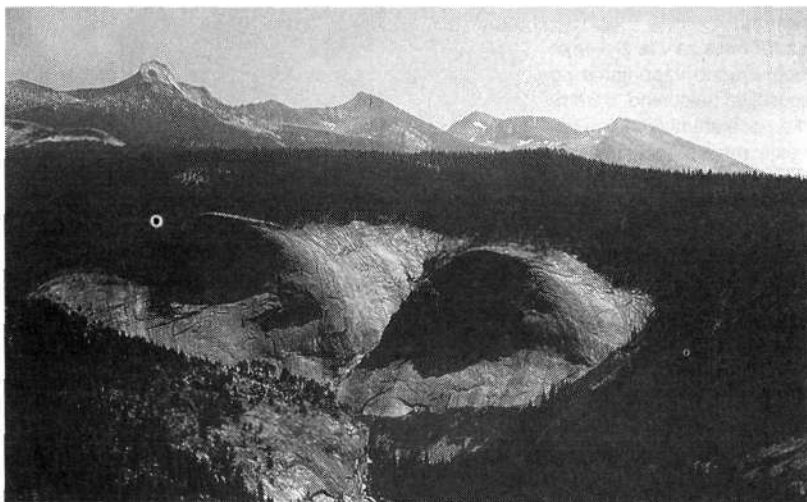
Vršne poti: nekateri so za vroče

in morda na trenutke že meji na uživanje v trpinčenju samega sebe. Do vrha je treba prešteti vsaj še enkrat toliko korakov, preden bomo lahko pokukali čez rob stene, širili svoja obzorja in odganjali misel na enako dolg sestop. Iz Male Doline se proti vrhu odpravi precej manj ljudi kot do prvega slapu, hoja postaja vedno bolj nezanimiva, enolična, gre le še za mehanično prestavljanje nog po prahu in za prepričevanje razbeljenih možganov, da stvar ni tako zelo grozna, kot je videti, konec koncev – turistov je manj, medvedov na srečo ni blizu (pot gre nekam nevarno blizu Grizzly Peaka), še sonce se vsake toliko časa skriva za kakšno mogočno sekvojo; le prah se zažira v prav vsako odprtino. In noče ven. Tudi litri slanega potu ne pomagajo. Grlo pa je suho kot poper ...

ZGODBA O VZPONU NA VRH

Končno. Končno se zasvetijo tiste žice, od severovzhodne rame je na vrh le še streljaj. Streljaj po tistih gladkih, bleščečih se ploščah.

Ko sem se vlekla za tisto debelo žičnato ograjo proti vrhu, še nisem poznala zgodbe o – recimo temu – drugem pristopu na Half Dome, čeprav sta imela drugopristopnika ravno tako težko nalogo kot **George Ander-**

S poti na vrh

son, ki je kot prvi stopil na vrh 8842 čevljev visokega Half Doma leta 1875, sto let pred mojim rojstvom. **Phimister Proctor** in **Alden Sampson** sta devet let kasneje, leta 1884, potrebovala pol leta za potovanje iz Los Angelesa do Yosemitev, nato pa sta bosopeta in s preperelimi vrvmi, ki sta jih uporabljala za navezovanje tovorov, opravila prvo ponovitev pristopa, če naj temu dejanju tako rečemo, saj so plazovi iz pobočij pometli večino pripomočkov, s katerimi se je na vrh prelisičil Anderson.

Pa pogledajmo, kaj je o tem drznem dejanju 60 let kasneje zapisal Proctor:

»Vse je bilo pripravljeno. Začela sva z vzponom. Prvih 600 čevljev je šlo vse kot po maslu, nato pa so se začele težave. Poizkusila sva vse, kar nama je padlo na pamet, da bi napredovala po tisti gladki strmi steni. Zdaj nama je bilo jasno, zakaj so drugi odnehali – ne glede na to, kako močno sva si prizadevala, sva vztrajno zdrsavala nazaj. Potem sva kakih 40 čevljev nad seboj zagledala skalni rogelj. Ko bi ga le lahko dosegla! Pod njim so celo bili majhni oprimki, toda kaj, ko nisva mogla priti do njih! Propadla sva! V tišini sva se začela pripravljati na vrnitev, ko me je nenadoma prešinilo: uporabil bom laso! Nihče pred nama se ni domislil tega. Po nekaj neuspešnih metih mi je uspelo, da se je vozal zagodzil v poč.«

IN DANES?

Dandanes vzpon na vrh ne predstavlja nobenega tveganja ali izziva več. Hikerji trumoma naskakujejo vrh, marsikdo gunca afne na žičnati ograji, nekateri v duhu prvopristopnikov iščejo avanture izven urejene poti in le sem ter tja se kakšni višine nevajeni osebi sredi plošč zatresejo kolena. Če bi kakšen hudoben škrt čez noč pospravil vse žice in letvice, bi stvar postala bistveno drugačna. Kdo od nas bi nesel naprodaj svojo glavo zato, da bi lahko z vrha zajodlal in se slikal na v prepad moleči skali? Morda kakšen avanturist, tak, kot so bili tisti srčni možje, ki so se namenili napraviti nekaj, kar je bilo za splošno pojmovanje brez vrednosti, vendar so v tem našli sami sebe.

Kaj se je zgodilo z drugo polovico Half Doma, je vprašanje, ki vznemirja marsikatero obiskovalca Doline.

Prvi prebivalci dandanašnjega narodnega parka so menili, da je druga polovica odpadla od matične gore zaradi kakšne naravne katastrofe. Ena izmed hipotez se nagiba k temu, da se je dno doline pogreznilo in ob tem so beli dan zagledale strme stene El Capitana in Half Doma. **John Muir** je za današnjo podobo gore krivil ledenik, ki naj bi odsekal sprednji del gore, vendar so kasneje geologi ugotovili, da zgornjega dela Half Doma ledenik nikoli ni pokrival. Delovanje ledu je lahko odgovorno za današnji videz stene, vendar pa en sam geološki dogodek ne more botrovati tej enkratni naravni arhitekturi.

* Odlomek o vzponu na vrh ter citat na začetku sta vzeta iz knjige »The Vertical World of Yosemite« avtorja Galena A. Rowella.

DOŽIVETJE »STAREGA« ALPINISTA

VESELI VRISKI NA PECEI

MILAN VOŠANK

Tisto avgustovsko sobotno dopoldne sem iskal samote pod južnimi stenami Kordeževe glave na Pecei. Hotelo je biti nekam megleno. Medtem ko je bila dolina Tople daleč spodaj še vsa svetla in osončena, tudi Raduha in Olševa tam čez ter daljni Grintovci so ponosno dvigovali svoje vrhove v modrino neba, še vrh Pece zgoraj za robom je bil lep in jasen, pa se je tu med skalami nekaj kuhalo in prevažalo sem ter tja čez vetrovne grebene.

Zdajci je v megli nad mano, nekje v strmi steni, zapel klin. Presenečeno in že kar začudeno sprva, kot da je bil zmoten moj mir, sem zastal, potem pa se že ves radoveden zazrl navzgor, iskaje plezalcev. Pa je bilo vse zaman, vse skrito v vetrovni sivini. Nazadnje sem se le ustopil in glasno zavpil, da je odmevalo med skalami:

»Kdo pleza?«

»Midva!« se je takoj odločno začulo v odgovor.

»Kdo sta vidva?« mi radovednost ni dala miru.

»Črnjana! in kdo si ti?« je spet prihitelo navzdol in so okoliške pečine takoj vračale ja-na, ja-na, na...

»Star alpinist!«

Zatem je bilo nekaj časa vse tiho, le veter zgoraj na grebenih je hotel biti še bolj nemiren. Tudi jaz sem hotel biti še bolj radoveden:

»Plezata po grapi?«

Iz plezalskih spominov sem vedel, da je tod na vzhodni strani Kordeževe glave nekaj grap in odgovor iz megle mi je pritrjeval:

»Da, da... pa ne veva, če sva jo trofla.«

Hotel sem pomagati, postaval sem na mestu, pa je bilo vse zaman: meglovje še ni hotelo razkriti svoje skalnate kulise. In da ne bi odšel brez vseh besed, sem skušal vsaj pomirjujoče vplivati nanju:

»O, bosta že, pa srečno!«

»Hvala, hvala!« se je oglasilo čez čas ter ponovilo v zaporednih odmevih la, la, la...

Dve uri kasneje sem se vračal z vrha Pece proti zavarovani poti. Megle so se že zdavnaj razkadile. Bilo je toplo in prijetno in sem gor od Tople so oddaljeno pozvanjali ovčji ali kravji zvonci.

S travnatih robov sem ugledal svoja neznana črnjanska alpinista. Videti je bilo, da v megli res nista najbolje »trofla« nameravane grape. Stena ju je vodila daleč proč v strme trave in previsne skalne odstavke. Vrv je v velikem loku nevarno nihala med njima. Napredovala sta počasi, zelo počasi. Silno previdno je prvi iskal čez nezanesljive parobke.

V vetru sem ujel njun pogovor; spodnji, po glasu sodeč mlajši, je spraševal zgornjega, vodečega:

»A boš spet tolko?«

Njegov glas se mi je zdel šibak, nekam tuj, oddaljen, 541

kakor da je prestrašen. Zato pa je oni drugi odgovarjal glasno in mogočno, prepričljivo, kot bi soplezalca hotel hrabriti:

»Marn, marn, saj ne gre drgač!«

Bila sta še kakšnih petdeset metrov pod izstopnimi travami, pod grebenom, ko sem počasi le krenil na zavarovano pot, za menoj, zgoraj za travnatim robom, pa so ostajali polni, glasni zveni ob zabijanju zanesljivih klinov.

V koči sem bil nemiren, nekajkrat sem prestopil prag ter prehodil verando in stezico med klopcami tam zraven. Nisem se mogel odpraviti proti dolini, čakal sem in že nameraval nazaj na goro, ko je izza vogala prišel veselo nasmejan znanec in že od daleč vpil oskrbniku za pivo. »Prijatelj, lepo te je spet videti!« je še kar grmel. »Pijva ga, na zdravjel« In ko nisem nehal zreti vanj z vprašujočim pogledom, je še povedal:

»Sta že zunaj, naša ta mlada! In vriskata kot norca!«

SMER, KI JE ŽELJA VSEH PLEZALSKIH SLADOKUSCEV

RAZ TANČIC IN POLNA LUNA

FRANCI HORVAT

Nekdo mi sveti z lučjo v oči. Obrnem se in luč ugasne. Ni mi jasno, kdo naj bi bil tako predrzen, da bi naju prišel motit v najino depandanso na Misurino. Obrnem se in zopet je luč tu. Ko se malo predramim, dojamem, kaj se dogaja: polna luna mi sije naravnost v obraz. Še dobro, da me ni odneslo iz spalke na kakšno drevo ali pa, da bi se sprehajal po šotorih, ki so čez cesto v kampu.

Pogledam proti avtu, ki se kar iskri od ivja. Stekla so popolnoma zaledenela, tu v spalki pa je prijetno toplo. Bine, moj soplezalec, ki spi poleg, se je pravkar obrnil. Njegovo enakomerno dihanje mi da vedeti, da je še vedno v onostranstvu, kjer ni pehanja za vsakdanji kruh in ne sten, ki bi se nam postavljale nasproti. Preprosto si svoboden v svojem notranjem svetu.

Sprašujem se, kaj počnem tu. Zakaj sem prišel tako daleč? Dolomiti v Italiji so najino prvo potepanje po tujih gorah. Še vedno me malo bolijo prsti na rokah od včerajšnjega plezanja v najmanjši cini, Projsovi počti. Lepo plezanje je motil samo mraz, ki je bil kar strupen. Na stojiščih sem komaj čakal, da lahko pričnem plezati. Nekajkrat sem se tresel kot šiba na vodi in prosil svetega Petra, naj nama pošlje nekaj sončnih žarkov v pozdrav. Za danes imava v načrtu Raz tančic v Cime della Madonna v skupini Pala. Sva pod Cimami, ura pa je nekaj minut do treh zjutraj. Vse močnejše mi prihaja v zavest ta čudovita smer, o kateri je napisanega toliko lepega. **Tine Mihelič** piše v svojem vodniku: Raz tančic je želja vseh plezalskih gurmanov.

NOČNA VOŽNJA IN JUTRANJA HOJA

Že nekaj let je v meni želja splezati ta dolomitski biser. Ne zdržim več in pokličem Bineta. Strinja se z mano, da odpeketa. Spakirava vlažne spalke in se odpeljeva proti Cortini. Avto je hladen in ne teče mirno. Poleg tega se še stekla močno rosijo. Cortina spi spanec pravičnega, najini žarometi pa tipljejo proti prelazu Falzareggo. Cesta je popolnoma prazna, le občasno nama prekrži pot kakšna lisica, ki se vrača s kurje gostije. Bine se je šele v avtu pogrel, kajti tenka spalka ni bila

dovolj za tako nizke temperature. V roke vzame avto karto, da se ne bi po kakšni bližnjici odpeljala v San Martino. Dolomitske ceste so zavite kot muflonovi rogovi. Ko sva se spustila s prelaza Falzareggo, zavijeva levo proti Civetti – Dolomitskim orglam. Ta stena je primerna samo za dobro pripravljene naveze. Kakšnih lažjih smeri tam praktično ni. Še normalen pristop je zahteven za povprečne planince. Prej je tam potekala plezalna smer, nato so jo okovali v železje.

Na desni bolj slutiva kot vidiva Marmolado. Ko se bližava prelazu Rolle, se okoliški vrhovi že zavijajo v meglo. V meni začenja vrtati črv. »Bo vreme zdržalo?« se sprašujem. Pogledam nazaj proti Cortini: nebo je še popolnoma jasno. Daleč spodaj zagledam lučke San Martina, pokaže se tudi silhueta skupine Pale. Spusti se v mesto, ki živi izključno od turizma: poleti pohodništvo, tenis, plavanje, pozimi pa smučanje in ostali zimski športi. Precej je žičnic, ki so vključene v sistem Super ski Dolomiti. Mislim, da je eden izmed največjih sistemov na svetu.

Iz mesta odpeljeva po stranski cesti še dva kilometra, do gostilne, ki je tudi izhodišče za kočo Velo. Ura je nekaj čez šest, pričnjenja se dani. Na hitro se pripraviva in že hitiva proti najini gori. Odlično se počutim, da me kar nese po čudovito speljani poti. Vse je v slogu smeri, v katero sva namenjena. Pot pelje najprej čez pašnike, nato zavije v gozd, zadnji del pa je odprt in skalnat. V gozdu je bilo precej podrttega macesnovega lesa. Izbrani so bili le najboljši.

Ko prideva iz gozda, se nama odpre pogled proti Madonni z njenim v nebo kipečim razom. Tako eleganten in dominanten je, da me je stisnilo pri srcu. Zadnji del pelje čez melišče, nato pa preko krajše strme stopnje, ki je odlično zavarovana.

TRI NAVEZE V ISTI SMERI

Koča je na višini 2358 metrov. Do tu sva potrebovala dve uri in 10 minut, kar je skoraj za uro boljši čas od predvidenega. Pred leti je bil tu še bivak odprtega tipa, sedaj pa je ta kočica že napoln hotel, kjer so tudi cene hotelske. Za dva čaja z žganjem plačaš 16.000 lir, kar je enako kot za cesto do Treh Cin.

Malce sva pozna, pa tudi vreme ni obetavno, zato se nič ne obirava. S sabo vzameva en nahrbtnik, da bo lahko prvi plezal bolj tekoče in varno. Do vstopa je dobrih 15 minut. Vstopiš kar s planinske poti, ki povezuje kočo Velo in kočo Pradidal. Tu dohitiva nemško navezo, ki se ravno navezuje. Ker je stena lahka in bogata z oprimki, še nekaj čas plezava nenavezana.

Bolj ko se bližava razu, bolj je strmo. Potrebno se je bilo navezati in malce umiriti mojo zagnanost. Tu sta naju Nemca dohitela. Vitki je bil precej uren in spreten pri plezanju. Z Binetom sva si bila edina, da malce pospešiva.

Prvi del je bil razmeroma lahek in nama je to kar lepo uspevalo. Držala sva primerno razdaljo, verjetno zaradi mraza, ki je na stojišču kar dobro ohladil. Ko je smer pripeljala na raz, je postalo plezanje še lepše. Oprimkov in stopov je bilo v izobilju. Težavnost je bila okoli 4. stopnje ali malo čez, počutje pa za 10.

V tej svoji vnemi sem postal malce raztresen in nisem pravočasno zavil okoli raza. Raz se mi je postavil popolnoma pokonci in klinov je zmanjkalo. Prečil sem na desno do luske, kjer je bil zabiti klin in zaslišal dva Italijana, ki sta se pogovarjala za razom. Ko sem videl, kje sta, sem spoznal, da sem se malce zaplezal. Potrebno bo celoten raztežaj (40 metrov) sestopiti in nato zaviti okoli raza.

Nekje na polovici srečam drugega Nemca, ki je bil malce bolj »obilen«. Kljub opozorilu je plezal naprej in se mi smejal, kasneje pa sem mu to vrnil na podoben način, ko je spoznal, da smo se zaplezali. Pri sebi sem sklenil, da bom drugič, ko bom plezal to smer, narisal veliko puščico na desno za vse tiste, ki ne poznajo smeri.

Priplezam do kamina, ki je ozko grlo te smeri. Med tem, ko sem videl prvega v navezi, pa do takrat, ko sem dohitel, zadnjega, se vodeči Italijan skoraj ni premaknil. S skrajnimi napori se je vlekel skozi ozek kamin.

Pokličem Bineta, da mi sledi. Ko je pri meni, mi pove, da vitek Nemeč ni moški, temveč ženska, le da se glas in postava malce razlikujeta od naše – moje predstave o ženskah. Toda sedaj nisem sposoben razmišljati o spolu, kajti pred mano je ključno mesto smeri. Opazujem zadnjega Italijana, kako se muči z nahrbtnikom. Pomislim na svojega soplezalca, kako bo tudi njega oviral velik Karimor – alpinist.

SMER, SPELJANA DOBESEDNO PO RAZU

Italijanovi podplati mi izginejo izpred oči, sedaj sem na vrsti jaz. Ker je ta raztežaj kar dobro nabit, mi je to v psihično oporo. Zagozdim se v kaminu in le počasi napredujem. Vpenjam v vse, kar dosežem, kasneje pa prepenjam v višje zabite kline. Kamin me tako ogreje, da plezanje postane vse bolj tekoče. Tudi nad kaminom so še vedno težave spodnje pete stopnje. Ravno toliko, da lahko maksimalno uživam in strmini, ki je nekje že malce previsna. Dobri oprimki in stopi to strmino nekoliko omilijo.

Vrv se končuje, ko priplezam do stojišča, ki je pravo orlovsko gnezdo. Je nekakšna votlinica, ki jo ravno takrat obsije sonce. Udobno se namestim in pokličem Bineta.

Z Italijanom se zapletem v pogovor. Tudi on uživa v čudovitem plezanju. Pove mi, da je doma iz Verone in končuje študij ekonomije. Pleza že preko deset let. Medtem ko midva klepetava v polomljeni angleščini, pa se moj prijatelj muči v kaminu. Preklinja nahrbtnik, Dolomite, sebe in verjetno še mene. Vse to mi pove, ko je pri meni. Ta dolomitski krst je kar hud, pa tudi moj pred mnogimi leti ni bil bistveno drugačen. Ko se vse postavi pokonci in ko izpostavljenost postane malce drugačna, kot smo je vajeni v apnencu, iz njega vre kot iz vulkana, ki pa se počasi le unese.

Sedaj je pred mano najlepši del smeri. Smer je speljana dobesedno po razu. Ko sem plezal, sem imel občutek, da sem na nebeški lestvi. Poganjal sem se od oprimka do oprimka. Sonce se je izmenično odkrivalo in zakrivalo, strmina pa ni popuščala. Napravila sva nekaj posnetkov, ki bodo za zimске dni, ko nam bodo opešale moči in ko korak ne bo več tako prožen in zanesljiv.

Priplezava do drugega težkega mesta, na nekakšen stolp. Tu je treba prestopiti v gladko steno in nadaljevati po razu. Kar nekaj časa porabim, da se odločim za prestop. Vpnem se in poizkusim v tej gladki steni. Prvič mi ne uspe čez manjši previs. Spustim se malo nižje in se malce spočijem ter ponovno poskusim. Tokrat mi uspe; okoli ušesa napeljujem zanko in se vpnem. Sedaj postane stena še malce bolj razčlenjena, prehodi bolj jasni. Klinov ni ravno v izobilju, tako da kdaj pa kdaj zatakne zatič – za boljše počutje. Stojišča pa so zelo solidno urejena. Vršni greben je precej razbit.

IMA DELČEK ZASLUG TUDI LUNA?

Stisk rok je za vsakega izmed naju priznanje. Vesela sva, da sva preplezala to čudovito smer kljub težavam, ki pa so že pozabljene. Vpiševa se kot druga naveza v novo nastavljeno knjigo. Obvezno je tudi fotografiranje, nato pa se spraviva nad dobrote iz nahrbtnika. Kdaj pa kdaj se pokaže vrh Sass Maora, ki slovi po svoji 1000-metrski steni. Na žalost ta ne pada v isto dolino, v katero sva midva namenjena. Daleč spodaj pa je San Martino in najina kobilica.

Na vrh priplezata še Nemca. Ko se znebita čelad, vidim, da gre res za žensko bitje. Sedaj se mi šele razveže jezik, da ga komaj brzdam. Skupaj sestopimo do Winklerjevega kamina, kjer se pričenjajo spusti. Prvi spust je kar zračen, Nemčeva dvojna vrv pa nam precej olajša te spuste.

Preden se spustiva v dolino, še enkrat pogledam najin raz, ki mi je nudil toliko lepega plezanja. Sklenem, da se vrnem in še enkrat ponovim to smer za gurmane. Tokrat sem bil ob pravem času na pravem mestu. Priprave na celjskem gradu in pri nas v gorah so se mi pošteno obrestovale – ali pa se motim. Mogoče bi se moral zahvaliti nočnemu obisku – polni luni.

Plezala sva **Franci Horvat** in **Bine Javernik** 2. 9. 1993 Raz tančic – V/IV, 400 m, 6 ur v skupini Pale v Dolomitih.

KLEK IN KLEČICA

MILENA OŽBOLT

Pravzaprav je tvegano takole septembra spustiti Notranjce, lovce na polhe po tradiciji in genih, proti Kleku. Pod vsako bukvo se ti ustavijo, preučujejo ostanke žira in ugotavljajo: »Mečejo, mečejo!« Polhi namreč. »Tu bi se pa splašalo nastavit, poglej, koliko je žira! Ali jih bo!!« se navdušujejo – in tako se na trenutke zazdi vrh 1182 metrov visokega Kleka nad Ogulinom nedosegljivo daleč.

Ampak polharia je bolj sezonske narave, hribolazništvo pa ne – in tako slednje zmaga. Ker smo si v naselju Bjelsko pri vaškem vodnjaku napolnili plastenko z odlično vodo – še bližnja rečica se imenuje Dobra –, ob poti pa vabijo tudi maline in lešniki, nas ni strah ne pomnjanja ne česa drugega.

Ob vznožju tega nenavadnega hriba, ki je kot naša Slivnica iz davnine znan po čarovnicah (kar sama se ponuja misel o kaki »čarovniški transversali«), raste med bukovjem in javorji veliko mladih jelk, prava paša za oči pa se začne le malo višje, ko se srečuješ s še neznanimi rastlinicami, z nečim, kar po videzu in vonju spominja na čemaž in pozneje ugišaš, če je bil morebiti vanež, pa z zlatično preobjedo, z nečim rumenim in

hudo kosmatim, ki pa nekoliko bode, če primeš in bi utegnilo biti šopasta zvončnica. Kako lepo, da na vsakem koraku lahko odkriješ kaj novega! V začudenje te spravi kamen, ki je videti, kakor da bi ga bil nekdo vilil na kos zmečkanega papirja in na odkrušenem mestu kaže strukturo, kot da je iz drobnega sladkorja... Ker nimaš znanja, s seboj pa ne priločnika, pa tudi nobenega znanca, ki se razume na kamenine, lahko samo debelo gledaš ali skomigneš z rameni, češ, »tako pač je!«. In se tolažiš, da vsega ne moreš in ti tudi ni treba vedeti. Kam pa pridemo!

Udobna, a samotna pot do kočice pod Klekom na točno 1000 metrov nadmorske višine mineva v oziranju okoli sebe po gozdu, kjer se ponekod odpira pogled proti zahodu. Pri koči pa je živahno: nekaj plezalcev se je pravkar vrnilo iz navpičnih sten in zdaj med živahnim pogovorom zlagajo opremo; ljudje, ki skrbijo za kočico, se trudijo, da bi nas čimbolje postregli, hkrati nas zvedavo ogledujejo in sprašujejo to in ono; še njihov pes se je kar udomacil pri nas.

Po čajju se odpravimo še na zadnjo tretjino poti, tisto najlepšo, najzanimivejšo, ki pa nas navidezno vodi nekam stran od vrha. Seveda, saj za plezanje po navpičnih gladkih stenah, s katerih tu in tam kaplja voda, pač nismo ne usposobljeni, ne opremljeni in zato je treba lepo počasi naokoli, mimo votline, iz katere pravkar odmeva otroški vrišč in glasovi očkov in mamic, ki mirijo svoj drobiž. Kažipot nas vabi še na Klečico, od Kleka nekaj nižjo nenavadno oblikovano skalno tvorbo, ki jo pozneje lepo vidimo z vrha; iz sten nas ogledujejo nežne modre zvončnice, pod potjo pa na več krajih nalletimo na sicer zelo redko tiso. Med travo se počasi sušijo listi perunik in lilij, rumeni encijan je tudi že odcvetel, na zahodni čistini tik pod vrhom pa se med kamenjem in travo bori za obstanek gruča skrivenčenih in še ne za človeka visokih grmov podobnih lip... Ne stoji na začetku poti zaman napis »Varujmo rastlinstvo Kleka«...

Na vrhu seveda kraljuje TV pretvornik, ampak če mu obrneš hrbet, se lahko vseeno nemoteno razgleduješ ne samo na Klečico, ampak tudi na Bijejele Stijene in Bjelolasio, na jugu pa celo do Plešivice. Ogulin z okolič ti leži pod nogami in od njega te loči le prepadna stena, nekaj valovitih travnikov in pas gozda. Spodaj vidiš vasi z redkimi obdelanimi njivami in košenine, ki jih prerašča vresje. Na severovzhodu je videti masiv Kočevskega Roga in Goteniški Snežnik, v daljavi pa te pozdravljajo beli vrhovi Kamniških Alp. Čeprav se je med potjo sem na obzorju pred nami ves čas valila neprijazna temna gmota in nas spravljal v negotovost, je zdaj izginila neznano kam in na nebu je le še nekaj nedolžnih belih kopastih oblakov. Tudi vetra ni, tako da bi se dalo tu gori kar v miru lenariti...

Toda mi imamo danes še načrte, od katerih ne name-

REŠEVANJA NE BODO VEČ BREZPLAČNA

Namestnik direktorja Uprave za zaščito in reševanje pri Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije **Bojan Kopač** je Planinski zvezi Slovenije poslal pismo z naslednjo vsebino:

»Uprava za zaščito in reševanje Ministrstva za obrambo opozarja slovenske in tuje državljane, ki se na ozemlju Republike Slovenije potaplajo, hodijo v jame, planinarijo, se ukvarjajo z alpinizmom ali drugo športno rekreativno dejavnostjo, da veljata v Republiki Sloveniji Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS, št. 64/94) in Zakon o varstvu okolja (Ur. l. RS, št. 32/93 in 1/96). Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami v 118. členu in Zakon o varstvu okolja v 78. in 79. členu določata, da morajo fizične in pravne osebe, ki namenoma ali iz velike malomarnosti povzročijo nesrečo, kriti celotne stroške reševalne akcije, stroške sanacije ter stroške odškodnin fizičnim in pravnim osebam ter stroške odškodnin osebam, neposredno prizadetim zaradi posledic poškodb okolja. V primeru, da so fizične ali pravne osebe zavarovane, omenjene stroške krijejo zavarovalnice v skladu s svojimi pogoji.«

To seveda pomeni, da niti reševanje iz gora posledje vedno ne bo več zastoj, kot je bilo vsa leta do sedaj.

ravamo odstopiti, zato se med spustom nekoliko nostalgичno oziramo po prelepih hribovih naokoli in po rastlinju med skalami. V koči se z gorskimi reševalci, ki so bili na treningu v steni, zapletemo v zanimiv pogovor, mala Hana, ki je tu s starši in prijatelji, mi nariše cvetlico za spomin in pravzaprav bi tudi tu lahko še kar ostali... Toda načrti... načrti, ti nas ženejo naprej... ...mimo Vrbovskega in Ravne gore, mimo konjička, ki vleče voz otave, opasan z žrdjo in porepnikom, mimo zaraščajočega se pokopališča in stark v črnem in z »na marinko« pokritimi črnimi rutami, ki uživajo nedeljski praznični mir na »klopčicah« pred značilnimi, v veliki meri lesenimi hišami – za oboje, hiše in starke, celo klopi, je čas, se zdi, obmiroval... Ker je nedelja in še praznik povrh, so ljudje na cestah, pred gostilnami se na razniju vrtijo ovce, ponekod so spet, kakor nekaj, prodajalci sira, gob in kakega šopa domače zelenjave, zelišč ali kozarca medu...

V Skrad k Zelenemu viru in v čudovit kanjon potoka, ki ga imenujejo Curek, k izpolnitvi drugega dela našega načrta, pridemo precej pozno. Časa še zdaleč ni do-

volj, da bi si vse temeljito ogledali, toda užitek je že, ko se skozi navidez brezmejno gozdove strmo spustiš v ozek kanjon in potem čez potok in spet v strmino, kjer v osrčju hriba odkriješ ogromno dvorano, v kateri je zeleno jezerce z izviro. Toda to še ni vse: s hriba ob robu dvorane pada čez skale, obdane z zelenjem, čudovit 70 metrov visok slap... Da pa lepota ne bi bila popolna, je poskrbel človek z zajetjem za majhno elektrarno in z vso spremljajočo navlako... Res škoda. So pa zato poti toliko urejene, da si vse kljub na prvi pogled neprehodni strmini brez skrbi lahko ogledaš.

Mrači se že, ko cincamo, ali bi krenili še v sotesko, imenovano »Vražji prehod«, a zdrava kmečka pamet nam odsvetuje nočno avanturo, pa se zato z obžalovanjem zaradi izgubljene priložnosti spet zagrizemo v hrib, vrhu katerega kraljuje Skrad.

Med potjo proti karminasti zahodni zarji nad zelenim gozdnatim morjem in potem proti domu molče pestujemo vsak svoje vtise. V redkih utrinkih pogovora pa se zdi, da imamo zaenkrat kljub vsemu lepemu dovolj sosedovih hribov - prijatelj že sanja o Prisanku...

POT V MRAČNE GLOBELI NAD TOLMINOM IN POD KRNSKO POGORJE

ZALAZČENCA

MARJAN BRADEŠKO

Vlažno majsko jutro. Verjetno je ponoči malce deževalo, saj se od vsepovsod kar cedi. Pod Krnsko pogorje, v tiste mračne globeli nad Tolminom, vodi najina pot – točneje, začneva ob Volarji, v Selišču. Po sami strugi ne gre najbolje, saj je vode veliko, bregovi pa so tudi hudo strmi. Malce kolovrativa po bregu, prečkava vodo s pomočjo nekakšnega kupa kamenja, ki sva ga nametala v strugo, kolovrativa po drugem bregu, najdeva stezico in že sva nad sotočjem. Na najino skrajno desno greva – ob Zalazčenci. Potka gre malce v breg, midva pa kar naravnost k vodi. Saj sva vendar prišla občudovat samo sotesko – in veva tudi, da bova tako in tako morala še prevečkrat visoko v breg, ko se bova prebijala čez skalne pragove. Struga je temačna, polna velikih balvanov, manjši slapiči se točijo čez in vse je staro in pozabljeno. Kmalu se odpre nekakšen kotel, ves mračen v že tako oblačnem dnevu – svetlobo mu daje le slap, ki pada vanj in se divje peni – vode je res veliko in grapa ima povsem drug videz, kot sem jih navajen.

Nadaljevanje postane vse težje. Pod posevno steno malce odskočiva čez kamniti prag, pri strugi pa ugotoviva, da je pred nama prva neprehodna ovira. Potok priteka izza ovinka, vse pa je vklenjeno med visoki steni, pa še slap in tolmun sta vmes. Med ogledovanjem tik nad potokom lahko priplava drobna ptica, neslišno zavije okrog skalne stene nad slapom in z enako lahko nadaljuje navzgor po tesni. Malokrat sem si tako zaželel biti ptica kot tisti trenutek. Ne pomaga nič – visoko v desno (levi breg potoka) se vzpenjava, naletiva celo

na slabo potko, na odprtem robu pa v vsej lepoti uzreva Brinto – eleganten slap, ki pada pod Vrsnim čez mogočen odlom. Komaj se dobro načudiva, že za robom nekje visoko v najini strugi pod drznimi stenami v zelenju uzreva bel pramen, katerega šumenje razkriva vso moč padajoče vode. Potka se malce izgubi, midva pa sva vse bližje in vse bolj noter v strugo lezeva. Ne samo, da je tam en slap – takoj pod zgornjim, ki se pred padcem še malce zavije okrog svoje osi, se vsa voda prelije iz zgornjega tolmuna kar v štirih imenitnih pramenih čez še en rob in grmi navzdol. Kljub precejšnji vlažnosti prilezeva prav v strugo in spraviva nekaj prizorov tudi v bolj otipljiv spomin.

Potem pa je seveda treba visoko navzgor, čez strmo pobočje, ob skalah in vlažnih travah, in ko je šum struge že globoko pod nama in le še komaj zaznaven, naletiva na močno stezo. Kmalu se izvije na travnike opuščene planine, ki jo spet oživljajo. Drevje in grmičevje sta posekana, robida pokošena in v še dokaj trdnem stanu meketata koza in plašen kozliček. Pomalicava, saj so pobočja Rdečega roba, pod katera rineva, še daleč, grapa pa globoko urezana med silno strma, pa vendar poraščena pobočja. Prav neverjetno je, v kakšnih strminah tu raste gozd – drevesa so videti kot na kakšni začetni osnovnošolski risbi – kar nalepljena so na pobočje, drugo poleg drugega. Redkokje raste gozd v takih strminah.

Spet zašariva v gozd in navzdol k strugi, kamor naju je zvalilo šumenje manjšega slapu. Nekaj prekopicavanja naju nedolgo zatem privede do imenitnega kotla z močnim slapom – vode je še vedno veliko, za nameček

pa je slap s stranskim curkom na desni ustavil še lepo lehnjakovo streho. Ker so slapovi le tam, kjer so kamniti prelomi in ker seveda čeznje ni moč priti, je spet treba zajeti sapo. »Kar tule gor pojdiva, bo še najlažje,« pravi Dario. Kam boš pa vendar šel, saj druge možnosti sploh ni – brag pa tak, da kar s prsmi riješ vanj. Precej ironije je v stavku in kakšna negraparska duša bi naju imela za povsem usekana. Vendar, v teh globačah je še toliko lepega, samotnega, divjega in prvinskega, da so vsi naporji – priznam, še zdaleč ni lahko – bogato poplačani tistemu, ki mu to kaj pomeni. Globoka korita z zelenimi tolmini se pojavijo pod nama in kar malce strašljivo je gledati dol – če bi po vlažnem pobočju zdrsnil noter in čeprav se ne bi hudo polomil, ne vidim možnosti, kako bi prišel ven. Vse je okroglo, zlizano, gladko.

Voda spet postaja glasnejša in v samotnem zelenju znova omahne globoko v temen, kar malce mračen tolmun, preden pa se sklanjajo rumencvetoče veje negnoja. 'Skriti slap' sva mu rekla, saj je čisto podoben tistemu iz Gačnika nad Trebušo. Na desni pod kamnito ploščo v zelenem mahu na dan prihaja bel peneč izvir, drobni curki vode pa tečejo od vsepovsod. Slapovi so si v Zalazčenci silno podobni. Ko obideva slednjega, naju gozdna pot privede nad nekakšen velikanski zbiralnik vode v robu nad temnimi koriti. Iz časov vojne bo, saj vodi do njega čisto prava muljaterja, pa ostanke vojaške žičnice je najti. Kaj stori vojna – v teh norih pobočjih, ki jih ne moreš vzljubiti, če nisi vanje zašel po lastni želji, so trpeli, prezebali, umirali, trepetali, bili žejni ali mokri stotisoči, ki sicer semkaj ne bi nikoli zašli. Tako pa so proti svoji volji mnogi ostali tu kar za večno.

Zbiralnik je tudi lepo razgledišče za vhod v tesen, stisnjeno med mogočne naložene stene, kjer voda teče po bogvekakšni poti. Da bi si zadeve pobliže ogledal, bi potreboval malce več opreme, pa tudi topleje bi moralo biti. Medtem so se zelena krnska pobočja že precej približala, vendar se za dostojno slovo od najbolj divjega dela grapa še enkrat pokaže v vsem sijaju. Celo nebo se razjasni in v imenitnem soncu se vrže v globino še zadnji večji slap. Na belemrodu ob tolmunu, kamor sva se prekopala čez koprive, podrti drevje in ostale ovire, navdušeno skačeva sem ter tja. Ni lahko najti najbolj pravega kota, saj je slap popoln, od koderkoli ga pogledaš – v soncu se nad penečim tolmunom pokaže še mavrica. V majskem zelenju duša ob tem uide v neki drug svet, drugačen in oddaljen – in stalen šum vode mislim ne pusti, da bi odhitela v dolino. Telo bo že šlo, duša k sreči 'po indijansko' zamuja.

Višje gori v pobočju najdeva stezico, ki privede do sočaja pod vasico Krm. Prečkava star mostiček, ob stranskem pritoku občudujeva še en slap, zatem pa se izvijeva na opuščene travnike. V stanu je nekaj mukajočih krav, ki bodo travnike malce oživele in uredile. Po stari zaraščeni stezici nadaljujeva v smeri planine Pretovč, ko pa stopiva na gozdno pot, ki se spusti v grapo, imava zadosti. Grapa je navzgor zasuta z drevjem, ki je klonilo pod težo zleda v zadnjih letih, pot pa se tudi tako lepo obrne proti dolini, da izbira ni težka. Potem se ves čas vračava preko pobočij visoko nad grapo, greva

mimo starih planin (verjetno so bile to predplanine za tiste, ki ležijo na samem slemenu – Pretovč, Sleme ...), občudujeva mogočne tepke, prav strašljivo skrivenčne bukve ... Kje pa, lepa gladka bukev sploh ni zanimiva, tiste najbolj grozne pritegnejo oko – kako drugače dojemam svet tu kot v dolini! Vendar se dolina neizbežno bliža, oblaki se kopicijo na nebu, časa pa je še ravno dovolj, da se pošteno najeva prvih gozdnih jagod. Topel vpliv morja res seže daleč pod primorsko stran gorá. Prve kaplje naju ujamejo že v dolini in nova zarezava v pobočju je tudi nova sled v spominu.

GRAPA, KI SE ZAJEDA MED POBOČJA KOBILJE GLAVE IN TOLMINSKEGA TRIGLAVA

GODIČA

MARJAN BRADEŠKO

Grapa. Naslednja. Globoko se zajeda med pobočja Kobilje glave in Tolminskega Triglava. Godiča. V zgodnjem jutru je še vsa v sencih, le bela kamnita stena z velikim podorom izstopa iz majskega zelenila. Tam nekje je Beri, najvišji slap v njej, tam nekje bodo tudi prve težave s prehodom. In planina Lom, na sedlu, izpod katerega Godiča priteče, je še daleč in visoko.

Greva. Kar po strugi in ob njej – sem in tja, skozi grmovje, preko gladkih skal nekajkrat prečkava strugo. Dario se prav grdo zvrne med dve skali, kar malce zagozdi se in kljub resnosti položaja se moram nasmejati: tako imenitno mu teče voda za hlačnice in skozi rokav spet ven. Cel je, hlače malce manj, ampak hlače se dajo zašiti in mokrota se bo ob toplem vremenu in strmih klancih, ki naju bodo ogreli, kaj hitro posušila.

Ne traja dolgo, ko se pred naju postavi pregrada, najvišja v grapi, preko nje pa pada imeniten slap. Beri – ime je malce nenavadno – je mogočen in visok, okolje pa divje in lepo. Na desni velik kamnit podor in neprehodna stena, v kotlu pod njim mogočne smreke, na levi pomladno zelen rob – mesto za fotografje.

Ko zadevo poslikava, se ozreva za prehod. Na levi nad slapom se kaže nekakšna zelena polica, vendar že v prvem delu, ko nisem še niti v višini ustja slapu, odneham. Vse visi nekam poševno navzdol, pa tudi kakšne pretirane trdnosti pod nogami ni. Poskusiva precej višje, kjer je bolj poraščeno, in ko se že svetli in misliiva, da je nazaj v strugo le še spust, zagledava prepaden rob. Pa je spet treba malce nazaj; hodiva levo in desno pod kamnito pregrado kot mačka okrog vrele kaše. Ta graparska iskanja prehodov me prav zares spominjajo na omenjeni rek. Nazadnje le najdeva lepo poličko in se preko nje zavihtiva eno 'nadstropje' višje. Še nekaj motovljenja in spuščati se začneva nazaj v strugo.

Prehod naju je spravil tako naprej, da je Zgornji Beri že za nama. V strugo se spustiva nad manjšimi koriti nad slapom. Kaj kmalu je pred nama dobesedno 'vhod v pekél' – velikanska temna korita, kot vhod v mračno

katedralo, iz katerih buči in se peni. Ob tolmunu zlezem malce noter, vendar se luknja še bolj stisne in malce skrene, vse pa postane popolnoma neprehodno. Kot ponavadi začneva iskati prehod – levo čez skalni pas in na nekakšno polico, ki se vleče nad koriti in preko kate-re vodi imenitna stečina divjadi. Morda od muflonov, ki sva jih v grapi videla kar nekaj – celo mater z mladičem.

Že ves čas se čudiva, koliko lipovega gozda je tu. Med sicer graparskimi skrivenčenimi bukvami in nenavadno rastočimi bresti je prav neverjetno število čisto pravih lip, ki jih ponavadi videvamo le v vaških središčih, ob kmetijah ali ob robovih gozdov.

Korit je konec in spustiva se nazaj v strugo, prav na vhod. Grozeče črna luknja zija pred nama in voda z glasnim šumom oddrvi vanjo. Z močnimi koreninami se drevesa prijemljejo robov nad gladkim izdolbljenim skalovjem. Dolgo si ogledujemo to, kar je narava dolbla v mnogih stoletjih, ob hudih nalivih, nesoča orjaška stara debela, kamnite balvane, odkrušene bogvedi kje iz skalovij v pobočjih ... Veselim se, da lahko vidim nekaj, česar ni lahko videti, za kar se moraš potruditi in ob čemer le spoštljivo navdušeno vzklikaš, strmiš in posluššaš grmenje vode – tega praelementa, katerega moči se v mračnih globinah nedostopnih grap dodobra za-veš.

Pot naprej je lažja, vendar divja in lepa. Nad grapo vsi-jo nenavadno nagubana skalovja, visoke stene, obraščene z bršljanom, orjaška stara drevesa, vsa z močnimi koreninami vpeta v neprehodne robove. Nekaj lepih tolmunov, ogromnih gladkih skal, manjših slapičev in drugih graparskih podob se pojavlja še vso pot navzgor. Struga se večkrat cepi, saj vanjo 'prihajajo' stranski pritoki – iz strmih pobočij izpod Stadorja, Kobi-je glave in Tolminskega Triglava. Tudi strmina se

veča. Slediva glavnini vode, le pri zadnjem razcepu morava za pot naprej 'povprašati' tudi zemljevid. Še zadnji klanec in stopiva točno na sedlo na planino Lom.

Toplota vročega majskega dne, ki jo veter nosi preko sedla, nama po mračni grapi dobro dene. Na drugi strani v pobočjih spodnjih Bohinjskih gora ležijo še zadnji jeziki snegov. Sedeva na bukova debela pred kočjo in si po zadnjem vzponu malce oddahneva. Vse je že ze-le-no, čeprav še v bolj bledih pomladanskih barvah. Plani-na je še mirna, živali ji bodo kmalu vdihnile življenje.

Pod Tolminskim Triglavom se odpraviva po grebenu med grapama Godiče in Zadaščice na drugi strani. Daleč v dolini se modri jezero pri Sveti Luciji. Prelesten razgled v zelena pobočja Kobilje glave, predvsem pa na prehojeno pot globoko v gozdovih pod nama sta za-dovoljstvo, za katerega je vredno pretočiti znoj, si raztr-gati hlače, se vleči za korenine v navpičnih pobočjih, loviti sapo in gledati, kdaj se bo med drevjem vendarle posvetilo ...

Na sedelcu v grebenu počijeva, saj so pogledi v gore na drugi strani doline, čeprav v majskem mrču, nena-vadno skrivnostni. Mnogo lepih poti smo že prehodili tam, pa si jih med postankom znova zaželiva – in koliko jih je še mogoče narediti, podolgem in počez. Na gre-benu se odločiva, da pri ostankih planine Godiče za-vijeva kar po stari poti navzdol nad slap, čeprav je pot že opuščena. Kljub vsemu ji lepo slediva in tudi preko tiste skalne pregrade se spravi prav imenitno. Kar na-enkrat sva pod njo, v gozdu nad Podljudbinjem, od ko-der še enkrat pogledava v skalni kotel, iz katerega pri-haja šumenje slapu, ki je skrit za robom.

V vročo soško dolino prideva v zgodnjem popoldnevu. Pogled v globoko zarezo v pobočju je še bolj navdu-sujoč, kot je bil zjutraj.

AVSTRALSKI DOMORODCI IMAJO SPET V POSESTI SVOJ AYERS ROCK

BITKA ZA SVETO GORO

Deset let je od tega, kar je avstralska vlada goro, ki je medtem postala svetovno znana, Ayers Rock, vrnila domorodcem oziroma Aborigenom, kot jih imenujejo v Avstraliji. Medtem je postal turizem v srednji Avstraliji pomembna gospodarska panoga, vendar dobički od turizma okoli te gore še vedno tečejo v žepu belcev.

Še zdaj se ljudje spominjajo stavka slepega staroste Aborigenov **Yamkija Lesterja**, ki je ob vrnitvi zemljiških pravic Aborigenom izjavil, da bodo goro umaknili pred radovednimi pogledi belcev. Toda pred desetimi leti se je zdelo, da je dvesto let stare napetosti med domorodci in priseljenci s simbolnim dejanjem konec.

Vsekakor je bilo pričakovati, da bo vrnitev svete gore, ki jo domorodci imenujejo Uluru, odprla novo obdobje med njimi. Vse dotlej je namreč veljalo zgodovinsko dejstvo, da je bila ta celina pred začetkom kolonizacije leta 1778 nikogaršnje ozemlje, terra nullius, zato so si

britanski kolonialisti vse do nedavnega jemali pravico, da so domorodce nasilno pregnjali z njihovih ozemelj. Šele sedem let po slavnostni vrnitvi svete gore ob ustju reke Uluru je avstralsko zvezno sodišče razglasilo, da je teorija o nikogaršnji zemlji, ki so jo zgodovinarji že dolgo razglašali za največjo potvorbo v avstralski zgo-dovini, lažna in neveljavna. Avstralija je bila naseljena že pred zasedbo v imenu britanske krone.

Ponudba za vrnitev zemljiških pravic, ki jo je leta 1985 izrekel avstralski premier **Bob Hawke**, se je slišala v marsikaterem avstralskem ušesu kot skorajda revolu-cionaren korak do sprave z domorodci. Zato je korak laburistične vlade naletel na močan odpor. Zlasti mnogi izrazito rasistični turistični menedžerji so trdili, da so Aborigeni iz plemena Anangu, ki že 20.000 let živijo na območju Uluruja, velika ovira za razmah podjetništva. Že misel, da bodo morali sodelovati z njimi, je dvigova-

la lase konzervativce z avstralskega severa. Seveda so se skrbi belih priseljencev izkazale za neutemeljene. Domorodci niso niti preprečili, niti ovirali razmaha turizma. Narobe, število obiskovalcev se je v zadnjih desetih letih potrojilo od 140.000 na 334.000. Narodni park, ki je okroginokrog skalnate gore in sosednjega pogorja Olgas, vzdržujejo pripadniki plemena Anangu skupaj z državno agencijo za varstvo narave ANCA. Z vstopnino pet dolarjev domorodci niso obogateli, tudi niso bistveno izboljšali svojih življenjskih razmer. Mnogi med njimi še zmeraj prebivajo v zasilnih bivalističnih, saj kar 75 odstotkov vstopnine pobere ANCA. Le četrtnina vsote je tedaj na voljo za 600 tamkajšnjih domorodcev.

Zato so zdaj napovedali konec takšni diskriminaciji: Aborigeni zahtevajo od Canberre spremembo pogodbe, ki so jo sklenili z državo. Vstopnino si želijo deliti na polovico. Zagrozili so, da bodo sicer turistom prepove-

dali dostop do svete gore. Pravičnejšo delitev iztržka podpirajo medtem tudi nekatere turistične agencije, ki so spoznale, da je navzočnost domorodcev turistična privlačnost, ki mnoge sploh spodbudi za obisk v oddaljenem središču Avstralije. Zanimanje za aborigensko kulturo je čedalje večje, ljudje pa se zanimajo tudi za njihova izročila.

Sicer pa je Ayers Rock ali Uluru najpomembnejši verski simbol srednjeavstralskih domorodcev. Nekateri predeli monolita so za domačine povsem nedotakljivi. Tudi turisti ne smejo obiskati vseh pobočij gore, predvsem pa je prepovedano fotografiranje »rdečega hriba«. Najraje bi prepovedali vzpenjanje na vrh gore, kar so obiskovalci do nedavnega množično počenjali. Za domorodce je namreč vzpon na goro greh, ki ga božanstva kaznujejo. V resnici se je od leta 1965 med vzponom na goro ali sestopom z nje ubilo 28 ljudi.

odmevi

Nove markacije na poteh

Letošnjo jesen sem po dolgem času zopet obiskal Krvavec. Od mojega zadnjega obiska se je tu marsikaj spremenilo. Od nekdanje idilične gorske pokrajine je ostalo bore malo. Beton, žičnice, na Zvohu bazen z vodo za napajanje snežnih topov. Le Plečnikova kapelica še vedno stoji in je lepo obnovljena. Nekdanje lepe planinske poti proti Zvohu so se umaknile pravi cesti, rdeče cvetoči sleč – baje je Krvavec po njem dobil ime – se je moral umakniti smučarskim progam. Kje je stari planinski dom? Ni ga več. Namesto njega je hotel in živžav okoli njega. Planinski dom ob žičnici pa je skoraj sameval. Tudi tu gori je prevladal denar – sveta vladar.

Pa kaj bi to! Čas hiti naprej in mi z njim. Staro se umika novim vrednotam. Moti pa me nekaj drugega, in ne samo mene. Nekoč smo tipali za belo-rdečimi očesi Knafeljevih markacij, ki so nas varno pripeljale na željeni cilj. Danes tudi to ni več tako!

Od zgornje postaje žičnice proti Zvohu, pa tudi drugje, mislim, da so še vedno planinske poti, ki pa so označene z novimi markacijami, z belo piko in rumenim kolobarjem. Nisem edini, ki se sprašuje, komu je to potrebno. Srečal sem kar ne-

kaj planincev, ki so preznojeni pripešačili na vrh. Ni jim vseeno, kako so označene njihove poti – planinske poti. Zakaj je bilo tu potrebno izmaličiti staro častljivo Knafeljevo markacijo in na več mestih tik ob stari namazati novo belo-rumeno markacijo? Kdo je to napravil in kdo je dal žegen za to? Če so to napravili zdajšnji gospodarji, naj povedo, da je to oznaka za njihove sprehajalne poti, planincem pa naj pustijo njihove označbe, da ne bo nesporazumov in zmede.

Prosim Komisijo za pota pri PZS, da se izjasni o zadevi! Dolga desetletja (imamo značko markacista št. 11) označujem planinska pota, skušam vzgajati mlajše in jim dopovedovati o pomembnosti dobro označenih poti. Zato mi ni vseeno, kaj se sedaj dogaja. Za odprtje novih poti zahtevamo kopico soglasij, kar smatram za pravilno, vendar pa se bojim, da nam drugje marsikdaj uhajajo stvari iz rok.

Tudi o E-6 in E-7 ni vse razčiščeno, zato želim, da Komisija za pota tudi o tem poda svoje stališče, saj se vedno redkejši pohodniki težko odločajo za te poti, ker so marsikje zelo slabo označene.

Marijan Gril

Take in drugačne koč

Smo slovenska družina z dvema odraščajočima otrokoma. Že tretje

leto se navdušujemo nad slovenskimi gorami. Letos smo za svoj dopust izbrali Dolino triglavskega jezera. Na dopust nismo šli sami, z nami sta bili še dve družini, tako da nas je bilo deset ljudi.

V ponedeljek zjutraj, 28. 7. 1997, smo vsi polni elana startali iz Stare Fužine proti Vogarju. Tam smo imeli kratek postanek, nato pa smo šli naprej proti Koči na Planini pri Jezeru. Tu smo prvi večer prespali. Oskrbnica v tej koči zasluži vso našo pohvalo za prijaznost in poostrežbo.

Naslednje jutro smo odhiteli proti Koči pri triglavskega jezera, kjer smo se prvič sporekli pri večerji, drugič pa ob 20.50, ko so začeli v gostinskem prostoru pospravljati in so nas začeli »metati ven«. Toliko smo že planinci, da vemo, da je do 22. ure potreben mir v koči, tukaj pa so ga hoteli že ob 21. uri, a ne na lep in prijazen način, temveč z grožnjami upravnika, da bo izklopil elektriko, če se ne poberemo. Naslednje jutro smo razočarani nad osebjem koč odšli naprej. Kot gostje smo jim pustili zajeten kup denarja in bi pričakovali vsaj prijaznost.

Ta dan smo prespali v Zasavski koči na Prehodavcih. Bilo je lepo, vsa čast deklici in fantoma, ki so se ukvarjali z nami. Dan pozneje smo prehodili pot do Koče pod Bogatinom. Tudi tukaj smo se imeli zelo lepo. Preživeli smo prijeten večer s prijazno gospo, ki nas je potpežljivi-

vo stregla, zjutraj pa smo se odpravili proti dolini.

Ta dan, 1. avgusta, smo se napoliti proti Koči bohinjskih prvoborcev v Vojah. Če bi vedeli, kaj bomo tam doživeli, bi šli v nasprotno smer.

Z avtomobili smo pripeljali do Koče v Vojah. Moški so se šli dogovoriti za prenočišča in takoj doživeli prvi šok – »gospa« za šankom ne bo odprla litra janževca za en »špricer«. Da niso delali problemov, so vsi trije popili borovničevce. Odšli smo do slapa Mostnice in se kmalu vrnili, ker nas je pregnal dež. Posedli smo za mizo, na katero je »gospa« postavila dve sveči, ker da se za deset ljudi ne splača vklopiti agregata, in naročili večerjo: otroci eno, odrasli drugo – ali pa samo pijačo. Ko smo gledali drug drugega v skledo, se je lakota oglasila tudi pri onih, ki so naročili le pijačo. To je bilo za »gospo« očitno preveč. Stregla nam je s cigareto v roki, ko pa je ugotovila, da smo to opazili, jo je pustila pri šanku. Nihče ji ni nič rekel, dokler nam ni osorno zabrusila, naj se dogovorimo, kaj hočemo imeti in naj povemo vse naenkrat in ne vsak zase, desetkrat. Svakinja si je izposodila svinčnik in ko ga je vrnila, je bila »gospa« začudena, češ: »Ste opazili, da sem vam ga posodila?« Zahtevali smo knjigo pritožb, a je v tej koči nimajo. Sledil je besedni dvoboj, nakar smo po reku »pametnejši odneha« plačali večerjo in odšli. Da ne boste mislili, da ji je bilo žal. Verjetno je bila celo zadovoljna, saj ji naslednji dan ni bilo potrebno postlati deset postelj. Kljub neprijaznosti nismo odšli domov. Peljali smo se na Pokljuko, v Šport-hotelu pa so nas lepo sprejeli, četudi je bila pozna ura.

Ta incident nam je kar pokvaril vtis o naših lepih gorah. Upam, da je v moči Planinske zveze, da ukrepa tako, da se takšne zadeve uredijo. Na naš planinski turizem to vsekakor meče slabo luč. Gotovo nismo bili edini, ki smo v tej koči naleteli na neprijazen sprejem, vse popolne pa razen nas nismo opazili nobenih drugih gostov.

Olga Žunkovič,
Bevkova 1, Maribor

iz planinske literature

Absolutna predanost boju

Dr. Klement Jug: Stena in smrt (Planinčevi zapiski) – Založba Karantanija, Ljubljana 1997. Spremnna beseda **Aleš Učakar.**

Jugov vzpon na slovenski alpinistični Olimp je bil bleščeč, a, žal, kratek. Volja ga je gnala od vrha do vrha, od stene do stene, z absolutno predanostjo boju je premagoval oviro za oviro, povsod tam, kjer je to le bilo mogoče, je tudi zmagoval, pogosto hodil po robu med življenjem in smrtjo, a ostajal do skrajnosti zbran in hladnokrven. Bil je naš prvi resnični alpinistični samohodec, a se s svojega zadnjega, daleč najtežjega samotnega vzpona ni več vrnil. Dr. Klement Jug je o svojem bliskovitem razvoju iz povprečnega planinca v vrhunskega alpinista, ko je v letih 1922, 1923 in 1924 sistematično obdelal skorajda vsa ostenja Julijcev ter Kamniških in Savinjskih Alp, tudi veliko pisal in to pisanje utemeljeval na filozofskem mišljenju ljubljanske Vebrove šole ter na razvijajočem se lastnem odnosu do alpinizma, ki mu je, kot je sam velikokrat poudaril, nadomeščal tisto, česar mu ni dala filozofija.

Vendar iz njegovih planinskih (alpinističnih) zapisov lahko razberemo, da mu alpinizem ni le nadomeščal tistega, kar mu »ni mogla dati filozofija«, temveč je filozofijo tudi dopolnjeval. Voljo, temeljni predmet njegovega preučevanja, je glede na lastno strokovno metodo obravnaval izkušnjsko, torej na svoji duševnosti in v njej ter skoznjo svoja spoznanja tudi (brezobzirno) uveljavljal. Seveda, da ne bo napačnih razumevanj, Jugu volja ni bila sama sebi namen, ni mu šlo za nikakršno willzurmachtovsko samozadostnost, ne, volja je bila zanj sredstvo za pridobivanje in ohranjanje vrednot.

Tako je leta 1923 zapisal v Planinskem vestniku: »Zato ne gre ob-

sojati težke turistikke, ker nam ravno ona vzgaja ljudi z močno voljo. In taki so nam potrebnejši kakor povprečneži, ki jih je vedno dovolj...« (Na Jalovec – vsi spisi iz pričujoče knjige so bili izvirno objavljeni v Planinskem vestniku, op. p.). To Jugovo predpostavlanje volje oziroma stremljenja je njegov filozofski učitelj **dr. France Veber** takole opredelil: »Dr. Jug ni bil samo teoretični mislec, bil je v istini mnogo več: njegovo življenjsko stremljenje je bilo, da uravnava po lastnem nauku tudi vse svoje dejanje in nehanje ter da kratkomalo izloči iz svoje narave vse to, kar pretežno večinoma ljudi, omikanih in neomikanih, neučenih in učenih, toliko ovira gledati odkritosrčno, brez ozira na svoj veliki in važen jaz resnici v oči. Jug ni strelmel samo po avtonomiji svojega teoretičnega mišljenja, temveč v še večji meri po avtonomiji svojega dejanskega življenja, dobro se zavedajoč, da je prav druga avtonomija pogoj prve, ne pa narobe.« Skratka, Jugova planinsko-alpinistična publicistika naravnost opozarja na njegovo naravo, na njegov izrazito individualen in specifičen odnos do planinstva in kasneje alpinizma kot pojava oziroma ideje. Ni bil estet, temveč je bil etik. Lepoto je podredil resnici, kajti kot filozof je poznal načelne razlike med umetnostjo in znanostjo, vedel je, da ne more enako vestno služiti obema, zato si je za vodnico svojega življenja izbral prav znanstveno resnico in ji ostal zvest do konca, tako zvest, da so spričo njene velikopomenskosti zbledeli vsi njegovi zasebni interesi.

In tudi o tem pripoveduje ta knjiga.

Mitja Košir

Plezalni vodnik Vršič

Planinska zveza Slovenije je izdala plezalni vodnik za Vršič. Za njegov nastanek sta najbolj zaslužna **Tone Golnar** in **Niko Novak**, ki sta zbrala in uredila ves material, pomembno delo pa je opravil tudi **Aleš Dolenc**, ki je narisal pregledne skice in sheme. Vršič sicer ne spada med plezalna območja, v katerih se v zadnjem času pomikajo meje možnega na-

vzgor, je pa priljubljen cilj nedeljskih alpinistov. Dostopi z vršiške ceste niso predolgi, marsikatera stena je tako kratka, da z njo opravimo že dopoldne, težave pa tudi ne zahtevajo do skrajnosti natreniranih prstov. Še posebej pa alpinisti obiskujejo to območje pozimi. Tisti bolj našpičeni gredo plezat zaledenele slapove pod Prisankom, uživači pa gredo do celo leto odprte Erjavčeve koče in plezajo po položnih grapah v Mali Mojstrovki in Robičju.

Prvi plezalni vodnik za Vršič je začel nastajati pred 14 leti. **Andrej Božič, Matjaž Deržaj** in Niko Novak so delo hitro in dobro opravili in luč sveta je zagledal vsebinsko bogat vodnik. Seveda je že zdavnaj pošel, v stenah, ki jih opisuje, pa se je medtem pojavilo tudi približno 30 novih smeri.

Priprave druge izdaje se je lotil Tone Golnar, ki je naredil že celo vrsto plezalnih vodnikov. Oblikovna podoba je na sodobni ravni. Zbrane so vse smeri na tem območju, tako da ima knjiga poleg informativne in uporabne tudi dokumentarno vrednost. Opisi smeri so navedeni v kronološkem vrstnem redu, kar je vsekakor manj pregledno kot naštevaje smeri od leve proti desni. V vodniku so tudi črno-bele fotografije sten z vrisanimi smermi, poživijo pa ga barvne fotografije, ki jih je Golnar posnel okrog Vršiča. Morda bi bila med njimi lahko tudi kakšna plezalska, saj včasih dober posnetek plezalca precej pove o značaju smeri.

Za konec povejmo še, da nas bo Golnar v prihodnjem letu razveselil še s plezalnima vodnikoma za Jezersko in Logarsko dolino.

Miha Peternel

Zadnji karti Miroslava Črnivca

Nedavno sta pri Planinski založbi izšli dve novi karti, ki pomembno dopolnjujeta vrzel v planinski kartografski literaturi. Prva – Slovenska Istra (Čičarija, Brkini in Kras) nosi št. 166, druga – Dolenjska (Gorjanci, Kočevski Rog) pa št. 170. Obe sta v merilu 1 : 50.000, obe v že standardiziranih ovitkih in z vsebin-

ske zasnovo, značilno za to merilo. Obe je uredil **Miroslav Črnivec** in za obe pripravil tudi besedila, obširne opise na hrbtni strani. Prvo, Slovensko Istro, je še lahko ocenjeval, druga, Dolenjska, je izšla šele po njegovi prerani in nenadni smrti. »Vedno, ko mi je prišla v roke lepa karta, sem razmišljal o tem, kako lepa je šele pokrajina, ki jo predstavlja,« mi je dejal le tri dni pred smrtjo v pogovoru za Lipov list. »Kakovostna in atraktivna karta mora uporabnika dobesedno vabiti na izlet, pohod, obisk,« je nadaljeval. In obe omenjeni karti sta lepi, predvsem pa pripravljene z veliko skrbjo in ljubeznijo do planinstva.

Slovenska Istra obsega območje od Izole na zahodu do Pivke na vzhodu, od Sežane na severu in malo prek meje s Hrvaško na jugu. Tako je prvič obdelano Šavrinško gričevje, Čičarija, Brkini in Kras, del Hrvaške na jugu in del Italije na zahodu. Odlično so ločljive brezprašne ceste, sijajno so vidne planinske poti, ki jih je v tem zahodnem delu države kar precej. Poudarjeno so prikazane planinske koče, turistične kmetije, kulturne, arheološke, naravne in druge znamenitosti. Tudi vinogradniškim predelom je namenjena ustrežna pozornost, prav tako gostinskim objektom in razglediščem.

Hrbtna stran je izpolnjena s podrobnejšimi opisi blizu 30 zanimivih lokacij – naselij, jam, dolin, rek in drugih zanimivosti. Opise dopolnjujejo lepo razvrščene izbrane barvne fotografije. Stran zaključuje predstavitev planinskih koč z zmogljivostmi, dostopi in drugimi podatki ter skica razgleda s Slavnika. Vsa besedila so prevedena v angleščino, italijanščino in nemščino.

Novost je tudi karta Dolenjske (Gorjanci, Kočevski Rog). »To karto posvečamo v spomin avtorju Miroslavu Črnivcu kot njegovo zadnje avtorsko delo,« so izdajatelji zapisali v okvirček notranje strani. Izdelana je po enaki vsebinski in tehnološki zasnovi kot Istra. Nekako v njenem središču je četverkotnik Novo mesto–Dolenjske Toplice–Semič–Metlika. Sicer pa sega od Kočevja na zahodu do Kostanjevice na vzhodu, od Trebnjega na se-

veru do Ručetne vasi na jugu. Na njej je prikazan velik del Suhe Krajine, Kočevski Rog, Bela Krajina, Gorjanci in Žumberak na hrvaški strani. Tudi ta predel je prepleten s planinskimi potmi, tudi na tej karti je poudarjena planinska vsebina in vse tisto, kar je za izletnika in pohodnika potrebno in zanimivo. Obilico podatkov in opisov nudi hrbtna stran. Vsi so prevedeni tudi v angleščino, italijanščino in nemščino. Tudi na tej strani so s skicami in potrebnimi podatki predstavljene planinske postojanke s shemo razgleda s Trdinovega vrha.

Obe karti sta uporabni tako za domače izletnike in pohodnike kot tudi za večino tujcev, ki govorijo omenjene jezike. Obe sta prvič natisnjeni in predstavljata doslej v planinski kartografiji še neobdelane predele naše države. Po obeh bodo zagotovo uporabniki radi segali, saj so to območja, ki za hojo niso zahtevna in so primerna predvsem za manj vzdržljive, tiste, ki želijo ob lažji hoji spoznavati lepote naše dežele.

Naj ob teh dveh kakovostnih in vsestransko uporabnih kartah dodam še misel znanega državnika izpred 70 let: »Kartografija je zrcalo kulturnega razvoja vsakega naroda.« Brez dvoma je kartografska kultura veliko odvisna tudi od medijev. O tem je v omenjenem pogovoru pokojni Miroslav Črnivec dejal: »Če so mediji eden od najpomembnejših sredstev ozaveščanja ljudi, ugotavljam, da je ozaveščanje o kartografski kulturi na Slovenskem še premajhno.« To zagotovo drži, saj v dnevnem časopisu o novih kartografskih publikacijah zasledimo kvečjemu kako drobno notico.

Peter Svetik

Notranjski Kras

Geodetski zavod Slovenije uspešno nadaljuje izdelavo serije izletniških kart merila 1 : 50.000, s katerimi želi pokriti vso Slovenijo. Pred kratkim so izdali že enajsto iz te serije, preostane jih še osem in izletniške karte bodo na voljo za vso državo. Vse so izdelane po enotni vsebinski in tehnološki zasnovi s

standardiziranim ovitkom, tiskanim v barvah na debelejšem papirju.

Izletniška karta Notranjski Kras sega od Cola na zahodu do Žimaric na vzhodu in od Vrhnike na severu do Pivke na jugu. Predstavlja ozemlje južno od Ljubljanske kotline ter del visokih planot Nanosa, Hrušice in Javornikov. V sredi dominira trikotnik Logatec–Postojna–Cerknica, močno je poudarjena avtocesta, dobro so vidne tudi vse druge brezprašne ceste. Odlično ločljiva je tudi planinska vsebina: planinske poti in postojanke, razgledišča, turistične kmetije in podobno. Poudarjena je še kulturna, arheološka in naravna dediščina z drugimi znamenitostmi. Izrazite so plastnice, razgibanost terena je poudarjena s senčenjem, na karti mrgoli nadmorskih višin, kar vse je za planince dobrodošlo.

Na zadnji strani so podrobneje predstavili 40 lokacij – naselij, gradov, polj, dolin, vrhov, jam, izvirov, naravnih znamenitosti in še mnogočesa. Opisali so praktično vse, kar je vredno ogleda in kar uporabnika karte – pohodnika ali izletnika tudi zanima. Vsa besedila so prevedena v angleščino, italijanščino in nemščino. Publikacije te vrste so tako pravi kartovodniki (izraz sem si izmislil sam), saj nudijo istočasno vse kartografske podatke, ki jih dopolnjujejo besedila, kot jih poznamo iz vodnikov.

Karto je uredil **Vili Kos**, za njeno izvedbo je poskrbela **Mimi Gregorič**. Kot večino je tudi to natisnila tiskarna Delo. Razen v večjih knjigarnah je na voljo v trgovini Kodkam v Ljubljani in v planinskih postojankah tega območja. Večino podobnih kart ima na voljo tudi Planinska zveza Slovenije v Ljubljani.

Peter Svetlic

Slovenske krajine

Dušan Ogrin, profesor na oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, se ukvarja predvsem s preučevanjem krajine v Sloveniji in njenim varstvom. Zato ni nenavadno, da je v letošnjem letu pripravil, DZS pa izdala že drugo, razširjeno in dopol-

njeno izdajo knjige Slovenske krajine. Na 304 straneh je objavljenih 310 fotografij avtorja, ki je prispeval tudi spremno besedilo. Zahtevno delo je na umetniškem papirju in formatu 28 x 30 cm natisnila tiskarna Gorenjski tisk iz Kranja.

Knjiga predstavlja krajine Slovenije v izjemni raznovrstnosti, kakor so jo v alpskem, panonskem, kraškem in sredozemskem svetu oblikovale naravne razmere, obdelava zemlje, poselitev in stoletna sožitja s sosednjimi kulturami. Avtor je v uvodnih besedilih zapisal to, kar je želel povedati gledalcu te fotomonografije. Krajino predstavlja kot naravo, bivališče človeka, umetno tvorbo površja, kot sistem in problem, premoženje in kraj, ideologijo, zgodovino in estetiko. V posebnem poglavju poudarja gospodarski, ekološki in kulturni pomen krajine ter identiteto prostora v človekovem naravnem okolju. V besedilu, ki je plod dolgoletnega znanstveno-raziskovalnega dela, predstavi naravo tudi po njeni zgradbi, reliefu, združbi živalskega in rastlinskega sveta, naravni in kulturni krajini ter navidezni privlačnosti, o kateri ljudje največkrat govorimo. Pri tem so posebnega pomena rastlinska odeja, obdelane površine in človekova poselitev, pa tudi ogroženost naravnega okolja zaradi poselitev, prenove kmetijstva, melioracije in regulacije rek pri gradnji elektrarn ter vse bolj razvijajočega se turizma, tudi v gorskem svetu.

Bogato slikovno gradivo nas ponovno opozarja, da je Slovenija v veliki meri gorata dežela. Na fotografijah najdemo visokogorske pašnike, zaselke in posamezne kmetije tudi nad 1000 metrov visoko, naše najlepše gore, kot so Ponce, Jalovec, Martuljska skupina, Stol itd., obdelane in naseljene nižinske predele v dolinah in soteskah z idiličnimi gorskimi kulisami, številne cerkve na gorskih grebenih kot del naše dragocene kulturne dediščine, skrivnostne figure, ki so jih ustvarile gorske in nižinske reke. Mimo vseh teh lepote vodijo številne markirane planinske poti, ki nas ne vodijo le v hribe in gore, pač pa tudi mimo pomembnih naravnih in kulturno-zgodovinskih spomenikov.

Objavljene fotografije nimajo le dokumentarnega značaja, ampak predstavljajo visoko umetniško stvaritev. Vredno jih je pogledati in gledati.

Ciril Velkovrh

Atlas reke Kolpe

Odlična predstavitev območja Kolpe, ki jo je v Atlasu reke Kolpe podal Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo pri FGG, je nova spodbuda za razvoj turizma in pohodništva ob tej mejni reki. V njem so zaobjete različne možnosti izrabe prostega časa od plavanja, čolnarjenja, kolesarjenja do sprehodov in pohodov na vzpetine levega brega Kolpe. Uporabniki pa bodo iz njega spoznali tudi vse naravne lepote in kulturne vrednote tega območja.

Jedro atlasa predstavljajo zemljevidi, od preglednih v merilih 1 : 250.000 in 1 : 100.000 do natančnih v merilu 1 : 15.000. Teh je 32 in na podrobni topografski vsebini ponazarjajo podrobno turistično in planinsko vsebino (brezprašne ceste, markirane planinske poti, sprehajalne poti, kolesarske in trimske steze, športna igrišča, parkirišča, kampe, gostinske zmogljivosti in podobno). Uporabnik lahko iz njih razbere praktično vse, kar ga zanima.

Vsebinski opisni del atlasa se začne z geografskim opisom doline Kolpe in nadaljuje s podrobnejšimi predstavitvami zanimivosti posameznih delov doline. Podrobno so predstavljene najpomembnejša kulturna dediščina in naravne lepote. Besedila odlično dopolnjujejo izbrane barvne fotografije, dodane slovenskemu besedilu na levi strani. Desne strani na prijetni oker podlagi izpolnjujejo prevodi v angleščino, italijanščino in nemščino. K besedilom sodijo še podrobne informacije z naslovi in telefoni gostinsko-turistične ponudbe. Iz kratke predstavitev na predzadnji strani naj ponovimo dva stavka: »Kdor hoče videti, mora gledati s srcem. Kdor hoče odkriti, mora potovati s karto v roki.« Zares, Atlas reke Kolpe omogoča spoznavati, raziskovati in uživati ob naravnih lepotah in kulturnih vrednotah.

Atlas so zasnovali in uredili **Brane Mihelič, Dušan Petrovič** in prof. dr. **Branko Rojc**, besedila je pripravil **Matjaž Puc**. Na skupaj 76 straneh je približno polovica zemljevidov, polovica besedil in več kot 50 izbranih barvnih slik. Uporabnikom je na voljo v TD ob Kolpi, podrobnejše informacije pa nudi B. Mihelič (061/125 06 76).

Prav gotovo je atlas uporaben, informativen in kakovosten priručnik, dobrodošel vsakomur, ki si želi približe spoznati dolino Kolpe, ki je bila doslej zlasti v zgornjem teku premalo znana. Želeli je, da bi bil znanilec pomladi v tej zvrsti celovite predstavitve nekega območja.

Peter Svetik

Predstavitev območja GEOSS

V zakladnice planinske in splošne turistične literature bomo poslej lahko vtkali še eno pomembno in kakovostno publikacijo – vodnik po območju GEOSS (geometričnega središča Slovenije). Konec oktobra ga je predstavil v nakladi 3000 izvodov odbor projekta »Vače '81«. To izredno bogato območje s kulturnimi, arheološkimi, sakralnimi, naravnimi in drugimi vrednotami je izredno zanimivo tudi za planince in pohodnike, ki si želijo v prijetni naravi nabirati telesnih moči in hkrati širiti tudi obzorje duha. Planinski pohod iz Litije na GEOSS je že tradicionalen (prihodnje leto bo že deveti) in se ga vsako leto udeležuje veliko pohodnikov.

Vodnik je ob neposredni pomoči **Jožeta Dernovška** in **Petra Svetika** vzorno pripravil in uredil **Martin Brilej**, ki je prispeval tudi večino lepih barvnih fotografij. Prva, mnogo skromnejša in za današnji čas zastarela in nepopolna izdaja iz leta 1984 in je že povsem pošla. Sedanja je bistveno bogatejša tako po vsebini kot po opremi. Od 16 poglavij jih je kar polovica novih, preostale pa so posodobljena in dopolnjena z novimi podatki. Obsega nekaj nad 80 strani in skoraj 80 je tudi fotografij. Tiskarna Grafex iz Izlake je tako tehnično pripravilo kot tisk in vezavo odlično opravila. Malopro-

dajna cena na Geossu je 1700, v knjigarnah pa 1900 tolarjev.

Besedila, napisana jedrnatno in poljudno, so prispevali mnogi avtorji: Martin Brilej, Jože Dernovšek, **Anka in Zvone Kolenc, Vili Kos, dr. Sandi Sitar, Peter Svetik, Davorin Vuga** in **Blaž Zarnik**. Med novimi besedili se jih največ nanaša na Vače: spominska hiša, v kateri nastajajo zbirke gradiv, povezanih s projektom, aleja ustvarjalnosti, kjer so razpostavljene masivne skulpture v hrastu, izdelki kiparskih kolonij, župnijska cerkev in šolstvo na Vačah. Za vse obiskovalce bo zanimiv opis pravkar odkrite, posebej označene in zavarovane fosilne morske obale, za šolsko mladino pa prispevek o učnih poteh na Vačah. Novo je tudi zadnje poglavje Z Geossom še kam drugam, ki obiskovalce vabi še na obisk bližnje okolice: Litije, Šmartnega, Bogenšperka, Vidrge, Medijskih Toplic in še česa. Ti kraji so opisani, posebej so označene smeri vožnje z razdaljami.

Prvo poglavje, ki ga je vseboval že stari vodnik, je namenjeno opisu samega središča naše države, njegovemu splošnemu, zgodovinskemu, narodnostnemu in strokovnemu pomenu. V nadaljevanju so predstavljene Vače nekoč in danes s posebnim poudarkom na prazgodovinski naselbini, arheoloških izkopavanjih, najdbah in svetovno znanih situli z Vač. Spominska pot Geoss pohodnika vabi in vodi po vseh zanimivostih od Dolskega preko Vegove Zagorice, Geossa in Vač do Zasavske gore in na cilj v Savo. Pot, sicer dolga okoli 30 km, je sorazmerno lahka in jo je moč prehoditi v dveh delih: prvič, denimo, do Vač in drugič od tu do cilja v naselju Sava. Omenimo naj še lahko krožno pot Geoss, dolgo manj kot 10 km, z največjo višinsko razliko 150 metrov, ki vodi prav skozi arheološka najdišča in prazgodovinsko naselbino s štartom in ciljem na Vačah, v Geossu ali kje drugje. Uporabnik bo v vodniku našel še marsikaj koristnega: legendo o nastanku Slivne, veliko o **Juriju Vegi**, nekaj o **Valvasorju** in podobno.

Vodnik Geoss vsebuje vse pomembne podatke tega zanimivega

območja v osrčju naše domovine. Dodamo naj še, da je le redkokje na tako majhnem prostoru zbranih toliko zanimivosti kot prav v središču Slovenije. Zemljevid ob koncu knjžice je samo prepotreben dodatek za orientacijo in spodbuda pohodnikom.

Prav bi bilo, da bi vsak Slovenec vsaj enkrat obiskal srce naše države.

P. Sv.

Planinske in božjepotne poti se dopolnjujejo

Franci Petrič, odgovorni urednik verskega tednika Družina, je pripravil opise še nadaljnjih 42 božjepotnih poti na slovenskem etničnem ozemlju, ki so izšli že v četrti knjigi s skupnim naslovom Duša le pojdi z mano. Med njimi jih je 15 v ljubljanski nadškofiji, 18 v mariborski škofiji, 4 v koprski in 5 takih poti v zamejstvu. Marsikatera romarska pot se vsaj delno prekriva s planinskimi potmi, ki vodijo še dalje k višje ležečim planinskim ciljem, razglednim točkam, do planinskih koč ali na vrhove.

Turisti in romarji v knjigi lahko preberejo, med potjo pa si tudi v naravi ogledajo bogato sakralno kulturno dediščino znanih slovenskih in tujih umetnikov kakor tudi pomembna dela domačih obrtnih mojstrov. Mnogo cerkv je bilo še posebno v zadnjem času polepšanih in obnovljenih tako, da bo to bogastvo ohranjeno tudi za naše zanamce, kar je pomembno tudi zato, ker se število romarjev in planincev vsako leto večja.

Posebno naj omenimo le nekatere v tej knjigi opisane božje poti. Od bazilike Žalostne Matere božje v Stični vodi planinska pot do Lavričeve koče na Gradišču (510 m), ki je 24. točka Razširjene slovenske planinske poti (RSPP). Od znamenite podružnične gotske cerkve sv. Petra v Dvoru pri Polhovem Gradcu nas vodi pot na Grmado (898 m, 31. točka RSPP) z lepim razgledom na Ljubljansko kotlino. Iz partizanskih Dražgoš, kjer so leta 1966 postavili novo cerkev sv. Lucije po načrtih arh. **Toneta Bitenca** in z deli slikarja **Staneta Kregarja**, nas vo-

dijo poti po Jelovici in na Ratitovec. Cerkev sv. Duha na Jezeru stoji sredi bohinske doline, nad katero se dvigajo Spodnje Bohinjske gore s priljubljenim smučiščem na Voglu. Od cerkve sv. Treh Kraljev v Slovenskih Goricah ni zelo daleč do Zavrha s spomenikom generalu **Majstru** (15. točka RSPP). Z Lovrenca na Pohorju z župno cerkvijo Matere božje nas različne poti vabijo na grebene tega pogorja in k Lovrenškim jezerom, z Leš na Koroškem s cerkvama sv. Ane in sv. Volbenka pa je lep pogled na Uršljo goro. Obe točki ležita ob Slovenski planinski poti. Solčava z enkratno gotsko arhitekturo župne cerkve Marije Snežne je izhodišče za Olševo (1929 m, 9. točka RSPP) in Logarsko dolino ter za pohode po Slovenski planinski poti prek Raduhe (2062 m, 12. točka SPP) ali pa na Korošico (1808 m, 14. točka SPP). V Spodnji Idriji, kjer je župna cerkev Marijinega vnebovzeta iz leta 1156, je izhodišče za Jelenk, 1107 m visoki razgledni vrh z mnogimi še vidnimi ostanki iz 1. svetovne vojne. Podružnična cerkev Marije sedmih žalosti v Predjami je nekdaj stala ob Slovenski planinski poti, ko je ta še vodila skozi Postojno.

Ciril Velkovrh

Knjige o naravi za otroke

Pred kratkim je Založba Mladinska knjiga izdala komplet treh knjig, ki govorijo o naravi in življenju v njej. Namenjene so najmlajšim bralcem naravoslovnih knjig, v katerih nam avtorji pričarajo čudoviti svet na prostem. Vse tri knjige so prevedene iz angleščine.

Imenitna knjiga za sončne dni (**Angela Wilkes**) nam predstavlja opremo za preživetje v naravi, skrivališča in preprosta zavetja, različne vrste prehrane, spoznavanje živalskih sledov, označevanje poti in risanje zemljevidov, navodila, kako se znajdemo v naravi, opazovanje vremena in še mnogo drugih koristnih navodil.

Raziskujem naravo (**Claire Watts**) je komplet priročnika in delovnega zvezka z navodili, kaj in kako lahko iščemo in opazujemo v naravi od

drobnih živalic in ptic do listov, cvetov in dreves. Zbirki sta priložena tudi povečevalno steklo in zložitljiv daljnogled, s čimer se najmlajši prav ob tem kompletu lahko srečajo prvič v življenju.

»Poskusi v naravi« pa bralcem predstavlja živo in neživo naravo. Za mlade planince so prav gotovo najbolj zanimivi zapisi o kamninah in mineralih ter o onesnaženju in čiščenju voda.

Ciril Velkovrh

društvene novice

Poslovil se je poslednji krpljevec

(Evgen Božič, *19. 3. 1905, †24. 9. 1997)

*Ena ura je skrita
mor'bit 'lih nocoj...
nobeden prijatelj
ne pojde z menoj.*

(Stara tolminska obsmrtnica)

Omahnil je viharnik. **Evgen Božič**, zadnji živeči ustanovni član predvojnega ilegalnega PK Krpelj, je zapustil planinsko srenjo in nepreklicno odšel na svojo zadnjo turo v nedrja svojih Peči. Kot da bi slutili skorajšnje slovo, smo ga bralcem Planinskega vestnika поблиže predstavili v letošnji dvojni številki (PV 7-8/1997, str. 323-325).

Z njegovim odhodom izgubljam o človeka, ki je bil vse življenje povezan z gorami: od svojih dijaških let naprej, v času prijateljevanja z **Zorkom Jelinčičem**, **Francem Štrukljem** in **Klementom Jugom**; v letih najtrših preizkušenj za Primorco pod italijanskim fašizmom; v letih razvoja nove planinske organizacije na Tolminskem, ki je vzniknila na ruševinah svetovne človeške blaznosti in na tradiciji nekdanje Soške podružnice; v zrelem obdobju iskanja prepotrebne sprostitev po napornem delu. Potreba, da predstavimo javnosti čimveč še neobjavljenih podatkov iz časa nastajanja in delovanja Krplja, je narekovala,

da sva se v zadnjih letih srečevala pogosteje kot običajno. Razmere delovanja planinskih navdušencev v globoki ilegalni je lahko avtentično pojasnil edino še on. Živo je pripovedoval. Dogodke je ohranil v presunljivo svežem spominu, do zadnje podrobnosti.

Spominjam se enega od svojih obiskov, ko sem se letos spomladi vračal z Gradice. Med samotnim spuščanjem po Konjskem hrbtu v grapo Knežce sem spontano podoživljal dogodke iz številnih Evgenovih pripovedi. Nič čudnega, saj sem se gibal po svetu, ki je bil vse-skozi njegovo torišče. Sklenil sem, da se oglasim tudi pri njem. Razveselil sem ga z vejico rušja, katere smola je oddajala omanen vonj, rekoč, naj jo poduha vselej, kadar se mu stoži po gorah. Kasneje sem ga še nekajkrat obiskal. Vsakokrat mi je pomenljivo namignil: »A jo vid's? Še je tam za vratil!« Vejica se je počasi sušila. Žal je z njo tudi Evgenova življenjska iskra nezadržno pojemala.

Kdaj je globlje doživljal prelesti nje-mu tako ljubega gorskega sveta? V 553

času, ko je bilo na Primorskem vse, kar je dišalo po slovenstvu, prepovedano, Peči obdane z bodečo žico in so bili lepi trenutki gorske tišine tako rekoč ukradeni, ali morda kasneje, v svobodni domovini, ko je naenkrat lahko zadihal s polnimi pljuči? Vprašanje, ki sem ga nosil v sebi, pa ga Evgenu nisem več utegnili zastaviti. Odšel je za Zorkom, Francetom in drugimi pajdaši iz Krpja.

Zarko Rovšček

Vejica sleča Marjanu Perku na grob

Na tržiškem pokopališču smo se v prvih dneh septembra poslovili od znanega alpinista, gorskega reševalca, vodnika in planinskega oskrbnika **Marjana Perka**.

Kot mnogi njegovi mladi vrstniki se je tudi Marjan šel učiti za strojarja. V prostem času je hodil v hribe nad Trzičem, smučal po Zelenici in se loteval prvih plezalnih poskusov v Storžiču. Komaj se je sprijateljil s skalo in zmogel težavnejše vzpone, se je začela druga svetovna vojna. Nemci so ga mobilizirali in poslali na vzhodno fronto; ranjen se je vrnil domov v Trzič na zdravljenje in odšel v partizane.

Po osvoboditvi leta 1945 se je Marjan kot alpinist in hribovec lotil dela v gorah in planinski organizaciji. Skupaj z drugimi gorenjskimi plezalci je oživljal naš med drugo svetovno vojno zamrli alpinizem. Spet je plezal in pomagal pri obnavljanju

planinskih postojank na Kofcah, na Šiški planini, Pod Storžičem, na Zelenici in na Dobrči. Z **Natkom Salbergerjem** in **Avgustom Primožičem** je leta 1947 v Trziču organiziral Alpinistični odsek in mu potem načeloval več let. S tržiškimi alpinisti je postavil bivač v Storžiču, **Dragu Koreniniju** pa je pomagal pri obnavljanju jeseniških bivačkov v Julijcih. Leta 1949 je vodil prvi alpinistični tabor v Trenti in bil tehnični vodja zveznega alpinističnega tečaja na Prenju. Tega leta je pri PZS prevzel odgovorno delo alpinističnega inštruktorja in posvetil vse svoje organizacijske sposobnosti in izkušnje nadaljnemu organiziranju in razvoju slovenskega alpinizma. Postal je član upravnega odbora PZS.

V sodelovanju s Komisijo za alpinizem PZS je organiziral vrsto novih AO in kmalu je v Sloveniji delovalo 25 AO s skoraj 1000 alpinisti in pripravniki. Kot alpinistični inštruktor je vodil vrsto alpinističnih tečajev in prve alpinistične odprave na Prenj, Čvrnico, Prokletije, v Dolomite in v Centralne Alpe.

V alpinistični kroniki je podatek, da je v tistih letih organiziral in vodil okoli 70 zveznih, republiških in društvenih alpinističnih tečajev in tečajev GRS. Na mnogih je tudi predaval.

V naših gorah je opravil okoli 400 plezalnih vzponov, med njimi 32 prvenstvenih. Nekateri so še posebej zanimivi, kot: direktni vzpon v zahodni steni Zahodnega Prisanka, vzpona v Vodnikovem Vršacu in v Lepem Špičju, osrednja smer v Pelcu in Tržiška v Storžiču. Omeniti je treba še njegov najtežji vzpon: 5. avgusta 1950 je s **Cicem Debeljakom** preplezal v severni steni Travnika različico Aschenbrennerjeve smeri, kar je tedaj veljalo za najtežji plezalni vzpon v Julijcih.

Kot gorski reševalec je sodeloval na okrog 300 reševalnih akcijah. Bil je tudi gorski vodnik in smučarski učitelj. Kot alpinist se je povzpел na glavne vrhove Centralnih Alp in se po letu 1949 udeležil več visokogorskih alpinističnih tečajev v Švici, kjer se je seznanil z delom in vzgojo lavinskih psov švicarske reševalne službe. Leta 1951 je pri GRS orga-

niziral Odsek za vzgojo lavinskih psov in s sodelovanjem Kinološke zveze Slovenije organiziral več začetniških tečajev za lavinske pse v Tamarju, pod Storžičem in na Korosci. S svojim lavincem Rigom je sodeloval na dveh tečajih na Pat-scherkoflu v Avstriji, kjer je med 40 udeleženci iz Avstrije, Italije in Nemčije zasedel prvo mesto.

Marjan Perko je bil pesnik po rojstvu. Če mu je ob pogledu na gore zaigralo srce, se je porodila nova pesem in nova melodija. Njegove pesmi pojejo o gorah in alpinistih, o cvetju in ljubezni, o smrti in grobu. Z leti se jih je nabralo za cel venec, od planinskih poem, kot sta S triglavskega veter gorovja in Kjer visoke so planine, do šegave poskočnice Janez in Micka v Kranj gresta po picka. Večina jih je že ponarodela. Življenje in delo sta ga kovala in brusila, da je na zunaj kazal videz trdega, odrezavega hribovca, v resnici pa je bil človek z mehkim srcem in pesniško dušo. Ko se je upokojil, so ga gore spet potegnile v svoj objem; postal je oskrbnik planinskih postojank, leta 1969 Pod Storžičem, potem na Zelenici, leta 1971 pa v Tamarju.

S **Tonem Bučerjem** je jeseni 1982 v Logarski dolini organiziral prvo srečanje starejših alpinistov – veteranov, ki so se potem vrstila leto za letom. To so srečanja predvojnih alpinistov in alpinistov, ki so se po osvoboditvi leta 1945 aktivno udeleževali v gorah in bili pobudniki, organizatorji in inštruktorji na različnih povojnih alpinističnih taborih in tečajih, skratka, alpinisti, ki so delovali pri vzgoji prve povojne alpinistične generacije v Sloveniji.

Lani je kot sedemdesetletnik vodil 15. srečanje alpinistov veteranov v Koči na Gozdu. Tedaj ni nihče med nami slutil, da ga čez leto dni ne bo več med nami. Nanj se je zgrnila bolezen in njegovo življenje je začelo ugašati, dokler se pred kratkim ni utrnulo.

Našo hribovsko družino je zapustil mož, ki je svoje življenje posvetil goram in planinstvu. Čeprav je odšel od nas tiho, spomin na planinskega tovariša Marjana med nami ne bo ugasnil.

Vlasto Kopač

Planinsko društvo IMP 1977–1997

Med množico planinskih društev, ki razvijajo ljubezen do gora, se Planinsko društvo IMP uvršča med večja in uspešnejša. Pred dvajsetimi leti ga je ustanovila skupina delavcev takratnega IMP. Že prej so skupaj redno hodili v hribe, lastno društvo pa so želeli ustanoviti zato, da bi razširili možnost za skupno organizirano planinarjenje ter s tem utrjevali tudi medsebojne vezi v kolektivu. Pobuda za nastanek društva je bila sprejeta na Triglavu avgusta leta 1976 med pohodom, s katerim so planinci IMP dali svoj prispevek k praznovanju dvajsetletnice podjetja.

Iniciativni odbor je pripravil ustanovni občni zbor Planinskega društva IMP, ki se ga je 23. decembra 1977 udeležilo nekaj nad 60 članov. Začetki so bili skromni. Z močno voljo in zagnanostjo mnogih zaslužnih članov ter seveda s podporo podjetja se je PD IMP hitro postavilo na noge. Glavna dejavnost društva so organizirani izleti pod vodstvom usposobljenih vodnikov. Program izletov je pripravljen tako, da vse leto ponuja za vsakogar nekaj. Vsak mesec organiziramo tri do štiri izlete. Stalnica v programu našega društva in naša vsakoletna akcija je pohod na Triglav. Obiskujemo tudi gore v tujini. Organizirano smo se povzpeli na Mont Blanc, Marmolado in Breithorn. Obiskali smo španske in slovaške gore, kar štirikrat pa smo se odpravili na grški Olimp. Lansko leto smo bili na Korziki, letos na Siciliji. Zelo priljubljena vsakoletna akcija je izlet v neznanu. Sodelujemo na pohodih, ki jih pripravljajo druga društva in organizacije. Skupaj s športnim društvom Dragomer skrbimo za krožno pot Po poteh dolomitskega odreda na Ključ. Vsako leto od leta 1977 dalje soorganiziramo aprilski spominski pohod na Ključ.

Čeprav nosi naše društvo ime podjetja, kjer je nastalo in vsa ta leta uživalo njegovo podporo pri svojem delovanju, vedno z veseljem sprejemamo medse vse ljubitelje gorā. Nekateri se nam pridružijo na enem samem izletu, drugi pa se po prvem

srečanju znova in znova vračajo in nekateri se v naše društvo tudi včlanijo, v njem prevzemajo dolžnosti in nam pomagajo pridobivati dragoceno podporo za našo dejavnost. Ta podpora je posebej pomembna v zadnjih letih, ko društvena dejavnost marsikje zamira, medtem ko PD IMP ni doživelo večjega osipa in ima stalno med 400 in 500 članov.

Dvajset let ni kratka doba. V tem času smo se morali spopadati tudi s problemi in težavami. Naše okolje se je močno spremenilo. Podjetje, čigar ime nosimo, danes še zdaleč ni več tako veliko in gospodarsko močno, kot je bilo včasih, ko je društvo nastalo, zato tudi pomoč ni več tako izdatna, kot je bila nekoč. Toda planinci se ne bojimo za prihodnost.

Katja Godec

40 let PD PTT Maribor

Štiridesetletnica Planinskega društva PTT Maribor je gotovo jubilej, ob katerem lahko društvo, njegovi člani, širša planinska javnost in družbena skupnost ocenijo delo društva in hkrati ugotovijo, kakšno stopnjo razvoja je društvo doseglo; pa tudi njegovo vlogo in pomen v kolektivih Pošte in Telekomu, od koder je večina njegovih članov, in v mestu, kjer ima sedež, v regijah, kjer deluje, v merilu Planinske zveze Slovenije itn. To je tudi priložnost za razčlenitev morebitnih pomanjklivosti, na podlagi česar postane delovanje še uspešnejše.

Planinsko društvo PTT Maribor sodi gotovo med boljša in dejavnostna planinska društva v Sloveniji. S svojim delovanjem si je pridobilo kar velik ugled v okolju, v katerem deluje, pa tudi v štajerskih regijah in pomurski regiji, ki jih pokriva s svojim delovanjem. Pristno in prijateljsko sodelovanje s ptt planinskima društvoma Celje in Ljubljana in številna srečanja na zborih, pohodih, izletih so vezi in poznanstva med planinci z različnih koncev krepila in jih tudi mnogokrat oplemenitila v trajne prijateljske vezi; v kar številnih primerih pa sta mlada planinka in planinec svoje poznanstvo sklenila z izmenjavo zakonskih prsta-

nov in skupno zaživela srečno zakonsko življenje.

Planinsko društvo PTT Maribor je v vseh teh letih organiziralo številne izlete po Sloveniji in tujini, poleg tega pa je bilo tudi organizator številnih zborov PD PTT Slovenije, bivše Jugoslavije, partizanskih pohodov planincev; v zimskem času je prirejalo predavanja s prikazovanjem diapozitivov in video posnetkov. Poleg kakovostnih občnih zborov društva je treba omeniti tudi skrb za vzdrževanje planinskih poti, Transverzale (sedaj jo imenujemo *poč*) kurirjev in vezistov NOV Slovenije, zlasti pa nenehno in vzorno skrb za planinsko postojanko, ki jo upravlja ter občasno obnavlja in povečuje njene zmogljivosti – Poštarski dom pod Plešivcem, ki so ga zgradili pred 42 leti na Selah pod Uršljo goro.

Zanimiv je trend rasti in padcev števila članstva. Ob ustanovitvi, leta 1957, je društvo štel 310 članov, že naslednje leto jih je bilo sto več. Šele leta 1970 je število članov presseglo številko petsto (517). Sedem let pozneje je doseglo številko 624, leta 1978 692 itn. Število članov se je iz leta v leto povečevalo in je sredi osemdesetih let doseglo že številko 1000. Žal je zadnja leta število članov spet upadlo in danes nas je v društvu nekaj manj kot 700. Zato ni naključje, da si je novi upravni odbor planinskega društva kot eno izmed nalog 'pri vrhu' zapisal povečanje števila članov.

V štirih desetletjih obstoja se je pri vodenju planinskega društva zamejnalo več predsednikov, tajnikov, gospodarjev, upravnih odborov in drugih teles. Vsak je k uspešnemu delovanju društva prispeval nekaj. Številni so prejeli visoka priznanja Planinske zveze Slovenije (tudi PZS Jugoslavije), nekateri pa so prejeli priznanja in pohvale svojega društva. Nemajhen je tudi prispevek nekdanjih ptt podjetij, pri čemer zagotovo izstopa PTT-podjetje Maribor in njegova direktorja **Martin Prevorčnik** in **Stanislav Brglez**.

Tudi vsi nekdanji predsedniki društva niso bili, na primer, enako 'močni' in prizadevni. Starejši planinci imamo, na primer, v dobrem spominu drugega predsednika po

vrsti, inž. **Toneta Gosarja**, ki je vodil društvo celih 14 let. Od prvega predsednika **Staneta Kneza** je prevzel to vodilno funkcijo leta 1960 in jo je predal svojemu nasledniku šele spomladi 1974. Bil je zelo priljubljena osebnost in tako dober predsednik, da planinci pred občnim zborom in na njem sploh nismo pomislili, da bi lahko naše društvo vodil kdo drug.

Tone Gosar je imel vrsto let težave z zdravjem in na koncu je poslednjo bitko z boleznijo izgubil.

Danes poskušamo v društvu moči obnoviti, zato vključujemo v delo mlajše člane in sodelavce Pošte in Telekom. Nočemo ležati na lovoriških in se uspraviti z doseženimi uspehi, ker se zavedamo, da lahko še marsikaj storimo bolje in lepše. Ali nam bo uspelo uresničiti vse zamisli in dolgopotezne načrte, bo nedvomno pokazal naš naslednji mejnik – društveni Abraham čez deset let.

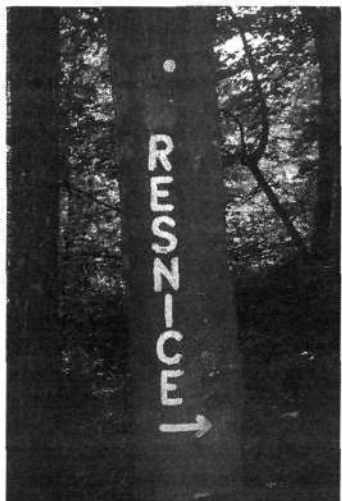
Bruno Fras

Planinska pot v Resnice

Ste že bili v Resnicah? Niste? Ste sploh vedeli, da imamo planinci tudi markirano planinsko pot v Resnice? Ja, pa jo imamo, kar pogledajte si fotografijo!

»In kje naj bi bila ta pot v Resnice?« boste vprašali.

Nedaleč od geometrijskega središča Slovenije. Od obeležja GEOSS

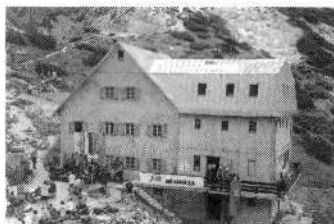

na Spodnji Slivni (za katerega upam, da veste, kje stoji, kajti kdor ni bil na Geossu, ni pravi Slovenec) se usmerite bolj zahodno in po prijetni nekajminutni hoji boste kmalu zagledali markacijo s puščico in napisom Resnice. Usmerite se torej navzdol in kmalu boste spoznali tisto pravo RESNICO

Franci Erzin

Uresničena obljuba

Na slavnosti ob 100-letnici Cojzove kočice na Kokrskem sedlu je v pozdravnem nagovoru predsednik PD Kranj **Franc Ekar** obljubil, da bo PD

Kranj kot darilo k jubileju obnovilo in osvežilo signalizacije ter posekalo rušje in drugo grmičevje na poti do Cojzove kočice, ki je dokaj zahtevna. S tem bo zagotovljena večja varnost planincev do Cojzove kočice, imenitne in lepe planinske postojanke (na fotografiji ob 100-letnem slavlju). Zahtevno nalogo so markacisti PD Kranj na čelu z **Rudijem Lancem** 3. septembra v celoti uredili in tako obljubo predsednika v celoti izpolnili – samo tri dni po obljubi!

Takšno darilo je najbolj na mestu in najbolj uporabno.

Planinski jubileji

V prvi polovici leta 1997 je bil občni zbor Planinskega društva Zabukovica, ki je izzvenel v spominu na nekatere mejnike v življenju društva. Načelnik mladinskega odseka **Bogomil Polavder** je spregovoril o jubilejnem, desetem pohodu žensk na Hom. Ob dnevu žena leta 1969 so bile žene prvič povabljene na planinsko postojanko Hom, pred desetimi leti pa je društvo organizi-

ralo Pohod na Hom. Udeležba na teh pohodih je bila vsako leto večja. Letošnji deseti, jubilejni pohod, je bil 9. marca. V lepem sončnem vremenu se je v evidenco pohodnic vpisalo 179 deklet in žen, kar je največja udeležba do sedaj. Šest pohodnic, ki so se udeležile vseh desetih pohodov, je prejelo posebno priznanje – opeko z motivi rož. Za udeležbo na petih pohodih je 12 žena prejelo lično stekleno vazo. Udeležence pohoda imajo posebne legitimacije, vsako leto vanje odtisnejo poseben, simboličen žig. Pohodnice so prišle iz skoraj vseh krajev žalske občine, najbolj številčna je bila skupina iz Andraža, prišle so iz Celja, Laškega, Šentruperta nad Laškim, Vinske gore in Murske Sobote.

Načelnik mladinskega odseka je prav tako opozoril, da letos praznuje Savinjska planinska pot 25 let – srebrni jubilej. Prvi posvet o poti je bil 19. januarj 1972, 27. aprila 1972 je bila pot končana, opravljeno je bilo 678 ur dela in 15. oktobra 1972 je bila slavnostna otvoritev poti. Že 15. oktobra 1972, na proslavi, so nekateri prejeli značke za prehojeno pot. Med njimi je bil **Matej Svetel** iz Maribora, ki je v vpisno knjigo zapisal: »Če Savinjske poti ne bi markirali in jo danes svečano odprli, potem večina planincev in ljubiteljev narave ne bi spoznala nekaterih čudovitih predelov Savinjske doline.«

Pot so do 1. januarja 1997 prehodili 1804 planinci. Želja, da bi bilo ob jubileju 2000 nosilcev znakov, verjetno ne bo uresničena, pa čeprav je letos že 15 članov PD Zabukovica opravilo to pot. Želja ne bo uresničena, ker nekateri pozabljajo na to pot, ki je tudi njihova.

Pred samo imam Rukzak, glasilo Planinskega društva Žalec. Društvo ga je izdalo pred svojim občnim zborom. Nikjer, niti v poročilu predsednika, niti v načrtih dela za leto 1997 ni najmanjše sledi o Savinjski poti. Društvo ima dve koči, ki sta vključeni v pot, vendar ne načrtujejo, da bodo svojo mladino popeljali po Savinjski planinski poti in k svojim postojankam! Zato ni čudno, da je lani samo en član PD Žalec opravil to pot, ki so jo pred leti

spremenili prav zaradi njih, ko so traso iz Šmohorja prestavili na Bukovico v želji, da se predstavijo predvsem naši planinski domovi, med katere spada dom PD Žalec – Bukovica.

G. Štorman, predsednik odbora za Savinjsko pot, predlaga, da bi leta 1999 izdali Planinski priročnik 2000. V njem bi opisali Savinjsko dolino, planinsko zgodovino, Savinjsko planinsko pot itd. Bomo v Savinjski dolini zmožni uresničiti to idejo?

Prav tako je načelnik opozoril, da je letos 25 let, kar so bile 22. 6. 1972 podeljene prve značke Pionir planinec. Do sedaj je bilo podeljeno 168 bronastih, 41 srebrnih in 27 zlatih znakov.

V šolskem letu 1972/73 so organizirali prvo planinsko šolo, do sedaj je šolo opravilo 157 mladih planincev.

14. 3. 1972 se je končal prvi tečaj prve pomoči.

13. 2. 1972 je bila prva zimska šola v naravi, pri kateri vseskozi od začetka do konca sodelujejo kot predavatelji tudi planinci.

Leta 1972 so naši mladinci prvič tekmovali na orientacijskem tekmovanju na Šmohorju.

Srebrni jubilej sledi srebrnemu jubileju.

Ob tem v društvu ne bodo mogli mimo dejstva, da je bila 17. 9. 1967 otvoritev prve planinske kočice na Homu in 22. 7. 1977 otvoritev novega dela planinskega doma ter da gamsi že 25 let čuvajo žig na vrhu Kamnika. Od 10 do 15 živali šteje trop gamsov in kljub bojzani, da jih bodo pregnali planinci, se to ni zgodilo.

Zato ni nenavadno, da je na občnem zboru predstavnik Lovske družine Gozdnik Griže poudaril skupno delo lovcev in planincev pri čuvanju narave.

Na občnem zboru je predsednik PD Žalec povabil člane PD Zabukovica na Romanov pohod, memorialni pohod v spomin na **Romana Miklavca**, ki se je ubil v stenah Kamnika dne 26. marca 1977. Roman je bil dolga leta zelo delaven član PD Zabukovica.

Občni zbor je ob pesmi Planinskega pevskega zbora, ki deluje pri PD

Žalec, izzvenel v obujanju spominov in v načrtovanju bodočega dela.

Žal smo na občnem zboru pogrešali predstavnika Krajevne skupnosti Griže. Radi bi mu predstavili naše delo.

Tudi predstavnik šole je manjkal. Zato nismo dobili odgovora na vprašanje, kako so na šoli zadovoljni z našim delom z mladimi planinci.

Izvoljeno je bilo novo vodstvo in predsedniku **Srečku Čulku** so udeleženci občnega zbora ob zaključku želeli obilo uspehov pri njegovem delu.

Franc Ježovnik

Deseti pohod Po poteh Andraža

Planinska sekcija Športnega društva Andraž je pred petimi leti ob otvoritvi planinske poti Po poteh Andraža obljubila, da bo dvakrat letno – ob setvi in žetvi – pripravila voden pohod po andraški krajevni skupnosti. To je uresničila in tako je bil na zadnji dan meseca športa '97 v tem letu, 12. oktobra letos, deseti pohod. Udeležili so se ga 104 pohodniki, ki so bili na Sevčniku (562 m), kjer je nov trikotni žig, kakršni so običajni na vrhovih. Zaključek pohoda, ki ga je malo zmotil dež, je bil v Domu krajanov (sicer je bil predviden na športnem igrišču), kjer sta bila tudi golaž (sponzor KS Andraž) in podelitev 21 priznanj udeležencem vseh 10 pohodov. Dobili so jih tudi planinci iz Maribora in Zagreba. Med njimi je bil **Stane Štorman**, ki je to pot prehodil že večkrat in pravi, da je zanjo porabil čistega časa za hojo le nekaj nad pet ur. Pripravili so tudi kulturni program: mladenič je zaigral na harmoniko, domači pevci so zapeli nekaj naših starih pesmi in udeležence je pozdravil še predsednik KS Andraž.

V drugem delu so predstavili vodnik Po poteh Andraža – to delo je opravil vodja planinske sekcije **Vili Pižorn**. To je sedaj prva krožna planinska pot, opremljena z enotnimi pravokotnimi tablami, ki jih je predpisala Komisija za pota (KZP) pri PZS. Tudi opis in vsa soglasja so

bila posredovana KZP. Sedaj, ob peti obletnici, je tukaj še Vodnik po poteh Andraža. Zanj je poskrbel **Simon Ograjenšek**, uredila ga je **Martina Ograjenšek**, fotografije je napravil **Jani Rojnik**, opis poti pa je ob sodelovanju še z drugimi pripravili **Božo Jordan**. Tako bodo ta vodnik lahko pohodniki s pridom uporabljali in bolje spoznali še ta del naše domovine.

B. J.

Slovenski železarji na Mojstrovki

Organizatorji letošnjega drugega pohoda slovenskih železarjev (prvi je bil junija na Okrešelj) so bili Jeseničani. Za cilj so izbrali Malo Mojstrovko. Njihovemu vabilu se je 27. septembra odzvalo 148 pohodnikov iz različnih podjetij koncerna Slovenske železarne. Prišli so ljubitelji planin z Jesenic, iz Štor in Celja, najštevilnejši med njimi pa so bili Ravenčani. Kot je poročal **Franci Telcer**, eden od dolgoletnih soorganizatorjev in udeležencev pohodov slovenskih železarjev, je bilo tudi njihovo tokratno druženje nad vse prijetno, zato so sklenili, da bodo podobne ture prirejali tudi v prihodnje.

A. Č.

Tečaj za dolenske markaciste

Komisija za pota pri PZS je razpisala tečaj za markaciste za zahodno-dolensko markacijsko območje, katerega organizacijo je prevzelo PD Ribnica. Vseh prijav je bilo 23 iz 4 planinskih društev (PD Dobropolje 1, Loški potok 2, Kočevje 7+1, Ribnica 12). Tečaj je bil v planinski postojanki na Mali gori pri Sv. Ani (720 m) 13. in 14. septembra. Prvi dan je bilo 11, v nedeljo pa 10 tečajnikov. Opravljen je bil del teoretičnega dela in del praktičnega dela na Ribniški planinski poti (RPP) od Jasnice po pobočju Strmca (662 m), drugi dan pa še del teoretičnega dela (ko je deževalo). Dne 4. in 5. 10. je bilo opravljeno nadaljevanje markiranja od Jasnice čez križišče proti gradu Strmec, čez asfaltno ce-

sto Jelendol-Kočevska Reka do križišča na asfaltni cesti Jelendol-Grčarice (521 m) in proti Grčarskim Ravnem. Tam smo opazili sledi medveda, okoliščine pa nam je razložil dijak gozdarske srednje šole. Dan pozneje je bil pisni izpit in obnova markacij od kočice do razgledišča.

Tečaj so uspešno opravili, prejeli izkaznico markacista in postali pri-

Tečajniki z vodstvom pred planinsko kočico pri Sv. Ani na Mali gori

Foto: Božo Jordan

pravnik **Tone Pugelj** (PD Dobropole), **Jože Poje** (PD Kočevje), **Gregor Češarek**, **Tomaž Klun**, **Tomi Lukič**, **Dominik Osvald**, **Roman Petelin**, **Mitja Zbačnik** in **Martin Žuk** (PD Ribnica). Vsem novim markacistom želimo veliko delovnih uspehov pri označevanju in vzdrževanju planinskih poti.

Tečajnikom je bilo posredovano učno gradivo, ki ga bo potrebno posodobiti. Pri pregledu oddanega opisa so opazne vrzeli (pisno sporočanje je pomanjkljivo, tudi spoštovanje zapisa enot, ustaljenih izrazov), ki jih bo potrebno preučiti in ustrezno izboljšati ta del gradiva. Pri posredovanju teoretičnega gradiva je potrebno več časa posvetiti ponavljanju in utrjevanju znanja, če želimo doseči zastavljene učne cilje. Marsikaj tega je mogoče ugotoviti iz primerjav pisnega preizkusa znanja zadnjih nekaj tečajev, ker so ista vprašanja največkrat vsa pozni-

ta in druga negativna. Predmetnik in učni načrt je že ustaljen. Učno gradivo je sedaj že na disketi in ga je treba le natisniti in razmnožiti za tečajnike. Če je potrebno za naslednji tečaj kaj spremeniti, se to zlahka opravi.

Namestitev nam je omogočilo PD Ribnica, dežurni v koči so dobro poskrbeli za nas in tudi tečajniki so priskočili na pomoč. Zahvala gre **Romanu Petelinu**. Ob koncu je bilo dogovorjeno, da bodo sklicali sestanek markacistov teh PD in izvolili vodjo te nove območne skupine.

Na tečaju so sodelovali **Božo Jordan**, **Florjan Nunčič**, **Jože Pečjak** in **Tone Tomše**.

B. J.

Republiško izpopolnjevanje vodnikov PZS

Republiško izpopolnjevanje vodnikov PZS za kopne razmere je bilo 27. in 28. septembra 1997 v Češki koči. Udeležilo se ga je 19 vodnikov PZS. Udeleženci so prišli iz 12 planinskih društev.

Teme so bile: Prehrana v gorah – **dr. Anda Perdan**, Vremenoslovje – **dr. Tomaž Vrhovec**, Psihologija vodenja – **Marinka Koželj Stepic** in Tehnika in gibanje – **Drago Metljak**.

Teoretični del je potekal v soboto popoldne v posebnem prostoru Češke kočice, praktični del o Tehnici in gibanju pa v nedeljo dopoldne v okolici. Pri slednjem so obnovili znanje iz uporabe plezalnega pasu, navezovanja nanj, izdelave improviziranega plezalnega pasu ter uporabe varovalnega kompleta. Pri psihologiji vodenja so obdelali segmenta spoznavanje samega sebe in komunikacija.

Nekaj glavnih ugotovitev ob koncu izpopolnjevanja:

- večina udeležencev je bila dobro opremljena, vsi pa zelo disciplinirani, kar je pomembno za kvalitetno izvedbo programa;
- taka izpopolnjevanja so nujna za osvežitev znanja; interval na tri leta je odločeno predlog, izpopolnjevanje bi moralo biti vsaj na vsaki dve leti;
- predlogi za teme v naslednjem

obdobju: katerikoli segment iz prve pomoči;

– vodnike bi bilo treba informirati o zavarovanju ob plačilu članarine A in B ter o zavarovanju vodnikove odgovornosti.

Izpopolnjevanja so se udeležili **Janko Laznik** – Črna na Koroškem, **Rado Marhold** – Gornja Radogona, **Franc Štupar-Jeglič**, **Darko Bernik**, **Brane Koderman** in **Tone Lakner** – Ljubljana-Matica, **Bogdan Šegula** – Maribor-Matica, **Anton Horvat** – Mura, **Alojz Bogdan** in **Vili Poldauf** – Murska Sobota-Matica, **Milan Sergaš** – Obalno PD Koper, **Ivanka Dolenc**, **Lojze Homan** in **Jože Stanovnik** – Škofja Loka, **Miro Pivar** – Špič, **Andrej Kampuš** in **Rok Kodrun** – Žalec in **Metod Fikfak** – SPD Triglav-Švica.

V Češki koči smo bili zelo prijazno sprejeti in smo se zelo dobro počutili. Postojanka ima dva gostinska prostora, tako da je lahko izpopolnjevanje kljub mnogim naključnim obiskovalcem potekalo popolnoma nemoteno. Vsa pohvala gre vsej oskrbniški ekipi z **Drejcem Karničarjem** na čelu.

Marinka Koželj Stepic

13. tabor PD Podnanos

PD Podnanos je organiziralo 13. vzgojno-izobraževalni tabor za osnovnošolsko mladino, ki se ga je udeležilo 82 otrok in 26 članov vodstva.

Tabor je bil od 27. julija do 3. avgusta »pri Jurju« v Kamniški Bistrici.

Čeprav smo imeli kar dva dni slabo vreme, smo se imeli lepo in smo obiskali skoraj vse okoliške vrhove. Otroke smo razdelili v štiri skupine po starosti in sposobnostih. Povzpeli smo se na Brano in Planjavo, Veliko Planino, Kokrsko sedlo, do lovske kočice, slapa Orglice, Krvavca in Zvoha ter na Kamniško sedlo.

Planinski tabor ne pomeni samo hojo v hribe, ampak še kaj drugega: izvedbo orientacijskega teka, različne družabne igre, vlečenje vrvi, balinanje, odbojko in še kaj. Taborjenje ne bi bilo pravo, če ne bi vsaj enkrat zakurili taborne ognja, da smo ob njem zapeli, se nasmejali in

13. tabor PD Podnanos v Kamniški Bistrici

potem z veselim obrazom v šotoru zaspali. Eden od zanimivejših dogodkov je vsakoletni krst novih udeležencev tabora. Letos smo imeli to srečo, da smo krstili še štiri nove planinske mladinske vodnike.

Tako se je teden prehitro zavrtel okrog in po cesti proti Vipavski dolini se že spušča konvoj vozil, v katerem so avtobus, kombi, terensko vozilo in osem avtomobilov. Doma nas že čakajo starši in prijatelji, ki nas, predno jih pozdravimo, vprašajo, kako je bilo. Seveda, bilo je tako lepo, da bomo drugo leto stvar ponovili.

Boštjan Nabergoj

Seminar iz orientacije

V današnjem času si ne moremo misliti športne vzgoje brez tekmovanja. Uveljavlja se spoznanje, da je tekmovanje pedagoška in biološka potreba zdravega človeka vse od otroških let do pojavov upadanja vrhunske zmogljivosti. Še vedno si vesel, če lahko hodiš na gore, kolešariš, plavaš ali morda malo hitreje in »z mozgom« hodiš na orientacijskih planinskih tekmovanjih. Tekmuješ lahko sam s seboj, če hodiš po brezpotju, sam si moraš iskati smer poti, sam si svoj navigator. Tudi navigacijo po označenih poteh moraš poznati. Ali pa se udeležiš orientacijskega tekmovanja, ki ga prireja PD.

Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije je pripravila in izvedla seminar za pripravo in izvedbo orientacijskih tekmovanj. Seminar je bil od 17. do 19. oktobra 1997

na Menini v planinskem domu (1453 m).

Prvo seminarsko predavanje Osnovni pripomočki za topografsko orientacijo je imel **Dušan Petrovič**, eden izmed sedmih specialistov orientacije in topografije pri Zvezi tabornikov, ki mu je dodal še tehnične pripomočke. Sledilo je predavanje Merjenje na karti – kartometrija **Boža Jordana** in še njegovo predavanje Kako poučevati orientacijo. **Ivan Cigale** je povedal nekaj o psihologiji, predvsem to, kaj narediti, če zaideš ali se izgubiš, z razmišljanjem o tem, kako to preprečiti in premagovati in s praktičnimi primeri iz bogate izkušnje vodenja izletov in vzgojnih akcij. Zadnje je bilo predavanje **Vinka Tomšeta** Praktični napotki pri organizaciji planinskega orientacijskega tekmovanja.

V soboto popoldne je bila hoja po Menini, ki je bila kot naročeno zavita v meglo in je tako pripravila okolje, ki res potrebuje uporabo orientacije za brezpotja. Po brezpotju smo se odpravili na Vrtačnik (1461 m), kjer je del pragozda Menine, od tod na V. Medvedjek (1479 m) in končno na Petelinjek (1451 m). Tu smo hodili vódeno in skušali povedano uporabljati. S Petelinjeka je moral vsak po svoje do planinskega doma. Zanimivo je bilo, kako se azimut »skrivi in zavije«. Tečajniki so opravili še pohod na bližnji Veternik (1446 m) in za vajo risali profile in skice poti. Zvečer je bil krajši nočni orientacijski pohod, ki je z Vivodnika (1508 m) ponujal kar dober razgled nad meglanim morjem.

Sklepno dejanje praktičnega dela je bil orientacijski pohod, ki ga je pri-

pravil Dušan. Skupine so štele po štiri člane. Vsi so morali na začetku po podatkih vrisati progno in določiti kontrolne točke. Vreme je bilo jasno in sončno, mnogo boljše kot pri vajah. Progno so prehodili vsi s takimi ali drugačnimi doživetji in spoznanji, ki so jih pri analizi razjasnili. Težav je bilo nekaj pri risanju skice poti in profila. Potrebna je pač določena vaja.

Za hojo je bila tečajnikom na voljo barvna kopija izseka karte – plastificiran. – v merilu 1 : 25 000 in črno-bela za risanje.

Seminar je bil po dolgem premoru orientacijskega dela v planinstvu. Tehnični vodja je bil Dušan Petrovič, člana vodstva Ivan Cigale in Božo Jordan, inštruktorja planinske vzgoje, predavatelj Vinko Tomše, predsednik MK Savinjskega MDO, organizacijski vodja pa predsednik MK pri PZS **Bojan Rotovnik**. Udeležence seminarja je pozdravil in jim zaželel veliko uspeha podpredsednik predsedstva Savinjskega MDO tudi v imenu predsednika PD Gornji Grad, ki je moral biti iz zdravstvenih razlogov doma. Za namestitev, prehrano in dobro počutje gre zahvala osebjem v domu, ki je bilo te dni z nami.

B. J.

Varstveniki gorske narave

Odsek za varstvo gorske narave pri Savinjskem MDO, ki ga vodi **Ivo Novak**, je zadnji teden oktobra organiziral in izvedel dvodnevni tečaj za VN in GS. Udeležencev tečaja je bilo 28, prijav pa več (PD Mozirje, Rečica ob Savinji, Polzela, Zabukovica, Rogatec). Med njimi so bili trije iz Koroškega MDO (PD Mežica) in trije iz planinske sekcije Športnega društva Andraž. Tečaj je bil v planinskem domu na Gori Oljki, tečajniki so si po zaključku ogledali Gorooljsko rupe.

Težave pri organizaciji tečaja je pomankanje ustreznih sodobne planinske literature in prenovljenega učnega programa. Pomagali so si s članki, ki jih prinaša naš PV in tudi s pismom **Martina Šolarja**, ki razmišlja o sedanjem stanju v Triglavskem narodnem parku (GRIF 14/97). Po kočah in domovih se da še kje dobiti zgiabanke, ki jih je izdala PZS.

B. J. 559

RAZPIS ZA TEDNE TURNE SMUKE 1998

Vodniški servis Izidor pri Mladinski komisiji PZS prireja Tedne turne smuke med
24. in 31. januarjem
31. januarjem in 7. februarjem ter
7. in 14. februarjem.

Udeleženci Tednov turne smuke (v nadaljevanju TTS) imajo bazo na Komni, na Pl. na Kraju.

Program je namenjen vsem tistim, ki se s turno smuko že ukvarjajo, pa bi želeli s strokovnim vodstvom presmučati tudi tiste turne smuke, na katere se morda sami ne bi podali. V okviru programa bodo organizirani nekateri daljši in zahtevnejši turni smuki. Dobrodošli pa so tudi gorniki, ki imajo veliko zimskih izkušenj. Zanje bodo organizirane manj zahtevne ture. Program je posebno primeren za tiste gornike, ki bi radi pridobili dovolj izkušenj za uspešno sodelovanje na zimskih vodniških tečajih PZS.

Poleg organiziranih turnih smukov program vsebuje še: učenje osnov turnega smučanja, seznanitev z osnovami zimske alpinistike, sankanje, nočno smučanje ob polni luni in seveda sedem dni prijetnega bivanja v domači planinski koči, ki je rezervirana le za udeležence TTS. Udeleženci bodo deležni sedemdnevne popolne oskrbe (tudi malice za na ture) in strokovnega vodstva izkušenih mladinskih planinskih vodnikov in planinskih inštruktorjev.

Udeleženci bodo lahko vsakodnevno izbirali med programskimi možnostmi. Program se bo prilagajal željam udeležencev ter vremenskim in snežnim razmeram.

Pogoj za udeležbo je znanje smučanja na urejenem smučišču, starost 18 let ter turnosmučarska oprema (smuči, palice, turnosmučarske vezi, psi in srenaci), dereze, cepin, nahrbtnik z nastavki za smuči, spalna vreča, čutara, primerna obleka in osebna oprema. Udeleženci si lahko pri organizatorju sposodijo cepin in dereze. Pred začetkom TTS bo organiziran sestanek, na katerem se bodo udeleženci in vodstvo pogovorili o natančnem poteku in opremi.

Število mest je omejeno na 20 za vsako izmeno.

Cena je 28.000 SIT, za dijake in študente pa le 23.500 SIT. Plačilo je lahko v več obrokih.

Informacije po telefonu: (061) 653 784 (Katja Godec).

Pisne prijave na naslov: Planinska zveza Slovenije
Dvorčakova 9
1000 Ljubljana
s pripisom za Tedne turne smuke.

Osebnostne prijave:

Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova 9, Ljubljana, II. nadstropje, vsak ponedeljek v decembru in januarju od 18. do 19. ure.

Mladinska komisija pri PZS
Vodniški servis Izidor

Planinska zveza Slovenije
Gorska reševalna služba Slovenije
Podkomisija za reševanje iz plazov

Vabilo na Dan varstva pred snežnimi plazovi

Tudi letošnjo zimo Podkomisija za snežne plazove pri KGRS prireja tradicionalni Dan varstva pred snežnimi plazovi. Prireditelj je namenjena vsem tistim, ki zahajajo v zimske gore in jih zanima, kako se obvarovati pred nevarnostmi, ki na gornika prežijo pozimi. Statistika nesreč s plazovi v Alpah je pokazala, da veliko večino vseh ponesrečenih v plazovih predstavljajo prav turni smučarji in alpinisti. Na Dan varstva pred snežnimi plazovi so vabljeni **turni smučarji, alpinisti, pripravniki in člani GRS, gorniki**, ki pozimi po gorah hodijo peš, pa tudi smučarji, ki radi zapustijo urejeno smučišče in smučajo po pršiču zraven smučarske proge.

DVSP 1998 bo v soboto, 17., in nedeljo, 18. januarja 1998 na Pokljuki, v vojašnici na Rudnem polju in v okoliških gorah.

Program je sestavljen iz teoretičnih predavanj, terenskih demonstracij (lavinska žolna, sondiranje, lastnosti snežne odeje, organizirana reševalna akcija) in skupne ture (izbira varne poti, ugotavljanje lastnosti snežne odeje). Zbor udeležencev je na Rudnem polju, 17.1.1998 ob 10. uri. Udeleženci sami krijejo stroške nastavitve in prehrane (cene so zelo ugodne), PSP KGRS pa krije stroške predavateljev in izvedbe DVSP.

Udeležence DVSP prosimo, da se predhodno prijavijo s priloženo prijavnico.

Prijavnica za DVSP 1998

Ime, priimek:

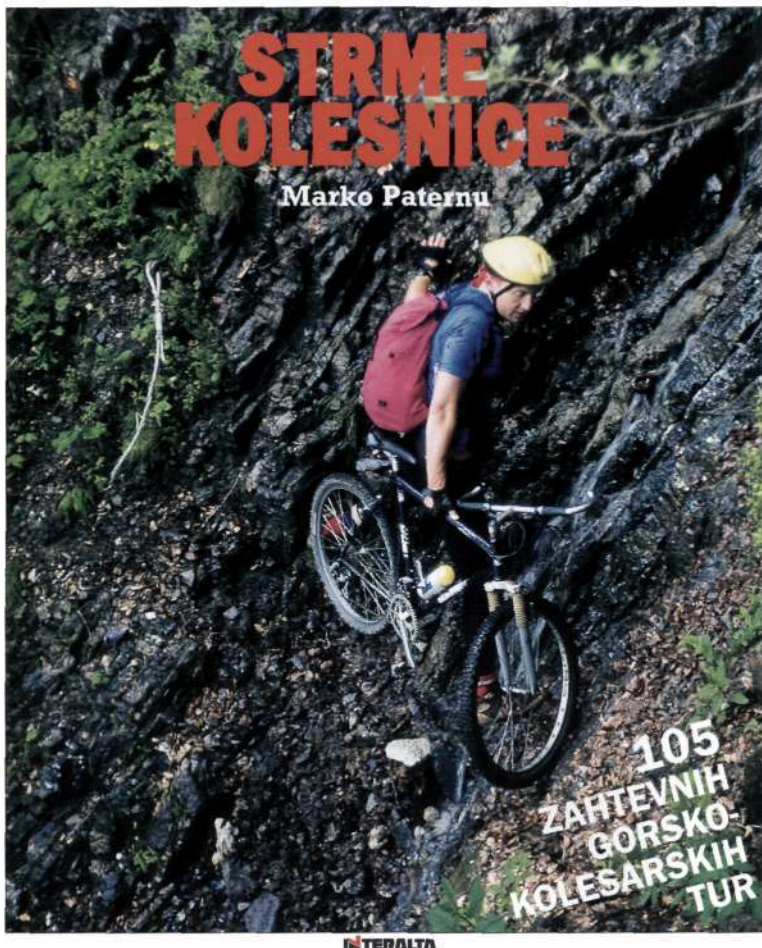
naslov:

PD/AO/PGRS

Prijavljam se za DVSP 1998 na Rudnem polju.

datum: podpis:

NOVI GORSKOKOLESARSKI VODNIK!

V doslej najobsežnejšem gorskokolesarskem vodniku je zajetih 105 najatraktivnejših tur po naših gorah in visokih hribovjih. Knjiga je namenjena kolesarjem, ki že imajo nekaj izkušenj in bi želeli doživeti avanturo, raziskovanje in športni užitek, torej vse tisto najbolj razburljivo, kar nam gorsko kolo lahko nudi. Mnogi opisani vzponi in spusti, od manj zahtevnih do ekstremnih, so bili izvedeni prvič. Nekateri še čakajo na prvo kolesarsko ponovitev! Vodnik je vsebinsko in oblikovno kar najbolj prilagojen praktični uporabi na terenu. Opis in pregledni zemljevid vsake ture je na enem listu, ki ga lahko izvlečemo, vložimo v priloženi plastični ovitek in vzamemo s seboj, ostale pa pustimo doma. Novost je tudi sistem točkovne orientacije, ki olajša branje opisa in poveča povezavo med tekstom in pripadajočim zemljevidom.

- fascikel 16.5 x 20 cm, z vpenjalnim mehanizmom
- format listov 24 x 17 cm, zgibano na 12.5 x 17 cm
- plastični ovitek za uporabo na terenu
- 114 zemljevidov z vrisanim potekom ture (dodatne karte niso potrebne!)
- 291 strani teksta + 229 strani zemljevidov
- 97 barvnih in črno-belih fotografij

Cena vodnika, ki ga lahko plačate v 3 do 6 mesečnih obrokih, je 8.900,00 SIT. Za gotovinsko plačilo v enkratnem znesku nudimo 15 % popust (7.565,00 SIT).

Naročila in informacije:

INTERALTA

EVROPSKO OKNO V SLOVENSKI DOM

Proizvodnja in montaža PVC oken in vrat vrhunske kakovosti
Stegne 21 c, Ljubljana, tel.: 061/151 16 24, fax: 061/151 15 43